

BIJLAGEN:

1. ANALYSEBOEK OMGEVINGSVISIE

2. BUSINESSCASE TRANSITIE INTENSIEVE DIERHOUDERIJ

22 mei 2018

ANALYSEBOEK OMGEVINGSVISIE GEMEENTE REUSEL-DE MIERDEN

Vastgesteld door de gemeenteraad op 22 mei 2018

Opgesteld door H+N+S Landschapsarchitecten, Van Kerkhoff Maatwerk in RO,
Buro Kreek enzo en Gemeente Reusel-De Mierden

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	7
1. Ontstaansgeschiedenis	9
2. Huidige ruimtelijke karakteristiek	17
2.1 Landschapsstructuur	18
2.2 Water	26
2.3 Natuur	28
2.4 Groenstructuur	30
2.5 Cultuurhistorie	32
2.6 Infrastructuur	34
2.7 Stedelijke structuur	36
3. Maatschappelijke analyse	55
3.1 Volksaard	55
3.2 Demografie en economie	56
3.3 Wonen en zorg	57
3.4 Landbouw en bosbouw	58
3.5 Recreatie	60
3.6 Voorzieningenniveau	62
3.7 Bedrijvigheid	64
3.8 Gezondheid en welbevinden	66
3.9 Duurzaamheid	67
4. Ruimtelijke ontwikkelingen	69
5. Samenvatting in kwaliteiten en knelpunten	71
Colofon	77

INLEIDING

Dit analyseboek dient als naslagwerk bij de Omgevingsvisie Gemeente Reusel-De Mierden. Teruggevonden kan worden waar de uitspraken in de omgevingsvisie op zijn gebaseerd. De omgevingsvisie zelf is hierdoor geen groot boekwerk geworden wat prettig is voor de gebruiker. Om tot een gedegen analyse en gedragen visie te komen, hebben de inwoners van de gemeente Reusel-De Mierden, afdelingen van de gemeente zelf en van collega-overheden input geleverd.

Dit analyseboek is opgebouwd uit vijf hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk komt de ontstaansgeschiedenis aan de orde. Een korte samenvatting daarvan is ook in de omgevingsvisie opgenomen. In het tweede hoofdstuk staat de analyse van de huidige ruimtelijke karakteristiek centraal. Het bevat een beschrijving van het huidige grondgebied vanuit een aantal thematische invalshoeken. Elke invalshoek levert bouwstenen voor de omgevingsvisie op; deze bouwstenen worden in een kader vermeld. In het derde hoofdstuk komt de analyse van de huidige economische en maatschappelijke verhoudingen in Reusel-De Mierden aan bod. Het bevat een sectorale beschrijving van het gebruik van het grondgebied. Ook hier levert elke sectorale beschrijving bouwstenen voor de omgevingsvisie op; deze bouwstenen worden in een kader vermeld. Hoofdstuk 4 bevat een overzicht van voorzienbare ontwikkelingen met ruimtelijke relevantie; op dit overzicht is de strategiekaart in de omgevingsvisie gebaseerd. Hoofdstuk 5 tot slot bevat een korte samenvatting in de vorm van kwaliteiten en knelpunten, zoals ook in de omgevingsvisie is opgenomen.

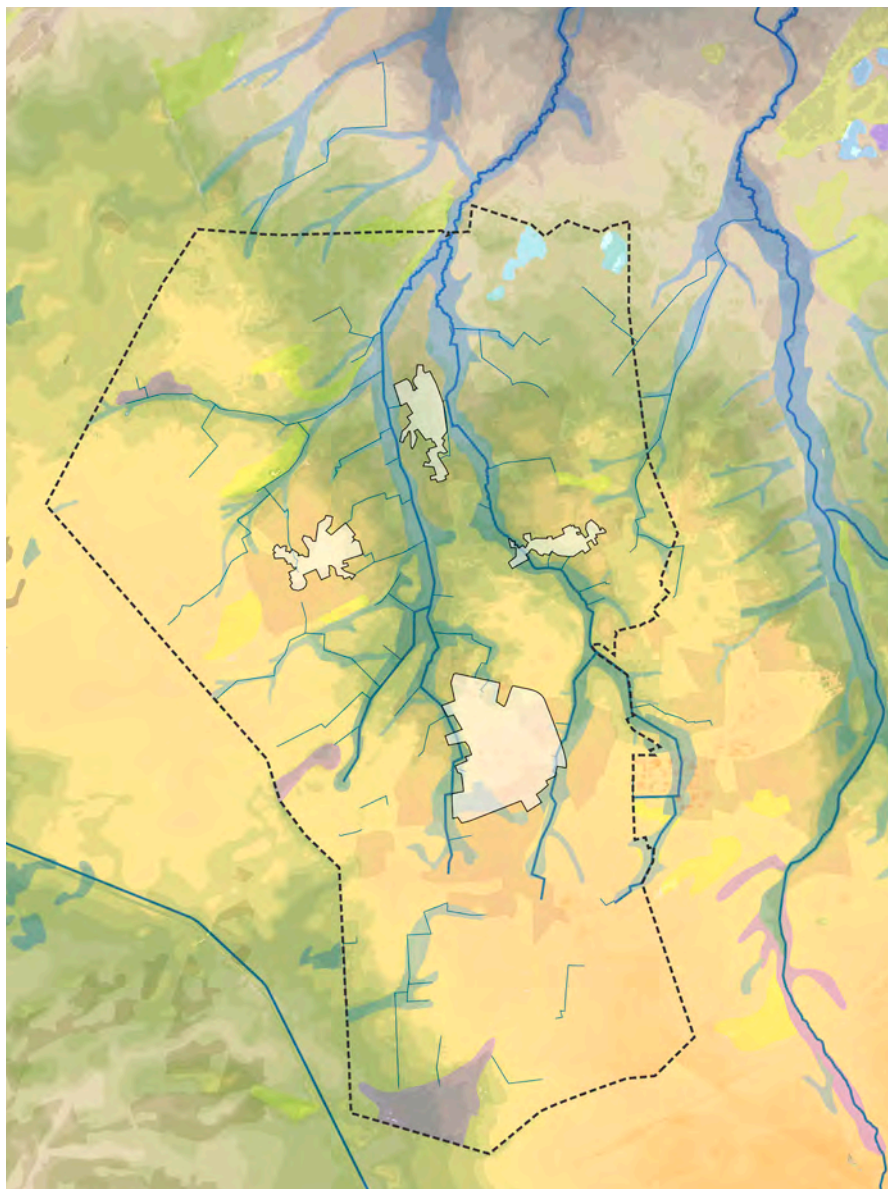
Om de ambities uit de omgevingsvisie concreet te maken is een Handreiking Ruimtelijke Ontwikkelingen opgesteld. Deze handreiking is een inspirerend kookboek waarin de recepten staan 'hoe' de ambities uit de omgevingsvisie op een Kempische wijze kunnen worden waargemaakt.

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Het landschap van de gemeente Reusel-De Mierden is sterk gevormd door de natuurlijke ondergrond (hoogte en bodem) en door de interactie van de mens daarmee. In dit hoofdstuk lichten we kort de ontstaansgeschiedenis van het gebied toe. Daarbij gaan we in op de natuurlijke basis, het ontginningslandschap en de latere ontwikkelingen: het moderne landschap.

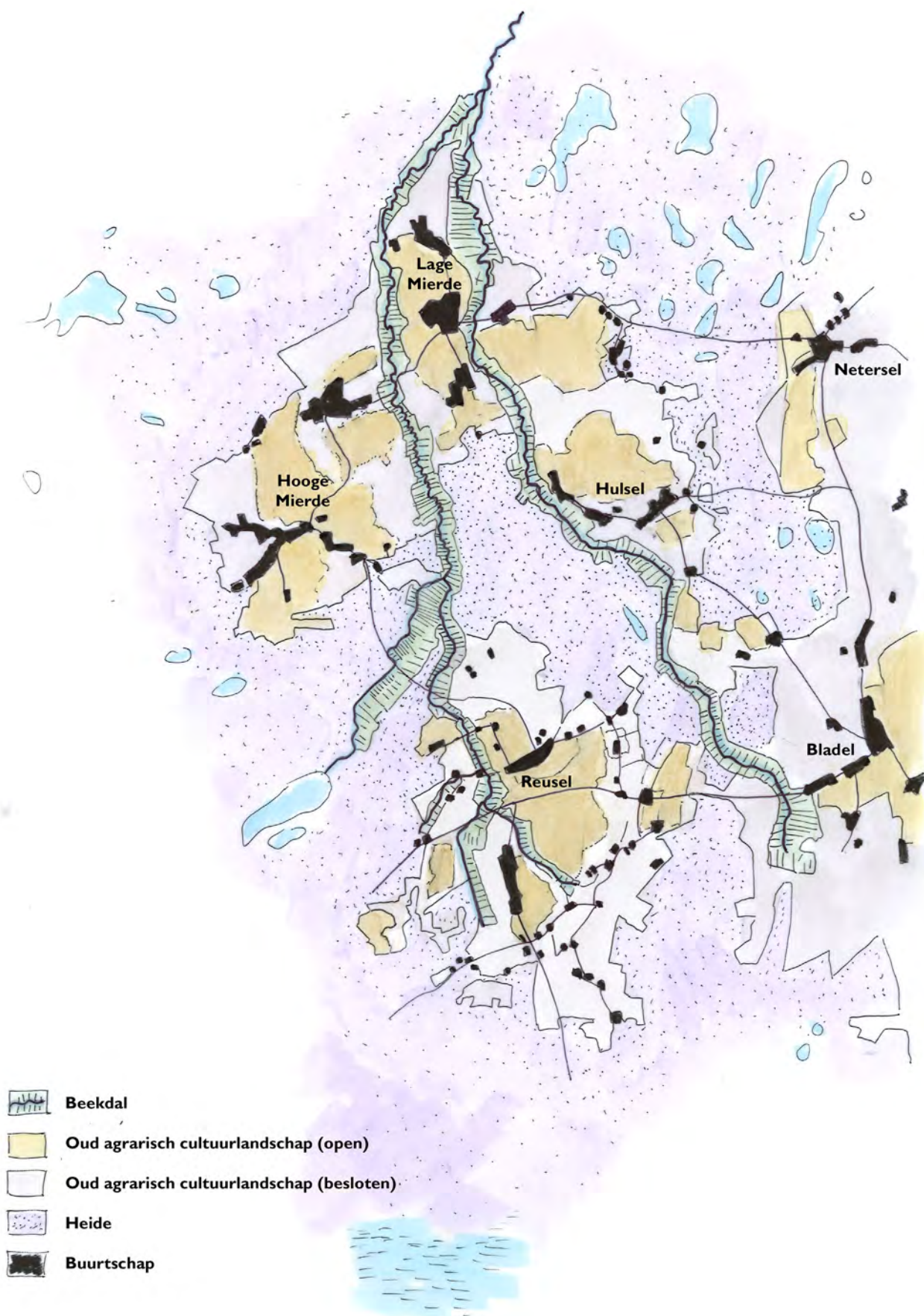
1.1 De natuurlijke basis

Het gebied is gelegen op de rand van het Kempisch plateau. Het landschap bestaat uit hoger gelegen dekzandruggen, die doorsneden worden door de bovenlopen van noord-zuid gerichte beken. Op de grofzandige en arme dekzandruggen infiltreert regenwater, dat in de beekdalen als kwel naar boven komt. In het verleden zorgde leem in de ondergrond plaatselijk voor de vorming van veenkussens door stagnerend regenwater, waardoor vennen zijn ontstaan.

Gecombineerde hoogtekaart en bodemkaart

- Hoog gelegen dekzandruggen (Kempisch Plateau)
- Lager gelegen zandgronden
- Eerdgronden (oude akkercomplexen rondom de dorpskernen)
- Beekdalen
- Veen/moerige gronden

1.2 De eerste ontginning

De eerste bewoning ontstond op de grens van de beekdalen en de hoger gelegen zandgronden. Het waren kleinschalige, zelfvoorzienende buurtschappen en akkerdorpen. In de vroege Middeleeuwen werden deze zogenaamde Frankische nederzettingen verplaatst als de nabij gelegen akkers waren uitgeput.

Vanaf 1000 na Christus gaan ook de beken en heidevelden een rol spelen voor de agrarische nederzettingen. De lager gelegen en nattere beekdalen werden gebruikt als hooi- en grasland en voorzagen de dorpen van water. De dorpen zelf vestigden zich op de hogere zandgronden en verrijkten naastgelegen akkercomplexen met mest uit de potstal, waardoor in de loop der jaren een dikke eerdlaag ontstond en de akkers een beetje bol zijn komen te liggen. Rondom deze open akkers lagen de meer besloten akkercomplexen. Dit waren kleinschalige heideontginningen omzoomd met heggen en houtkanten. Deze kleinere, meer besloten akkers waren veel gevarieerder in grondgebruik: op hetzelfde perceel wisselden akker, dries, hooiland en heide elkaar af.

Op de woeste heidegronden rondom deze oude akkercomplexen graasden de schapen. Akkers, beekdalen en heide waren via zandpaden met het dorp verbonden en vormden hier een driehoekig of rechthoekig plein. De kernen Hooge Mierde, Lage Mierde, Hulsel en Reusel, maar ook de zogenaamde 'einden' (o.a. Vloeiend, Mispeleind, Wellenseind en Kuilenrode) zijn als agrarische nederzettingen ontstaan. Met name de 'einden' hebben nog de ruimtelijke kenmerkende opzet van een pleinvormig akkergehucht met Vloeiend als sprekend voorbeeld. Karakteristiek voor deze agrarische buurtschappen zijn de langgevelboerderijen.

Rond 1200 krijgen de belangrijkste nederzettingen een kerk, de huidige kerkdorpen. Deze kerk bedient ook de mensen uit naburige buurtschappen. De betekenis van het dorp groeit en het aantal boerderijen neemt toe. Vanaf circa 1100 vinden verdere ontginningen plaats, neemt het handelsverkeer toe en worden wegen verbreed. Bepalend voor deze tijd zijn het kleinschalige, onregelmatige en besloten landschap en de agrarische lintbebouwing. Vanaf de 15e eeuw trad economische achteruitgang van de agrarische sector op die doorzette in de 17e en 18e eeuw. Gevolgen hiervan waren het stilvallen van ontginningsactiviteiten, het opsplitsen van bedrijven tot keuterbedrijfjes en het verdichten van de dorpen door bedrijfssplitsingen. In deze tijd was de Kempen een arm gebied met veel keuterboeren. De landbouw was een belangrijke economische drager. Daarnaast werd er gehandeld, met name in textiel en aardewerk. Door het gebied liepen oude handelsroutes, waarvan gebruik werd gemaakt door teuten (handelaren). Deze zogenaamde teutenroutes liepen in noord-zuidrichting en volgden de beekdalen.

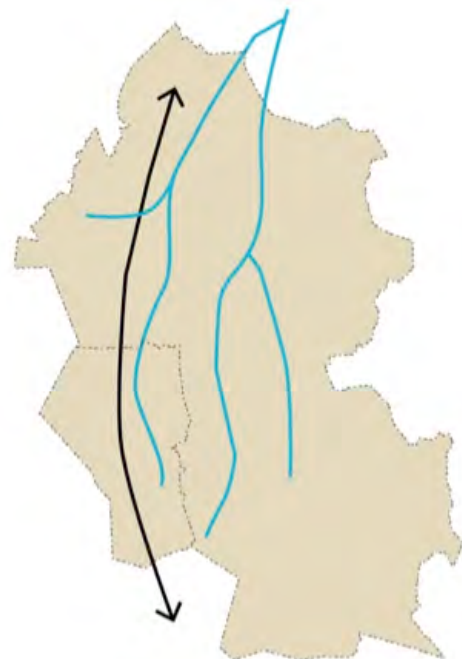
Kerkstraat Hooge Mierde

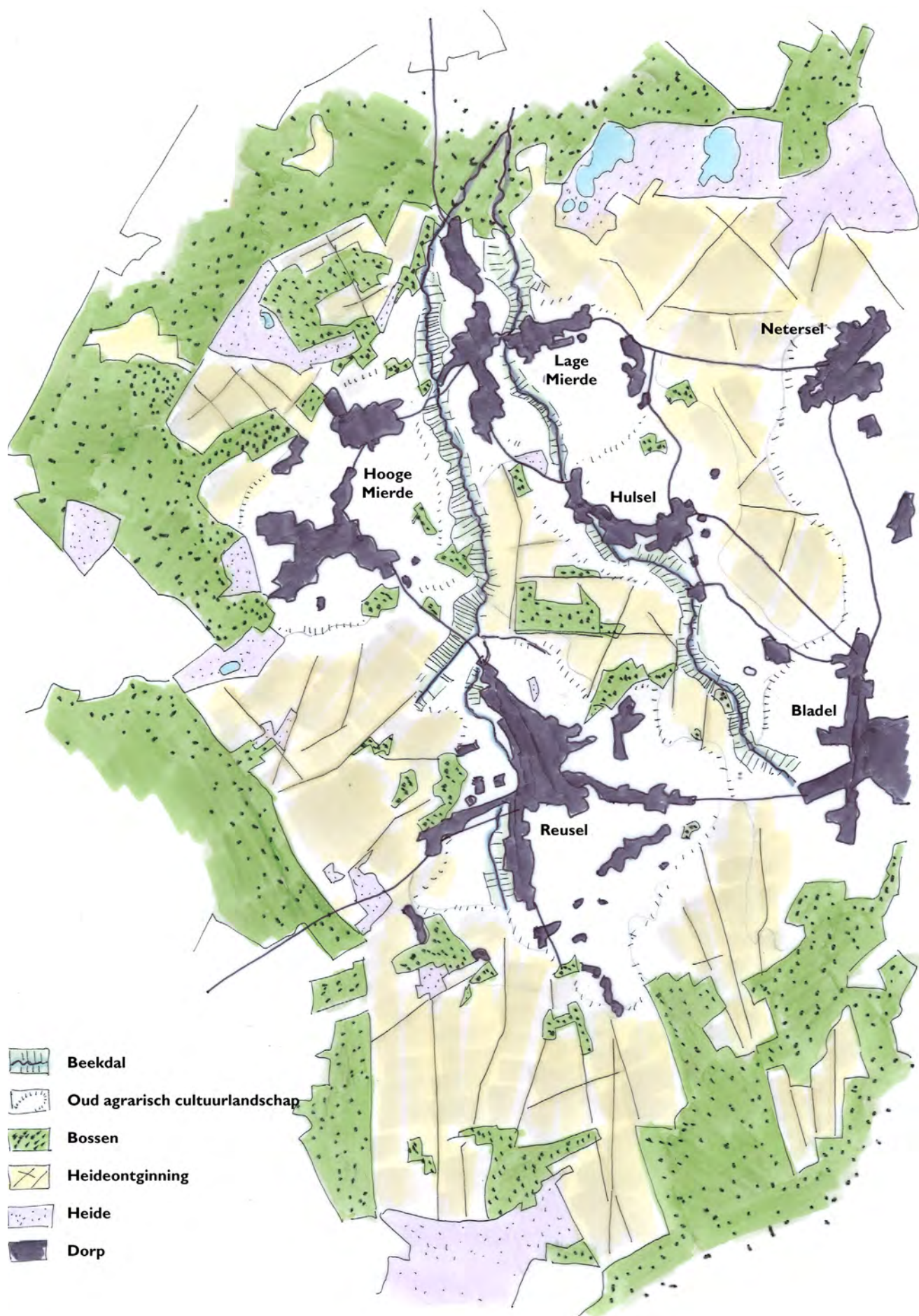
Keuterboer

Boerderij de Baan

Noord-zuid gerichte teutenroutes

- Beekdal
- Oud agrarisch cultuurlandschap
- Bossen
- Heideontginning
- Heide
- Dorp

1.3 Latere ontginningen

Door verbeterde technieken in ploegen werden de akkers rondom de dorpen groter. Ook de graslanden in de beekdalen werden in gebruik genomen door betere afwateringstechnieken. Maar pas met de intrede van de kunstmest, veranderde het landschap echt. De functie van het vee voor de mest verviel en daarmee ook de verhouding en wisselwerking tussen de akkergronden en de woeste gronden. De woeste gronden konden ontgonnen worden. Deze jonge heideontginningen hebben een grootschaliger verkaveling dan de oude agrarische cultuurlandschappen, met rechthoekige percelen. Hier werden nieuwe agrarische erven aangelegd.

Ook werden grote delen van de woeste gronden in deze periode bebost met vooral grove den t.b.v. stuthout voor de mijnen. Hierdoor ontstonden grote arealen bos, waaronder Landgoed de Utrecht. In deze periode is veel van het oorspronkelijke heidelandschap verloren gegaan.

Ook kwam na 1850 een modernisering van het wegennet op gang. Aan deze oude routes vonden de industriële ontwikkelingen binnen de Kempen plaats, niet in de laatste plaats door de aanleg van een tramspoor tussen Eindhoven en Reusel, dat aansloot op het Belgische spoor naar Turnhout. De kernen aan deze routes groeiden hard en ontwikkelden zich met name langs de linten en dwars op de linten. In de dorpen verschenen sigarenfabrieken (Velasquez, Willem II, Karel I, Jamaica en Agio) waar veel boerenzonen werk vonden. Een andere belangrijke verandering in die tijd was de heropleving van het rooms-katholicisme. In Lage Mierde en Reusel werden nonnen- en fraterkloosters gebouwd en er kwam een katholiek weeshuis in Reusel. In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw bleef de gemeente een gesloten dorpsgemeenschap van boeren en sigarenmakers die hun handelen sterk lieten bepalen door hun katholieke geloof.

Houtproductie

Landgoed De Utrecht

Landontginning

Sigarenfabriek

Oost-west geörienteerde handelsroute (tramlijn)

Kaartbeeld omstreeks 2010

1.4 Het moderne landschap

Mede door ruilverkavelingen in de afgelopen decennia verandert de structuur van het landelijk gebied en treedt schaalvergroting op, wat een nivellerende invloed heeft op het landschapsbeeld. De samenhang tussen het landschap en het bodemgebruik wordt minder en de herkenbaarheid van de verschillende landschapstypen neemt af. De van oudsher meanderende beken worden gekanaliseerd, de beekdalen worden grotendeels in agrarisch gebruik genomen en de elzensingels verdwijnen. Hierdoor zijn de beekdalen minder herkenbaar in het landschap, maar ook het onderscheid tussen oude cultuurlandschappen en jonge heideontginningen wordt kleiner.

In de agrarische sector treedt verdere schaalvergroting en intensivering op. Het accent komt op de veehouderij te liggen en de grondgebondenheid vermindert. De grote boerenbedrijven vestigen zich met name in de jonge heideontginningsslinten.

In de periode na 1950 is sprake van substantiële uitbreiding van de dorpen. Achter de historische dorpslinten worden op de oude akkercomplexen nieuwe uitbreidingswijken aangelegd. Ook ontstaan er kleine bedrijventerreinen tegen de dorpskernen aan. Hooge Mierde, Lage Mierde en Hulsel vormen kleinere kernen met bescheiden voorzieningen. Reusel groeit het hardst en ontwikkelt zich tot grote, centrale kern. Er komt een mulo en nieuwe vormen van industrie krijgen plaats, waaronder metaal en textiel. In deze periode breidt de kern aan de oostzijde uit, waarbij de kenmerkende ruimtelijke opzet van authentieke dorpsstraten met laanbeplanting, lintbebouwing en doorzichten op het landschap plaats maakt voor een planmatige en orthogonale verkavelingsopzet met woningbouw, een winkelcentrum en bedrijven. De kernen Lage Mierde en Hooge Mierde maken een vergelijkbare maar minder omvangrijke ontwikkeling door. Ook hier geldt dat de oorspronkelijke ruimtelijke kenmerken meestal het onderspit delven. In Hulsel wordt in deze periode langs de linten (oost-west) ontwikkeld. Van een planmatige uitbreiding is pas vanaf de jaren '90 sprake, maar hier is de kenmerkende oost-westrichting in de verkaveling meegenomen.

Ook wordt na 1950 het wegennet uitgebreid, waarbij de provinciale wegen belangrijke verbindingen vormen met de omgeving. De nabij gelegen steden Eindhoven, Tilburg en Turnhout groeien uit tot grotere stedelijke gebieden. Het recreatieve gebruik van het gebied stijgt en er worden recreatieve voorzieningen, waaronder twee grotere verblijfsaccommodatieterreinen aangelegd.

Waar er tot omstreeks 1950 sprake is van **'ondernemen mét het landschap'**, waarbij de landschappelijke condities het gebruik grotendeels bepalen, is er vanaf 1950 sprake van **'ondernemen in het landschap'**. Het landschap vormt nog wel het decor waarin de ontwikkelingen plaatsvinden, maar ze ontwikkelen zich steeds meer los van de landschappelijke ondergrond. De laatste jaren is echter een voorzichtige kanteling in te zien, waarbij er meer aandacht komt voor de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten en duurzaam ondernemen.

Bedrijventerrein Reusel

Nieuwe wegen (N269)

Agrarische bedrijven buitengebied

Dorpsuitbreiding

2 HUIDIGE RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEK

Inleiding

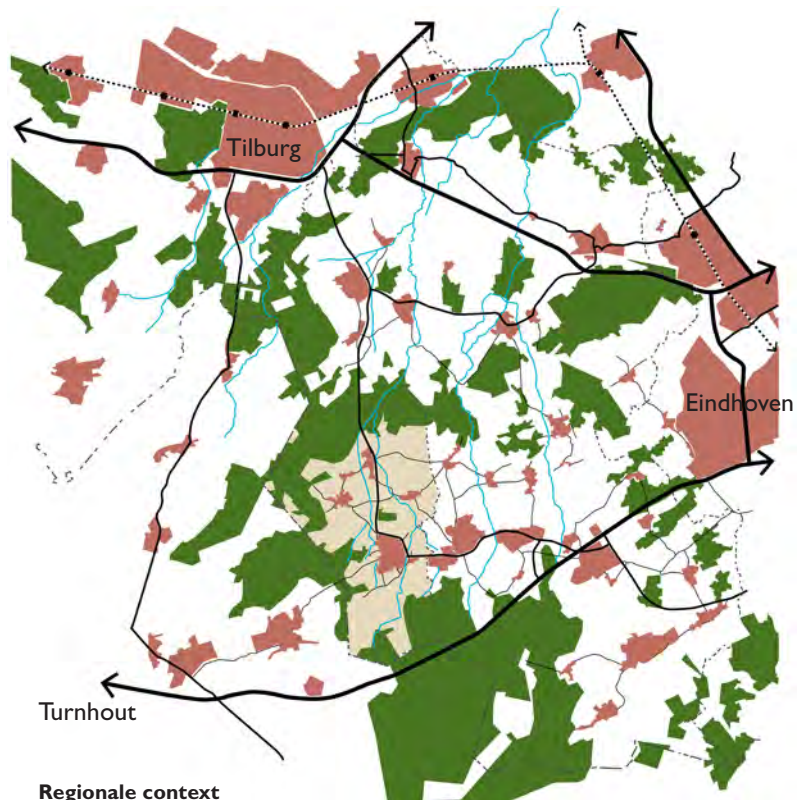
De gemeente Reusel-De Mierden kent een aantrekkelijk en afwisselend landschap met een rijke geschiedenis en gebruiksmogelijkheden en biedt, als één van de dunst bevolkte gebieden van Nederland, rust en ruimte. De gemeente profileert zich in de eerste plaats ook zo: als groene gemeente. De krans van grotere bos- en heidecomplexen met vennen die de gemeente omgeven, het kleinschalige coulissenlandschap van de oude agrarische cultuurlandschappen dragen bij aan het groene karakter. Er zijn nog veel historische linten, buurtschappen en dorpen aanwezig. Deze geven het gebied een historische, authentieke uitstraling.

Het gebied is centraal gelegen tussen de stedelijke gebieden van Eindhoven, Tilburg en Turnhout. Daarnaast is de gemeente onderdeel van de grotere en grensoverschrijdende regio 'De Kempen'. Deze in potentie zeer strategische ligging maakt het mogelijk om als aantrekkelijk woon-, werk-, en recreatiegebied te fungeren en om als gebied als zodanig ook op de kaart te worden gezet. Goede verbindingen, letterlijk en figuurlijk, zijn hiervoor cruciaal.

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de huidige ruimtelijke karakteristiek van het gebied. Dit doen we aan de hand van een aantal thema's. Per thema beschrijven we de huidige karakteristiek, kwaliteiten en knelpunten en benoemen we bouwstenen voor de omgevingsvisie.

De thema's die aan bod komen zijn achtereenvolgens:

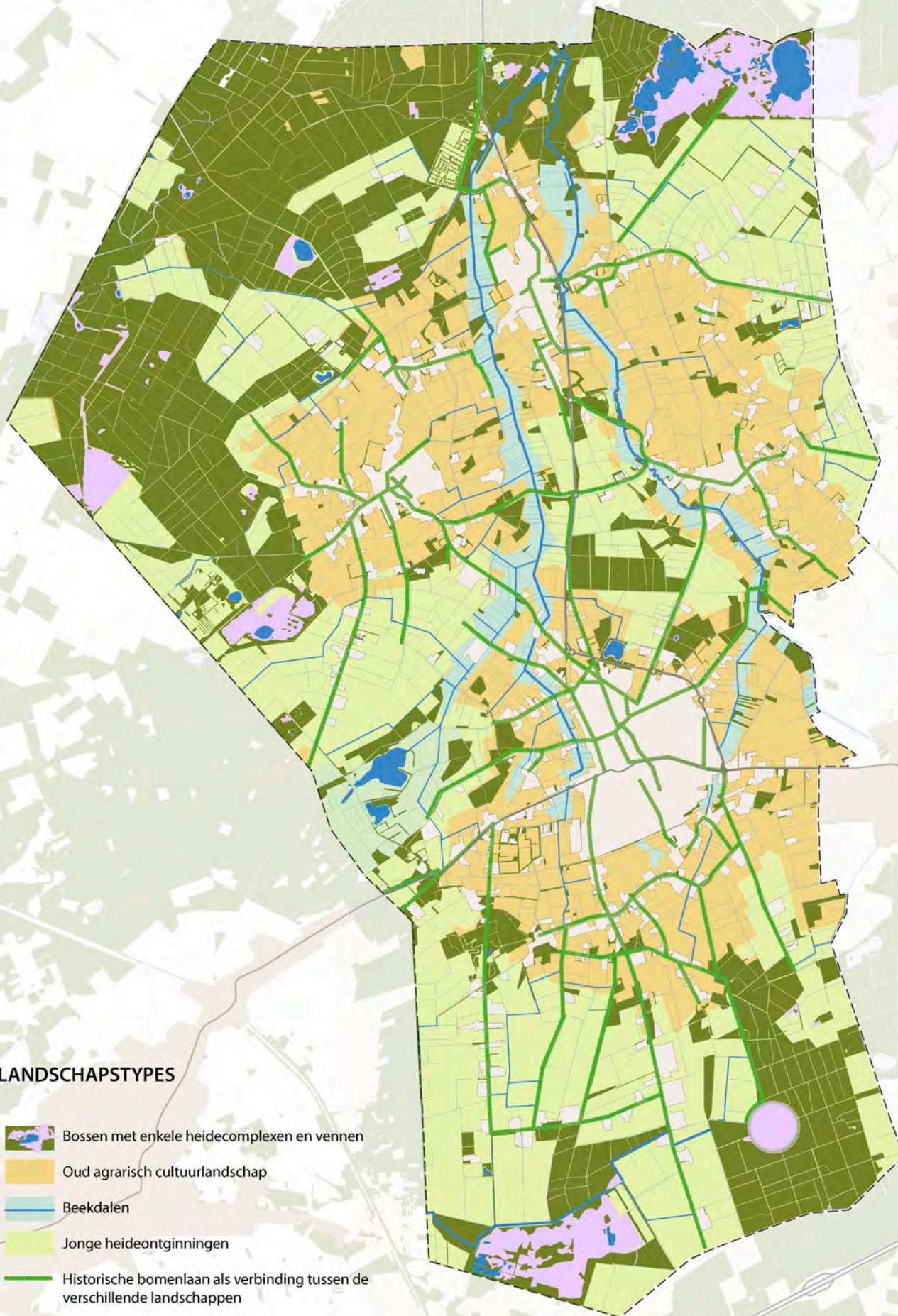
- Landschapsstructuur;
- Water;
- Natuur;
- Groenstructuur;
- Cultuurhistorie;
- Infrastructuur;
- Stedelijke structuur;

'De Kempen'

LANDSCHAPSTYPES

- Bossen met enkele heidecomplexen en vennen
- Oud agrarisch cultuurlandschap
- Beekdalen
- Jonge heideontginningen
- Historische bomenlaan als verbinding tussen de verschillende landschappen

2.1 Landschapsstructuur

Het landschap van Reusel-De Mierden vormt een waardige representant van het Kempische landschap. Het kent relatief veel -voornamelijk jonge- bossen, een uitgebreid bekenstelsel dat het gebied in noord-zuid richting doorsnijdt en agrarische landschappen, die elkaar afwisselen in schaal en ouderdom. Alhoewel het onderscheid tussen de verschillende landschapstypen in de afgelopen decennia beduidend minder is geworden en schaalvergroting heeft plaatsgevonden, heeft het buitengebied van de gemeente nog steeds een groen en afwisselend karakter waarin veel kleine landschapselementen voorkomen, een groot deel van de wegen nog begeleid wordt door bomen en de horizon meestal gevormd wordt door bos.

'Kamerlandschap'

De boscomplexen bevinden zich aan de randen van de gemeente en zijn voornamelijk (gemeente- en lands-)grensoverschrijdend. Het zijn veelal jonge bossen die begin 20ste eeuw als productiebos zijn aangeplant op de voormalige woeste gronden. De bossen vormen een stevige omarmende groenstructuur rondom de meer open en agrarische gebieden van Reusel-De Mierden, waardoor -als het ware- een 'kamer' ontstaat die zich opent naar het oosten, richting het dorpenlint Bladel-Hapert-Eersel.

Het thema van de 'landschappelijke kamer' is ook te vinden op de lagere schaalniveaus. Allereerst binnen de krans van grotere boscomplexen, als beschutte heiderestanten of venetjes, maar ook als kleine agrarische enclaves. Ook in het agrarische landschap is het 'kamereffect' aanwezig, omdat wegbepalingen, houtwallen en andere landschapselementen kleinere ruimtes binnen de grote agrarische kamer vormen ('coulissewerking'). Tot slot draagt het ruimtelijke effect van de volgroeide maïsakkers op het laagste schaalniveau een steentje bij aan het 'kamerlandschap', zij het dat dit meer besloten effect vooral aan het einde van het groeiseizoen plaatsvindt.

Deze landschappelijke kamers op verschillende schaalniveaus zijn op de volgende pagina verbeeld.

Twée sferen

Binnen het agrarische middengebied van de gemeente is een onderscheid in sfeer te herkennen. Deels is dit te herleiden tot de ontstaansgeschiedenis van het gebied, deels zijn de latere ontwikkelingen hier debet aan.

Het noordelijk deel kan getypeerd worden als kleinschalig en aantrekkelijk agrarisch 'mozaïeklandschap' met kleine dorpen en buurtschappen, die een grote mate van onderlinge verwevenheid kennen. De onregelmatige verkaveling van de oude agrarische cultuurgronden is hier nog vaak herkenbaar; beken en zijlopen die hier samenstromen spelen een prominente rol en het gebied heeft een goede aanhechting op de omliggende (landgoed)bossen. Het oude cultuurlandschap is hier nog voelbaar en zichtbaar.

De zuidzijde van het gebied voelt, in tegenstelling tot het recreatief aantrekkelijke noordelijke deel, meer aan als een grootschalig productielandschap. Deels is dit verklaarbaar

door de late ontginning van dit gebied (grootschalige jonge heideontginningen), deels door de agrarische doorontwikkeling. Het gebied kent een rationeel karakter en is goed aangesloten op de infrastructuur (N284, A67). De ruimtelijke kwaliteit van dit gebied wordt gevormd door de verre zichten en de altijd aanwezige bosranden.

Landschapstypen

Op basis van de ontstaansgeschiedenis van het gebied zijn vier landschapstypen te onderscheiden in Reusel-De Mierden; de bos- en heidegebieden, de oude agrarische cultuurlandschappen (open en besloten), de beekdalen en de jonge heideontginningen. Ze hebben ieder hun eigen ruimtelijke karakteristieken, die niet altijd meer herkenbaar zijn in het huidige landschap, maar in potentie wel aanwezig. Ze vormen de ingrediënten voor de ontwerpprincipes en bouwstenen, die in de handreiking geformuleerd worden en zullen daarom hierna per landschapstype beschreven worden, inclusief de knelpunten en kansen. De verschillende landschapstypen worden met elkaar verbonden door de historische bomenlanen.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Typering als 'kamerlandschap' oppakken en verder uitbouwen.

Tweedeling in sfeer koesteren en eventueel versterken.

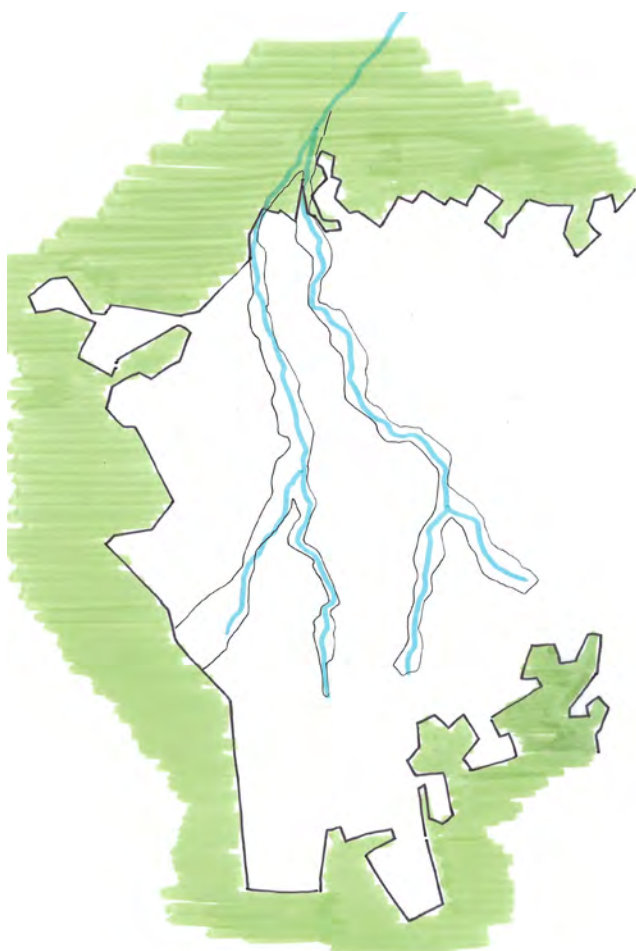
Karakter van de verschillende landschapstypen versterken en daarop anticiperen met nieuwe ontwikkelingen.

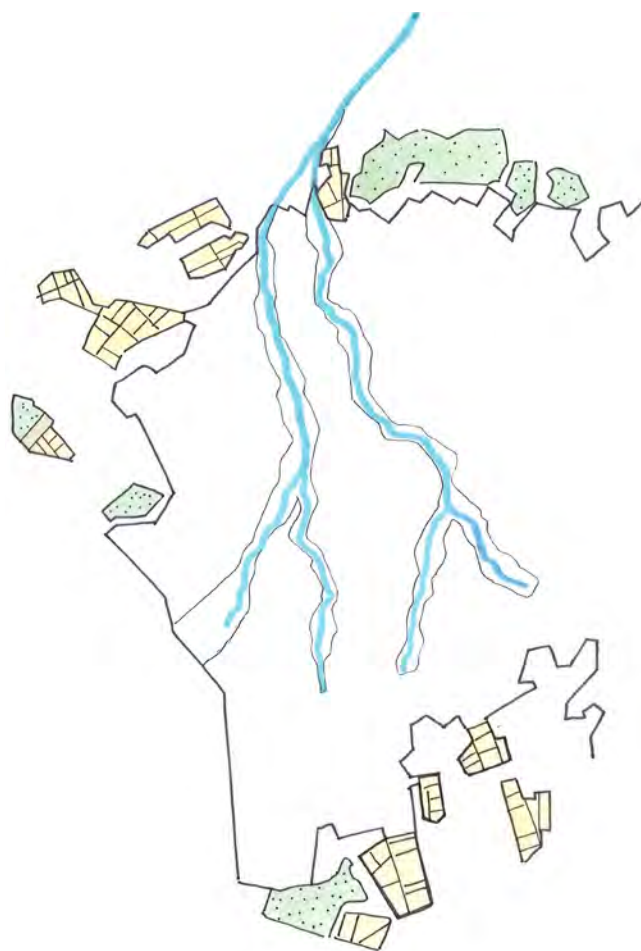
Coulissewerking bomenlaan

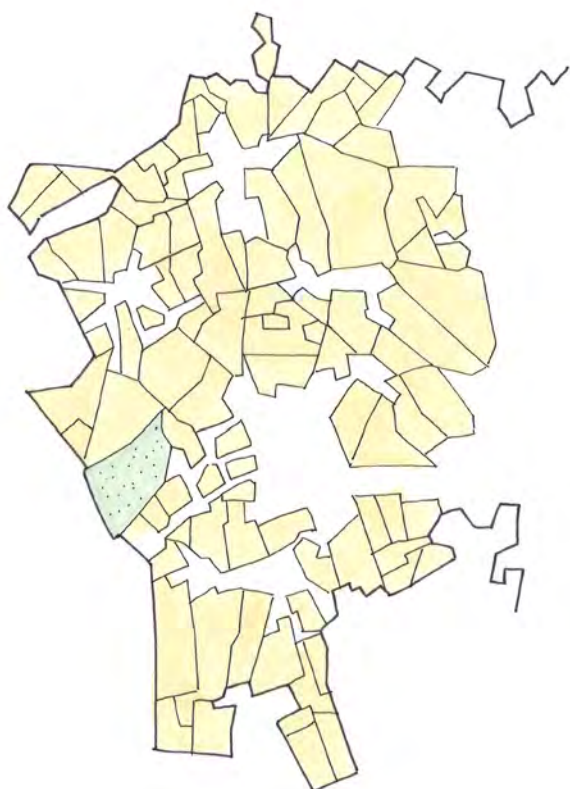
Landschapskamer

Grote landschapskamer in bosrand

Kleine kamers in of aan rand boscomplex

Kleine kamers gevormd door coulissen (lanen/houtwallen etc.)

Tijdelijke kamers gevormd door maïs

Vershil in massa-ruimte beleving door het hoog opschietende maïs: links het winterbeeld, rechts het zomerbeeld

Open landschapskamer

Maïsteelt op de akkers leidt tot een meer besloten beeld

Kleinschalige, zelfvoorzienende dorpen/buurtschappen ontstaan op de rand van de beekdalen en hogere zandgronden

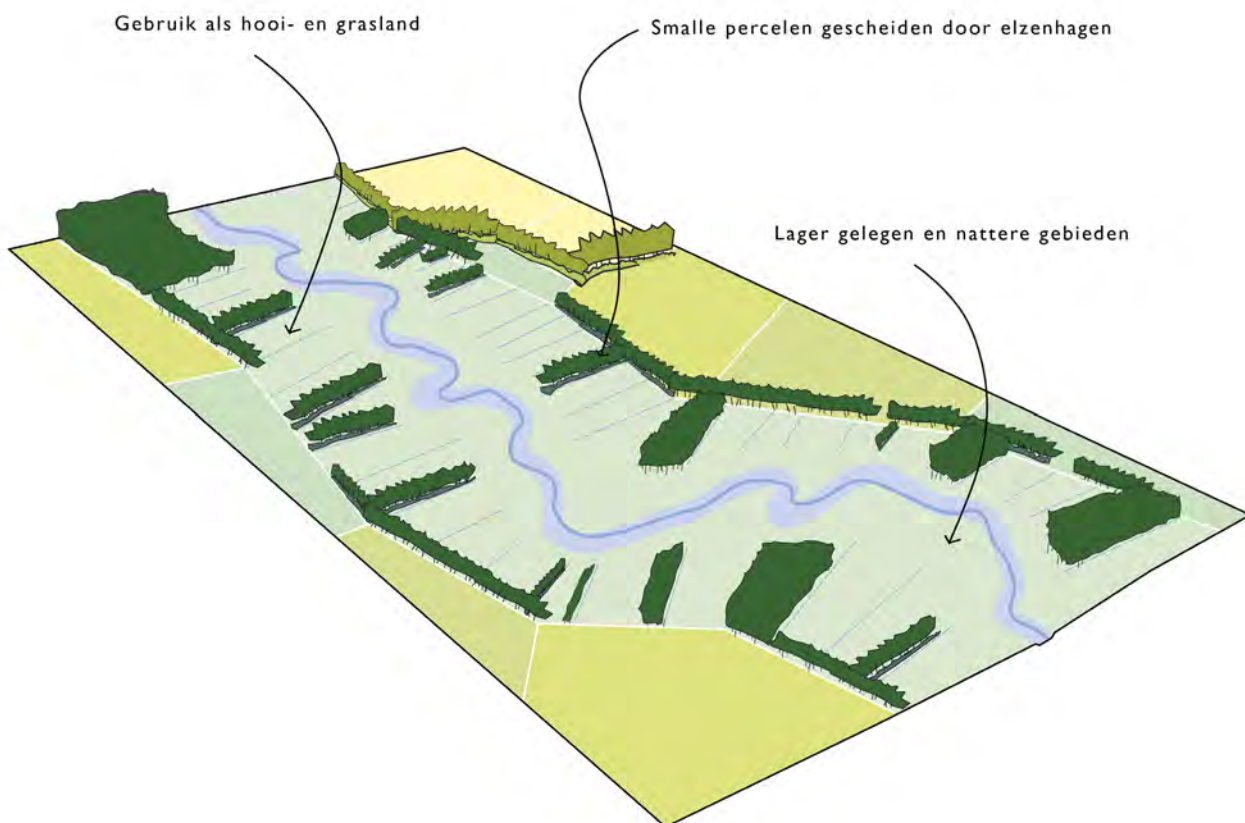
Oude agrarische cultuurlandschappen

Kleinschalig landschap rondom de dorpen met open, vaak hoger gelegen akkers. Mozaïekvormige, onregelmatige verkaveling. Kleinschalige beplantingselementen (beplante akkerranden (houtwallen), lanen (eik/berk) en bosrestanten). Slingerende wegenstructuur die met hun lintvormige, historische bebouwing (vaak langgevelboerderijen) veelal nog de kern van de dorpen vormen. Van oorsprong grote verwevenheid tussen de dorpen en hun directe omgeving. Delen van de oude agrarische cultuurlandschappen (latere ontginningen) zijn van oorsprong meer besloten met een meer gevarieerd landgebruik (akker; dries, hooiland en heide). Dit onderscheid is op kaart aangegeven als de open- en half besloten agrarische cultuurlandschappen. Het grootste deel van de latere dorpsuitbreidingen heeft plaatsgevonden in de open akkers, waardoor deze soms niet meer als zodanig herkenbaar zijn (bv. Reusel). Ook is op meerdere plekken de kleinschaligheid aangetast, o.a. door schaalvergroting in de landbouw.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie: Behoud en versterking van het kleinschalige landschap met bomenlanen, akkerwallen en bosfragmenten. Behoud van de open akkers en de doorzichten daarop vanuit de dorpen en linten. Fijnmazig netwerk van (zand)paden ontwikkelen als verbinding tussen dorp en landschap en onderdeel van een aantrekkelijk recreatief netwerk.

Kleinschalig agrarisch cultuurlandschap omgeving Lage Mierde

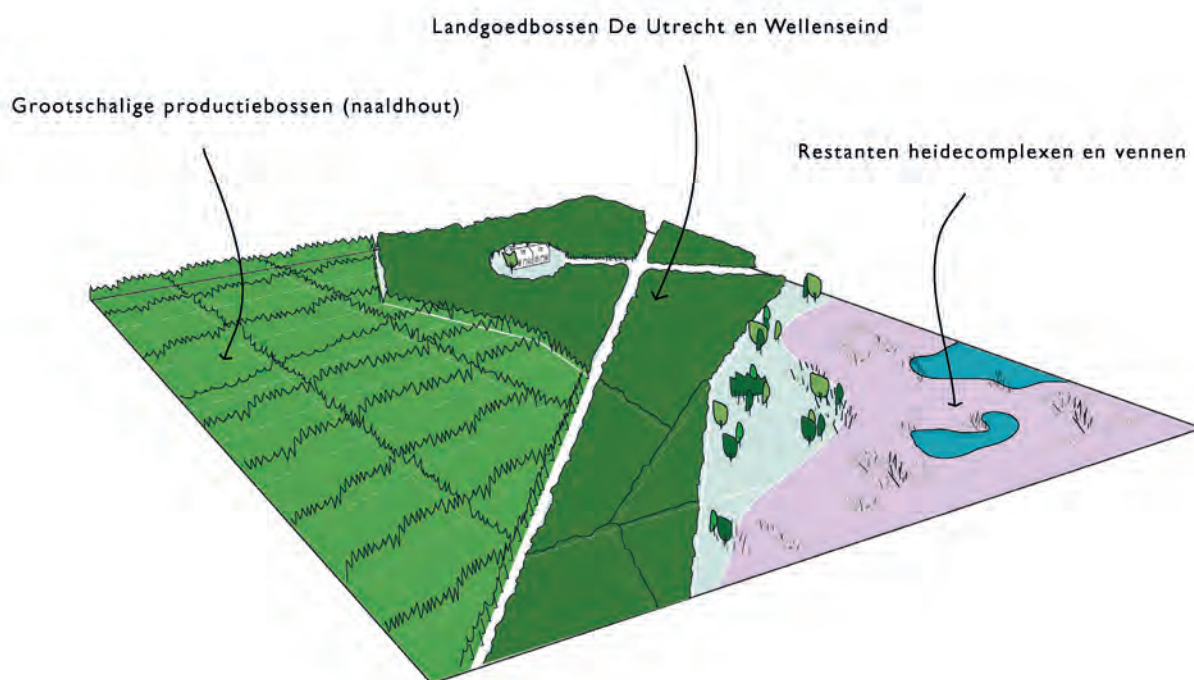
Beekdalen

Lager gelegen en nattere zones rondom de beken, die als groen / blauwe dooradering de verschillende landschappen aan elkaar koppelen. Van oorsprong meanderende beeklopen met natuurlijke oevers en aangrenzende natte hooi- en graslanden met bosjes en houtsingels. De bekenlopen zijn grotendeels gekanaliseerd. De beekdalgronden zijn geoptimaliseerd voor de landbouw (diepere ontwatering, verdwijnen houtsingels) en in sommige gevallen bebouwd, waardoor ze in het landschap vaak niet meer als beekdal herkend worden. Inmiddels vindt op enkele locaties hermeandering plaats en worden natuurlijke oevers ingericht. Maar de ambitie voor de omgevingsvisie zou groter moeten zijn: het opnieuw zichtbaar en recreatief toegankelijk maken van de beekdalen.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie: Zet in op de ontwikkeling van robuuste beekdalen, weer terug herkenbaar in het landschap. Ruimte voor natuurontwikkeling en recreatief medegebruik.

Beekdal Reusel

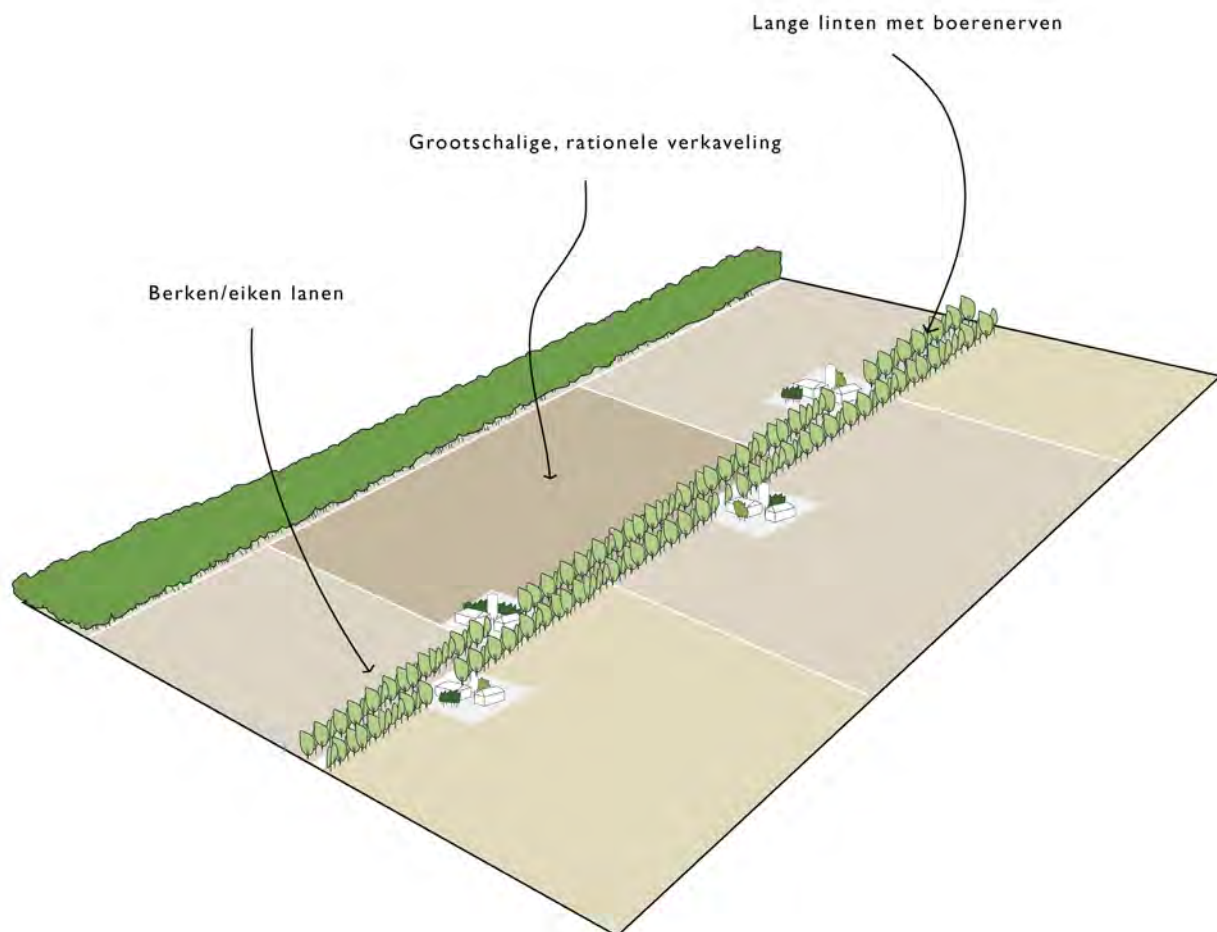
Bos- en heidegebieden

Grote, relatief jonge boscomplexen, gelegen in een krans rondom het gebied. Vaak in gebruik als productiebos (naalddhout) met een economische betekenis. De bossen hebben vaak een rechtlijnige (zand-)padenstructuur. Landgoedbossen De Utrecht en Wellenseind vormen een belangrijk onderdeel van deze complexen, evenals de vele restanten van heide en vennen. Inmiddels wordt een deel van deze bossen omgevormd tot meer gemengde bossen (met o.a. eik en beuk), waardoor ze ook ecologisch en recreatief aantrekkelijker worden.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie: Behoud van de arealen bos en heide. Zet in op geïntegreerd bosbeheer: productie, ecologie en recreatie. Ontwikkel ecologische en recreatieve verbindingen tussen de verschillende bos- en heidecomplexen.

Landgoedbos Wellenseind

Jonge heideontginningen

Deze gebieden zijn relatief laat veroverd op de woeste gronden van heide en zandverstuivingen. Relatief open en rationeel verkaveld agrarisch landschap met grote percelen en lange rechte (deels beplante) wegen. Grote -meestal solitair gelegen- agrarische erven, die vaak 'kaal' in het landschap liggen. De bossen vormen een mooi decor van deze relatief open gebieden.

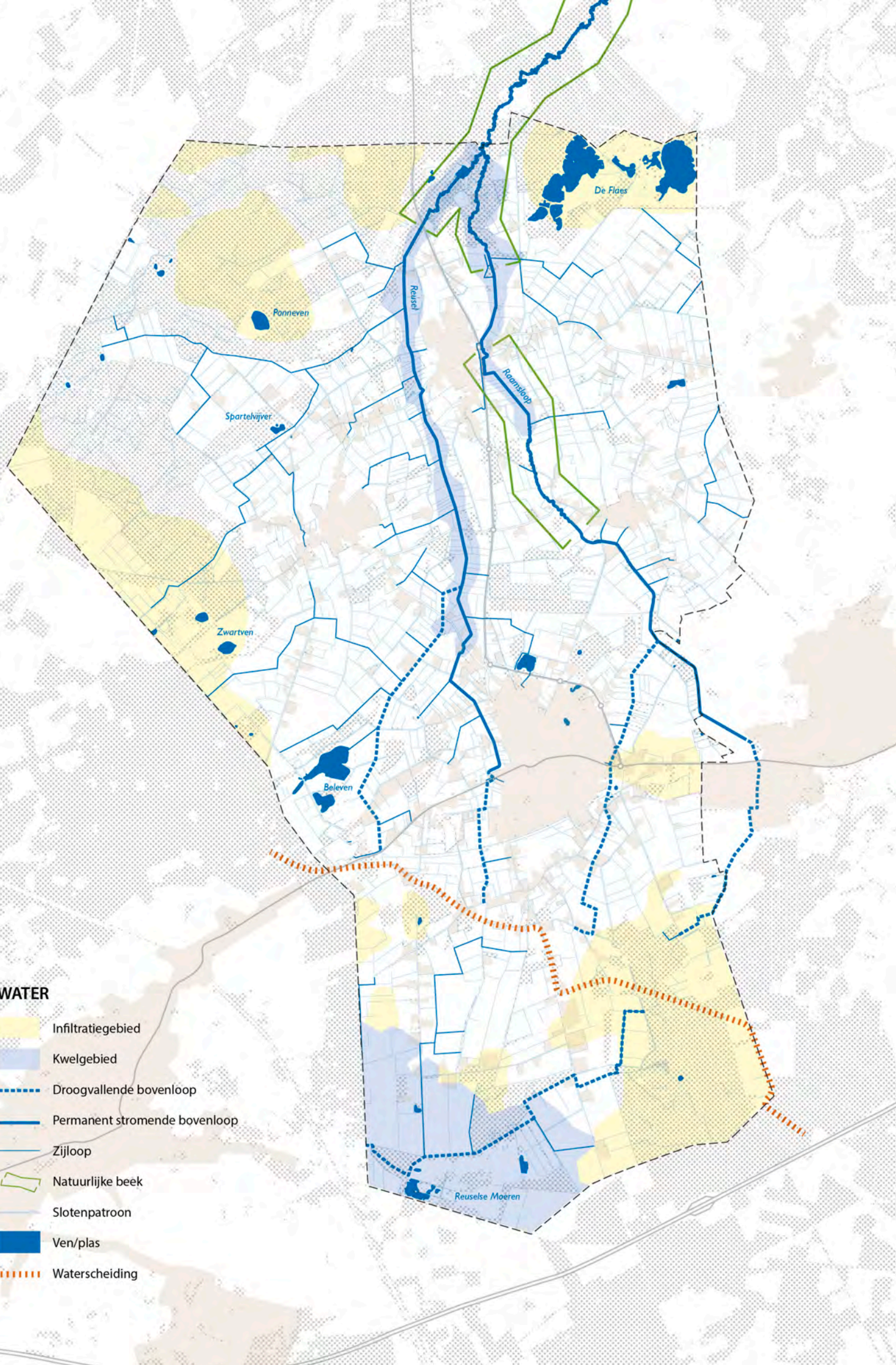
Bouwstenen voor de omgevingsvisie: Behoud van de lange lijnen en rationele verkaveling. Versterken groene inka-dering met laan- en erfbeplanting.

Rationeel, grootschalig landschap jonge heideontginningen

WATER

- Infiltratiegebied
- Kwelgebied
- Droogvallende bovenloop
- Permanent stromende bovenloop
- Zijloop
- Natuurlijke beek
- Slotenpatroon
- Ven/plas
- Waterscheiding

2.2 Water

In het gebied is onderscheid te maken tussen de lager gelegen, natte beekdalen waar kwel optreedt en de drogere, hoger gelegen infiltratiegebieden. Ook de Reuselse Moeren in het uiterste zuiden van de gemeente is een kwelgebied. Er zijn twee grotere beekstelsels: de Reusel en de Raamsloop. Deze stromen af op de Essche Stroom en de Dommel en uiteindelijk op de Maas. Het uiterste zuidelijk deel van de gemeente maakt deel uit van het stromingsstelsel van de Nete en watert uiteindelijk af op het Scheldebekken, hiertussen loopt een waterscheiding.

De beken lopen door lager gelegen beekdalen en hebben van oorsprong een meanderend verloop. De bovenlopen hebben deels een menselijke oorsprong, deze zijn gegraven om landbouwgronden te ontwateren. Hier zijn geen beekdalen aanwezig. Deze bovenlopen vallen in de zomer soms droog. Door de ruilverkavelingen zijn de beekdalen in de huidige situatie slecht herkenbaar in het landschap. De beken zijn grotendeels gekanaliseerd en voorzien van stuwen, de gronden zijn overwegend in regulier landbouwkundig gebruik genomen en de elzensingels zijn grotendeels verdwenen. Pieken in de waterafvoer van de Reusel en de Raamsloop zorgen momenteel voor overlast en een negatief effect op de natuur in landgoed Wellenseind.

Er wordt in een aantal projecten ingezet op beekherstel waarbij oude meanders worden teruggebracht en poelen worden aangelegd. Doel is primair om overlast benedenstrooms in stedelijk gebied te voorkomen. Daarnaast zijn de toename van stroming en kwel, de vernatting van natuurgebieden, wateropvang bij hoge afvoer, sch(o)n(er) water, migratiemogelijkheden voor soorten van beek en beekdal, ook belangrijke doelen voor beekherstel. Recentelijk is een deel van de Raamsloop heringericht, daarbij zijn ook ecologische en recreatieve doelstellingen meegenomen. Langs de boven- en benedenloop van de Raamsloop liggen nog opgaven, hier wordt nog niet voldaan aan de Kaderrichtlijn Water. Ook voor de Reusel worden plannen ontwikkeld voor beekherstel. Het brongebied het Beleven is recent hersteld.

In de heide- en bosgebieden liggen nog enkele vennen. Hier zijn ondergrondse leemlagen aanwezig waar het regenwater stagneert. Ze hebben veelal een gave morfologie en de natuurwaarden zijn hoog.

Het watersysteem is vanaf omstreeks de jaren '70 o.a. door de ruilverkavelingen veranderd en de grondwaterstanden zijn ten behoeve van de landbouw gemanipuleerd. Er doen zich nu een aantal knelpunten voor. Zo is het gebied als geheel droger geworden. Dit komt onder andere door grondwateronttrekkingen, toename van verharding en verstedelijking waardoor regenwater niet in de bodem kan infiltreren, een snelle afvoer van het regenwater en klimaatveranderingen. Ook de van oorsprong natte gebieden zijn kleiner geworden. Met name in droge perioden is sprake van watertekort. Daarnaast is de waterkwaliteit door intensivering in de landbouw achteruitgegaan. Verzuring en vermesting hebben negatieve effecten op de natuurwaarden in met name de voedselarme kwelgebieden. Tot slot treedt door zware regenval in een aantal wijken in Reusel wateroverlast op.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Ontwikkelen van robuuste beekdalen, weer terug herkenbaar in het landschap en de basis van een robuust en klimaatbestendig watersysteem. Benutten meekoppelkansen voor recreatie en ecologie.

Weer zichtbaar maken van de beekdalen in het dorpsgebied van Reusel en benutten voor het vormgeven van aantrekkelijke dorpsranden.

De aanleg van bufferzones rondom natte natuurgebieden biedt kansen om de waterkwaliteit van deze gebieden te verbeteren. In deze bufferzones is een verhoging van het waterpeil en een extensief grondgebruik gewenst.

Gekanaliseerde beekloop van de Reusel bij Lage Mierde

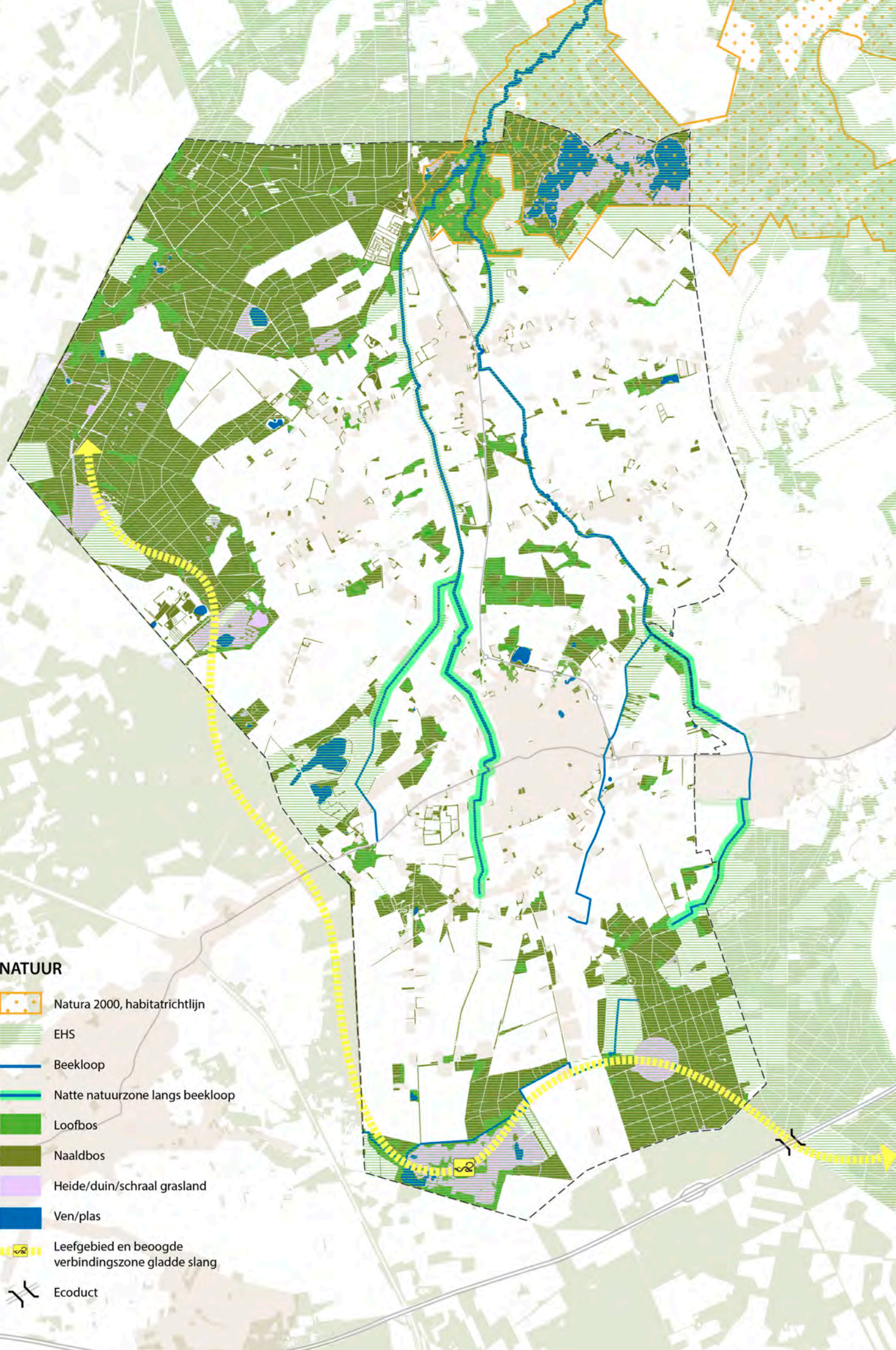
Raamsloop ter hoogte van Hulsel na hermeandering

Herstelde Beleven

NATUUR

- Natura 2000, habitatrictlijn
- EHS
- Beekloop
- Natte natuurzone langs beekloop
- Loofbos
- Naaldbos
- Heide/duin/schraal grasland
- Ven/plas
- Leefgebied en beoogde
verbindingszone gladde slang
- Ecoduct

2.3 Natuur

De ecologische hoofdstructuur van de gemeente Reusel-De Mierden bestaat uit de natte biotopen gekoppeld aan de beekdalen en de droge biotopen gekoppeld aan de heide en bosgebieden. Daarnaast herbergen de vennen een belangrijke natuurwaarde. Door versnippering, verdroging, vermessing (bijvoorbeeld stikstofdepositie), verzuring, verstoring en matige waterkwaliteit worden op veel plaatsen de gewenste natuurdoeltypen nog niet gerealiseerd. Ook is er onvoldoende geld beschikbaar om de ecologische hoofdstructuur te realiseren.

In de beekdalen worden de natuurwaarden vooral bepaald door de aanwezigheid van kleine en grote vochtige loofbossen (zoals elzenbroekbossen) en kleine landschapselementen zoals houtsingels en poelen. De beekdalen vormen ook belangrijke ecologische verbindingzones (EVZ). De ecologische betekenis van de beekdalen is echter afgenomen, doordat ze grotendeels zijn gekanaliseerd en in agrarisch gebruik zijn genomen. In een aantal projecten wordt nu weer ingezet op herstel. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de gebiedspartners waaronder het waterschap. Recent is een deel van de Raamsloop heringericht. Het accent ligt hierbij op de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Belangrijke soorten voor de EVZ zijn de drijvende modderkruiper, drijvende waterweegbree en de waterranonkel.

De natuurwaarden in de droge natuur- en bosgebieden worden vooral ingegeven door de aanwezigheid van afwisselende vegetatiestructuren, zoals naald- en loofhout, heide, vennen, etc. en het voorkomen van diverse diersoorten, zoals bosvogels, amfibieën en zoogdieren. De bossen zijn grotendeels in eigendom van de Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap en de gemeente. De bos- en heidegebieden in het noordelijk deel van de gemeente zijn bestemd als Natura 2000 gebied en vallen onder de habitatrichtlijn. De bosgebieden zijn van oorsprong productiebos met weinig verschillende soorten (vooral Douglas en Larix). Dit wordt omgevormd naar meer gemengde, inheemse soorten met ruimte voor natuurlijke processen en ongelijkjarige bomen. Soorten zijn grove den, berk, inlandse eik, beuk. Maar ook hazelaar, linde, esdoorn, haagbeuk. Ten behoeve van de natuurdoelen van de bosgebieden is er een wens de waterstanden te verhogen en water langer vast te houden door middel van stuwen. Rondom de aanwezige landbouwencaves in de

bosgebieden is dit echter lastig te realiseren. Verspreid door het gebied liggen ook kleinere bosgebieden die als ecologische stapstenen fungeren. In de Reuselse Moeren is een kernpopulatie van de gladde slang. Dit is de enige inheemse slang in Brabant. Het habitat bestaat uit meer open vegetaties met droge en vochtige heide en graslanden. Er wordt ingezet op het uitbreiden en met elkaar verbinden van de kernpopulaties van de gladde slang. Hier wordt door de bosbeheerders zoals Staatsbosbeheer en de Bosgroep invulling aan gegeven door open corridors door het bos te kappen, of langs bestaande boswegen bredere bosranden aan te leggen. Op de grens van België en Nederland is een ecoduct aangelegd over de E34. Het bos in de 'grote cirkel' is grotendeels gekapt en ingericht als robuuste stapsteen tussen de natuurgebieden van Cartierheide en Stevensbergen richting de Reuselse Moeren. Ter hoogte van de Postelsedijk wordt

een ecologische verbindingzone aangelegd. De ambitie is om dit richting het noorden (Beleven en verder) uit te breiden. Deze natuurontwikkeling is niet alleen waardevol voor de gladde slang, maar ook voor andere soorten zoals de veldkrekel, levendbarende hagedis, geelhorst, nachtzwaluw.

Tot slot zijn er in de landbouwgebieden verschillende ecologische waarden. Dit betreffen veelal de landbouwgronden binnen of aangrenzend aan bos- en natuurgebieden, welke een belangrijk leefgebied vormen voor kwetsbare diersoorten (dagvlinders van natte biotopen, weidevogels, amfibieën) en struweelvogels.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Ontwikkelen van een grensoverschrijdend ecologisch netwerk van bos- en heide gebieden en vennen.

Beekdalen als natte ecologische verbinding ontwikkelen.

Ecologisch netwerk van bomenlanen, houtwallen, kleine bospercelen en erfbeplanting verder uitbouwen en ver-

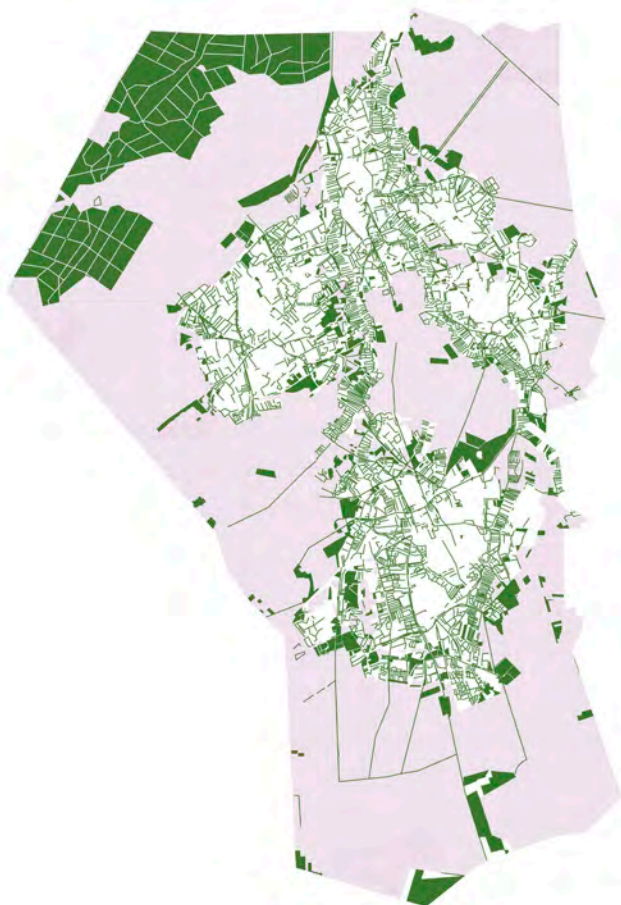
Reuselse Moeren

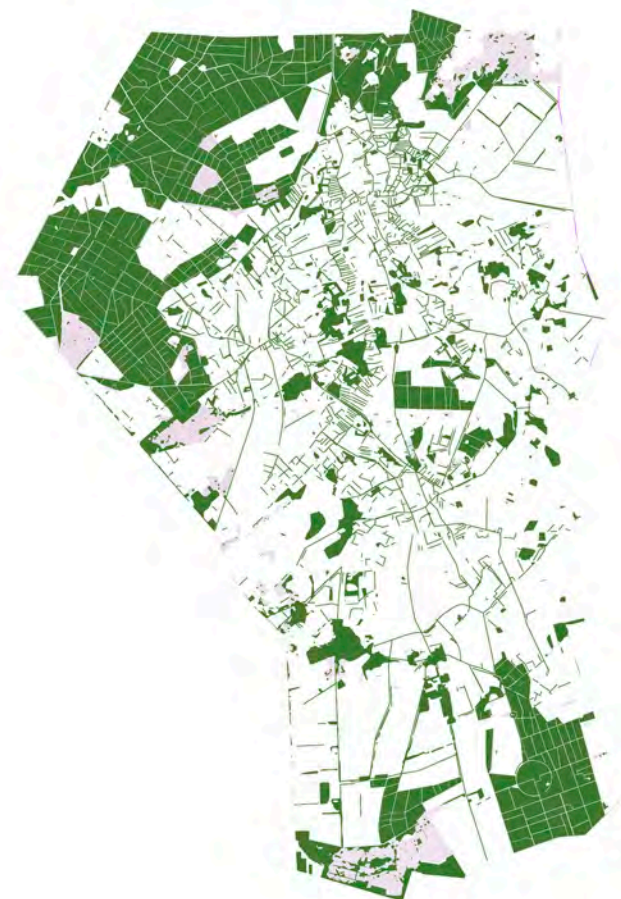
Bossen rondom de Mispelheide

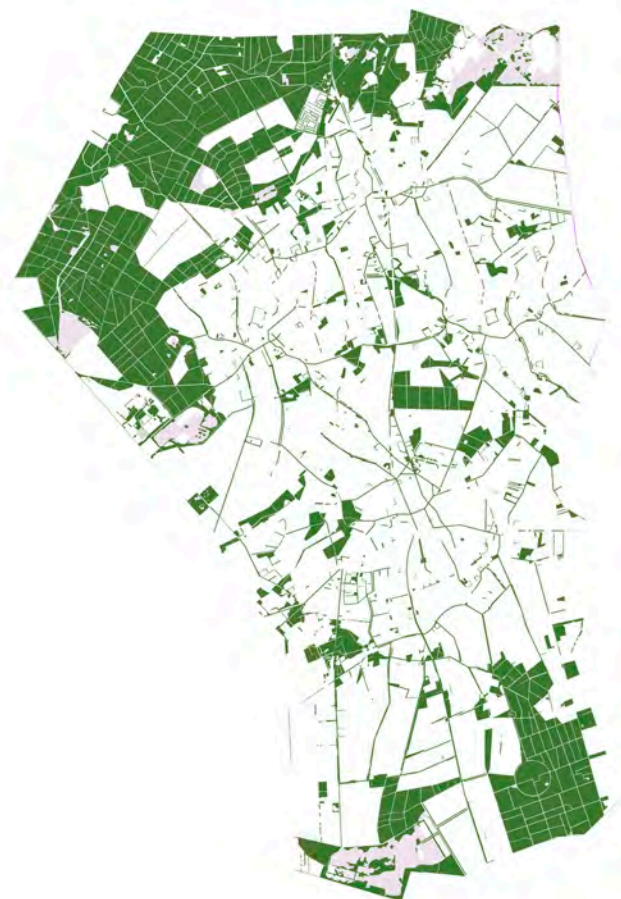
Groenstructuur omstreeks 1850

Groenstructuur omstreeks 1900

Groenstructuur omstreeks 1950

Groenstructuur huidige situatie

binden.

2.4 Groenstructuur

Bepalend voor de huidige groenstructuur van de gemeente is de krans van grote boscomplexen rondom het gebied. Dit is van oorsprong productiebos (naaldbomen) aangelegd op de voormalige woeste gronden (heidevelden). Verspreid door het gebied liggen kleinere boscomplexen. Dit zijn vaak restanten van grotere bossen, voormalige hakhout/geriefhoutbosjes of overhoeken uit ruilverkavelingen. Vaak zijn deze gronden onverdeelde boedels waar weinig mee gebeurt. Ten noorden van Reusel ligt een relatief groot bosgebied, als restant van een heideontginning. Naast deze grotere en kleinere boscomplexen zijn de bomenlanen en houtwallen bepalend voor de groenstructuur. Op de oude agrarische cultuurlandschappen zijn dit veelal eikenlanen, in de jonge heideontginningen gemengd eik en berk.

Als je kijkt naar de groenstructuur vanaf ca. 1850 tot nu is een grote ontwikkeling te zien. In de periode tot ca. 1900 zijn de grote boscomplexen nog niet aanwezig, hier liggen uitgestrekte, open heidevelden. Wel liggen er bossen op de randen van de oude agrarische cultuurlandschappen en de heidevelden. Deze boden beschutting aan de akkers en dorpen. In de akkercomplexen zijn in deze periode veel kleinschalige beplantingselementen aanwezig (lanen, houtwallen, akkerranden). De beekdalen hebben een besloten karakter met elzensingels en broekbossen. In de periode hierna worden de heidevelden ontgonnen en de grote boscomplexen aangelegd. De kleinschalige beplanting in de oude agrarische cultuurlandschappen en de beekdalen neemt juist af. Ook veel bossen op de rand van de oude akkercomplexen en de jonge ontginningen nemen in omvang af.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Behoud en versterking van de aanwezige groenstructuur (lanen, houtwallen etc.) als basis van het 'kamerlandschap' (zie §2.1 landschap).

Terugbrengen groenstructuren (elzensingels en broekbossen) in om te vormen beekdalen.

Behoud en herstel van de bossen en bosrestanten op de rand van de oude agrarische cultuurlandschappen en jonge heideontginningen om de landschappelijke expressie van deze twee landschapstypen te vergroten en voor de inpassing en zonering van intensieve landbouw.

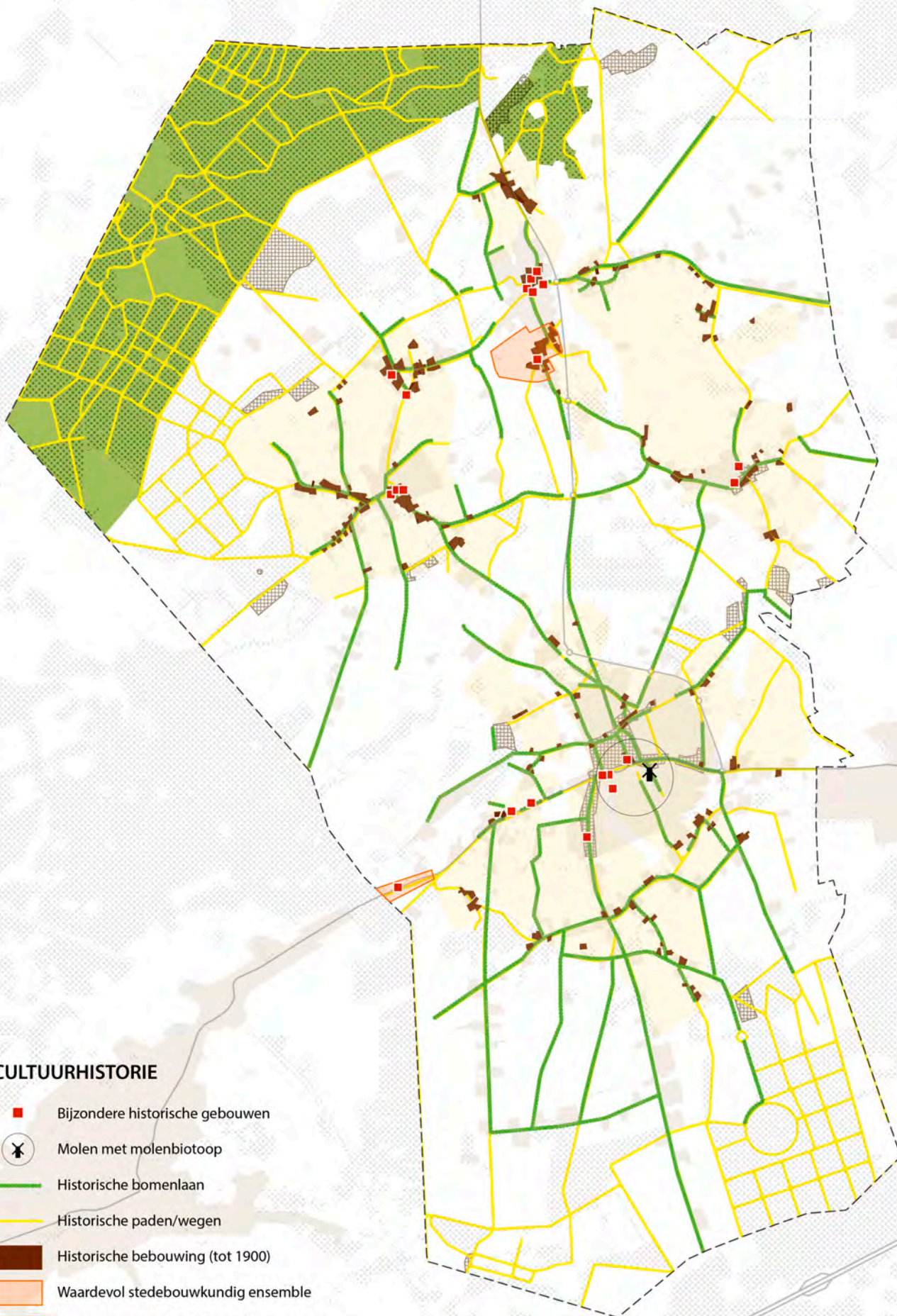
Eikenlaan

Bos landgoed Wellenseind

CULTUURHISTORIE

- Bijzondere historische gebouwen
- Molen met molenbiotop
- Historische bomenlaan
- Historische paden/wegen
- Historische bebouwing (tot 1900)
- Waardevol stedenbouwkundig ensemble
- Landgoederen De Utrecht en Wellenseind
- Oude akkercomplexen
- Archeologisch monument

2.5 Cultuurhistorie

De ontstaansgeschiedenis van de gemeente Reusel-De Mierden is beschreven in hoofdstuk één. In het gebied zijn nog cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren aanwezig die getuigen van deze geschiedenis. Deze zijn het behouden waard en bij toekomstige ontwikkelingen dient hier zorgvuldig mee omgegaan te worden.

Zo zijn er in de dorpen en buurtschappen nog historische bebouwingslinten aanwezig, vaak met kenmerkende langgevelboerderijen en historische laanbeplanting. Deze linten dragen in grote mate bij aan het authentieke karakter van het gebied. Binnen en buiten deze historische linten is een aantal cultuurhistorisch waardevolle gebouwen aanwezig. Denk aan de kerken, begraafplaats en pastorie met pastorietauin, voormalige kloostercomplexen, de voormalige industrie-complexen uit de tijd van de sigarenhandel en het voormalig gemeentehuis in Lage Mierde. Er is in de gemeente één molenbiotop aanwezig rond de molen van Reusel. Deze beeldbepalende gebouwen zijn vaak Rijks/Gemeentelijke monumenten die vanuit de Monumentenwet en binnen bestemmingsplannen zijn beschermd. De gemeente heeft daarnaast een lijst met beeldbepalende panden. De gemeente Reusel-De Mierden kent geen beschermd dorpsgezicht. Een aantal woningen en het voormalige fratersklooster aan de Groeneweg zijn recent voorgesteld als gemeentelijk monument (unieke wederopbouwstraat met architectuur van de Brabander Jos Bedaux).

Het Vloeiend bij Lage Mierde en de Grensovergang bij Reusel hebben respectievelijk een zeer hoge en hoge historisch stedenbouwkundige waarde. Bij het Vloeiend gaat het om een oude akkernederzetting rond een tweetal in elkaars verlengde gelegen kleine driehoekige plaatsen. Kenmerkend is de kassei- en klinkerbestrating en aan de westzijde kent het buurtschap nog een zichtrelatie met een oude akker met een esdek. De Grensovergang is een kleinschalig maar planmatig door N.V. trammaatschappij 'De Meierij' gebouwde 'companytown'. Omdat wettelijk was voorgeschreven dat passagiers en goederen aan de grens van tram moesten wisselen, werden ter plaatse faciliteiten voor douane, tramverkeer en trampersoneel ingericht. Een groot deel van de oude bebouwing in de zogenaamde 'chaletstijl' is nog gaaf aanwezig.

In het gebied liggen twee landgoederen: De Utrecht en Wellenseind. Landgoed De Utrecht speelde een belangrijke rol in de ontginning en bebossing van de heidevelden. Nu is het gebied grotendeels bebost en opengesteld voor publiek. Landgoed Wellenseind is ontstaan als buitenhuis (jachthuis).

Het historische wegenpatronen/verkeering is vaak nog (deels) intact gebleven. De verschillen in ontstaansgeschiedenis is hieruit afleesbaar: een webvormige wegenpatroon met kenmerkende driehoekige splitsing in de oude agrarische cultuurlandschappen en een rechtlijnig, rationeel verkavelingspatroon in de jonge heideontginningen. Deze zijn deels nog onverhard (zandpaden).

In het gebied ligt een aantal archeologische monumententerreinen.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Zorgvuldige omgang met en inpassing van de cultuurhistorische waardevolle elementen en structuren als bron van identiteit en authenticiteit en als verwijzing naar de ontstaansgeschiedenis van het gebied.

Zoek naar duurzame bestemming van historische gebouwen, zodat deze naar de toekomst toe behouden kunnen blijven.

Benutten van de recreatieve potentie door ontsluiten van en informeren over de cultuurhistorische elementen en structuren.

Historisch dorpscentrum Lage Mierde

Langgevelboerderij

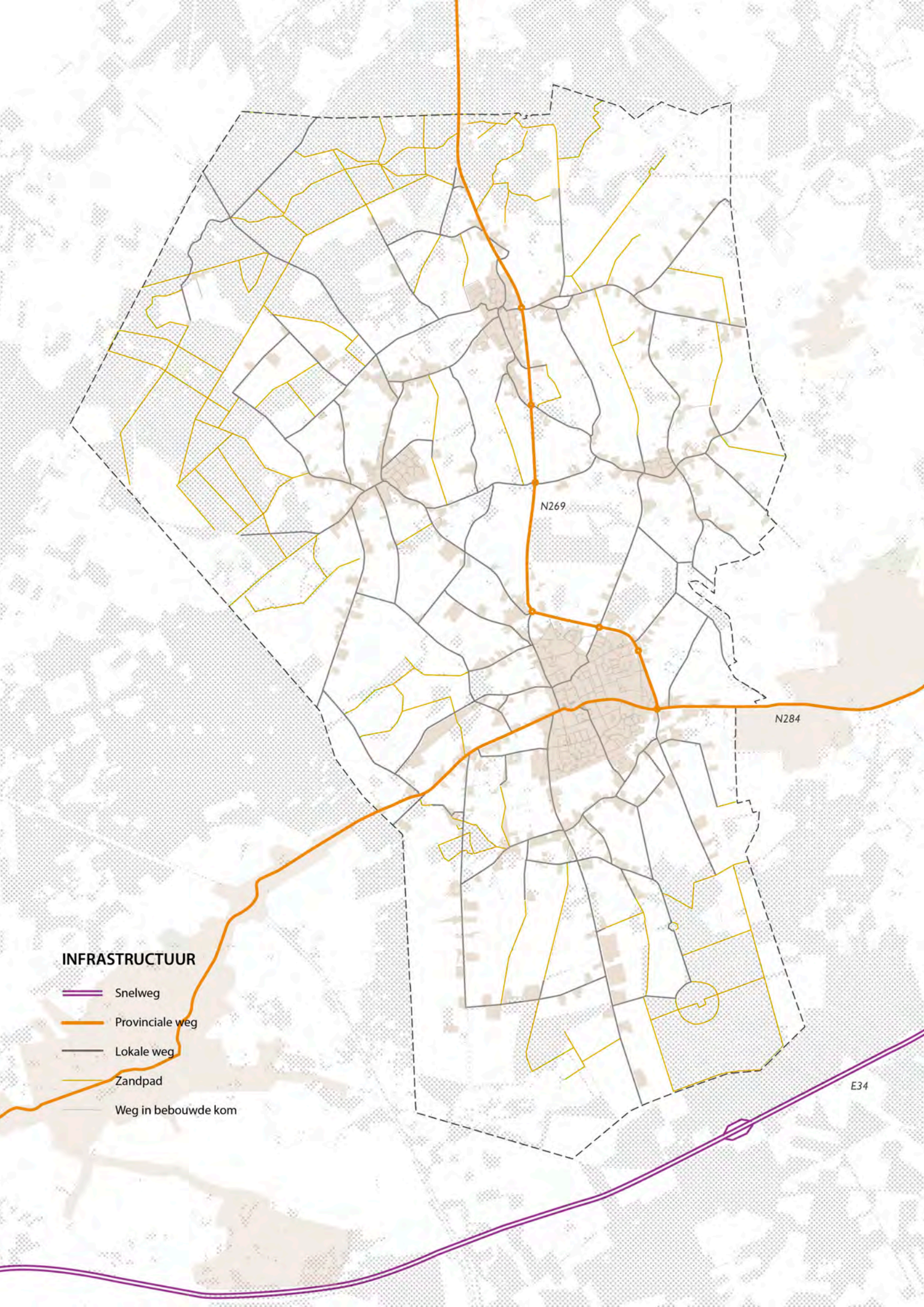
Kerk Hulsel

Bebouwing grensovergang

INFRASTRUCTUUR

- Snelweg
- Provinciale weg
- Lokale weg
- Zandpad
- Weg in bebouwde kom

2.6 Infrastructuur

In de gemeente ligt een netwerk van ontsluitingswegen die de kernen Lage Mierde, Hooge Mierde, Hulsel en Reusel met elkaar verbindt. Deze ontsluitingswegen, voornamelijk noord-zuid georiënteerd, zijn ontstaan als (handels)routes gelegen op de overgang van de hoge en lage gronden en verbinden de buurtschappen. In oost-west richting werden routes tussen de buurtschappen door het woeste gebied aangelegd. Dit stelsel van routes heeft zich ontwikkeld tot ontsluitingswegen die door hun bochtige verloop, lintbebouwing en beplanting herkenbaar is in het gebied. Het netwerk van ontsluitingswegen is sinds de jaren '50 uitgebreid met de rechtlijnige wegen door de heideontginningen. Daarnaast zorgt een stelsel van onverharde wegen (zandpaden) voor een fijnmazig verkeersnetwerk dat de ontsluitingswegen met elkaar verbindt. Deze paden vormen met name voor het recreatief netwerk een aantrekkelijke aanvulling.

De agrarische activiteiten in het buitengebied hebben geresulteerd in meer vrachtverkeersbewegingen en in breder geworden landbouwvoertuigen. De ontsluitingswegen zijn hier niet op ingericht en met name de kernen ondervinden hinder van het landbouwverkeer. Naar de toekomst toe is aandacht nodig voor een veilige en logistieke afwikkeling van landbouwverkeer.

Eind jaren '70 is de N269 als verbindingsweg tussen Tilburg (A58) en Reusel aangelegd. Deze weg is met rotondes aangesloten op het onderliggende en historische wegnnet, maar heeft op een aantal locaties ook geleid tot doorsnijding van het wegnnet. Ter hoogte van Reusel takt N269 aan op de oost-west verbinding, de N284. Deze weg, tussen Turnhout, Arendonk, Reusel richting Hapert, Bladel en Eindhoven, volgt het tracé van de voormalige tramlijn, een oost-west georiënteerde handelsroute. De N284 is met twee aansluitingen verbonden met de A67/E34. Deze autosnelweg verbindt het gebied met de stedelijke regio's binnen Nederland en België.

Recentelijk is ter ontlasting van de dorpskern van Reusel de noordoostelijke omleiding van de N269 richting Bladel-Hapert gerealiseerd. Voor het traject van de N269 tussen Reusel en Arendonk geldt vanaf de grensovergang richting Arendonk een verbod voor vrachtverkeer >7500kg, waardoor het zwaardere vrachtverkeer richting de A67/E34 is aangewezen op de N269 richting Bladel-Hapert. Dit leidt tot verkeersdruk in de kern Reusel en op de N269 met sluipverkeer als gevolg. De Postelsedijk, de gebiedsontsluitingsweg tussen Reusel en België, wordt intensief gebruikt als verbinding met België. Om de verkeersoverlast in de kern Reusel te verminderen wordt het opwaarderen van de Postelsedijk tot N-weg met een aansluiting op de A67/E34 in combinatie met een zuidoostelijke omleiding rond Reusel verkend.

Voor het langzaam verkeer beschikt de gemeente over een uitgebreid netwerk van fiets-, wandel-, ruiters- en ATB-routes. Op een aantal plaatsen worden momenteel rolstoelpaden ontwikkeld. Vanuit de dorpen zijn een aantal wandelommetjes. Er is een aantal vrijliggende fietspaden, onder andere langs de N269. Voor het netwerk dat de kernen onderling met elkaar verbindt is aandacht gevraagd voor veilige en verlichte fietsroutes.

Het openbaar vervoer in de gemeente is niet heel uitgebreid. Op dit moment zijn er drie buslijnen, van en naar Eindhoven, Tilburg en Turnhout (België). De kern Reusel fungeert met het busstation als centraal (overstap-)punt. Er zijn twee buslijnen op de route Reusel-Bladel-Hapert-Eersel-Eindhoven die in Reusel aansluiten op de buslijnen naar Tilburg en Turnhout. De buslijn naar en van Tilburg ontsluit voor onze gemeente de kernen Hooge en Lage Mierde met het openbaar vervoer. De derde buslijn bestaat uit de route Reusel-Arendonk-Turnhout. De kern Hulsel is niet aangesloten op het openbaar vervoer. Het openbaar vervoer rijdt alleen overdag, waardoor de kernen in de avonden niet meer bereikbaar zijn. Met name de jongeren ondervinden hiervan hinder.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Aandacht voor de verkeersveiligheid van het landbouwverkeer en logische routes ter ontlasting van de kernen.

Inzet op veilige en verlichte fietsroutes tussen kernen.

Behouden en waar mogelijk doorontwikkelen van het netwerk van zandpaden.

Creeëren van veilige oversteekplaatsen van de Wilhelminalaan in het centrum van Reusel. Op lange termijn afwaardering i.c.m. verbetering ontsluiting zuidzijde Reusel.

Zorgvuldige tracékeuze en inpassing van een mogelijk nieuwe wegtracé ten zuidoosten van Reusel.

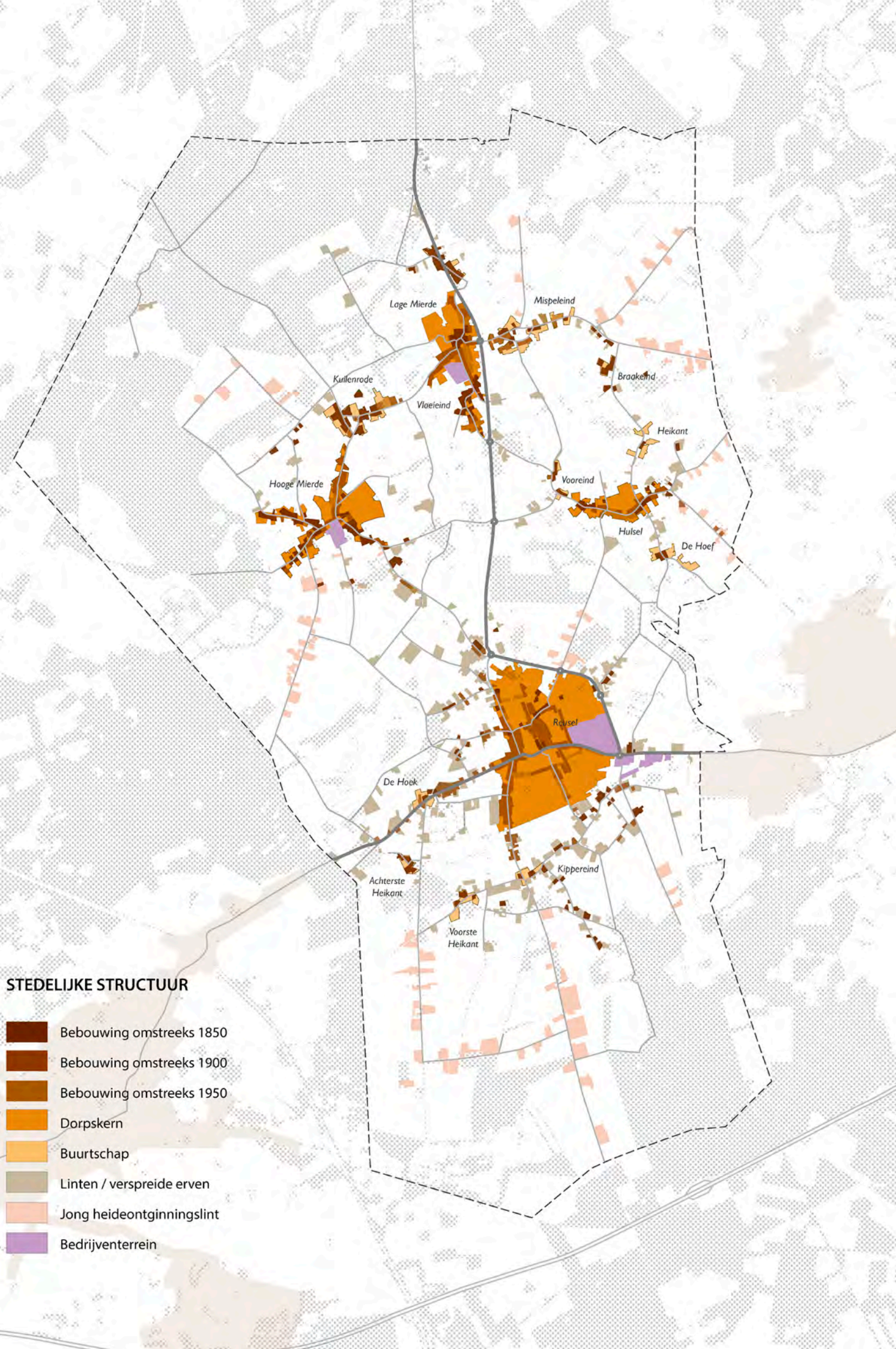
Zandpad

Turnhoutseweg (N284)

STEDELIJKE STRUCTUUR

- Bebouwing omstreeks 1850
- Bebouwing omstreeks 1900
- Bebouwing omstreeks 1950
- Dorpskern
- Buurtschap
- Linten / verspreide erven
- Jong heideontginningslint
- Bedrijventerrein

2.7 Stedelijke structuur

Het occupatiepatroon tot aan de jaren '50 bestond uit een fijnmazig netwerk van wegen waar op de kruising van wegen en de overgang van hoog naar laag de buurtschappen en kernen ontstonden. De pleinvormige ruimtes, die zijn ontstaan op deze kruisingen, zijn in de buurtschappen en in mindere mate in de kernen nog herkenbaar. De groei van deze buurtschappen en kernen bestond voornamelijk uit een verdichting van de linten, aanvankelijk door de plaatsing van langgevelboerderijen, maar later ook met andere bebouwingstypologieën. Kenmerkend voor de lintstructuur is de laanbeplanting, het wegprofiel (en materialisering), de ruime kavels van diverse afmetingen, de oriëntatie en de schaal van de bebouwing, de diepe voortuinen en op een aantal plekken de doorzichten vanaf de linten naar het landschap. Deze karakteristieke kenmerken van de linten zijn nog steeds herkenbaar in de huidige dorpsstructuur, waarbij het in de ene kern duidelijker is dan in de andere kern.

Vanaf de jaren '50 hebben de kernen zich op een meer planmatige manier ontwikkeld, waarbij Reusel zich heeft ontwikkeld tot de grootste kern, Hooge en Lage Mierde een vergelijkbare groei hebben doorgemaakt en Hulsel het kleinste is gebleven. Waar dorp en landschap oorspronkelijk onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, worden ontwikkelingen na de oorlog steeds minder gebaseerd op de landschappelijke ondergrond. Onder andere door de overgang naar een ander type landbouw en 'grootschalige' dorpsuitbreidingen die vaak met hun 'achterkanten' naar het landschap zijn georiënteerd. De ruimtelijke opzet van de kernen met de karakteristieke en beeldbepalende linten en einden is nog zichtbaar, maar de linten en einden bepalen veel minder het ruimtelijk beeld. De verwevenheid en verbinding met het landschap en de onderliggende verkavelingsstructuur is in veel gevallen verloren gegaan, terwijl dit juist de onderscheidende kracht van het gebied is. Deze 'grootschalige' dorpsuitbreidingen zijn vaak voorbij gegaan aan het dorps karakter in het algemeen en de Kempische kwaliteit in het bijzonder, zowel in omvang van uitbreiding, stedenbouwkundige compositie, situering, architectuur en vormgeving. Dit geldt zowel voor de bedrijventerreinen als de woonwijken, die vanaf de jaren vijftig gerealiseerd zijn. De kernen worden apart beschreven in de navolgende sub-paragrafen.

In het buitengebied en in de buurtschappen is de verwevenheid met het landschap nog wel grotendeels aanwezig, enerzijds door de verspreiding van de erfclusters en anderzijds door het feit dat de ontwikkeling gefaseerd en in lager tempo tot stand is gekomen. In de buurtschappen is geleidelijk voornamelijk agrarische bedrijfsbebouwing toegevoegd.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Versterken en herkenbaar maken lintstructuur in de kernen en langs de historische wegen.

Nieuwe/verbeterde verbinding tussen dorp en landschap, door oriëntatie bebouwing op het landschap, een zorgvuldige inpassing en een toegankelijk(er) buitengebied met 'ommetjes' vanuit het dorp.

Het dorps karakter met Kempische kwaliteit vormt uitgangspunt bij nieuwe ontwikkelingen (inbreiden gaat voor uitbreiden).

Dorpslint Hooge Mierde

Agrarisch buurtschap (Kuilenrode)

Woongebied Zeegstraat/Schoolstraat in Reusel

Nieuwbouwwijk Hooge Mierde

Bedrijventerrein Lage Mierde

2.7.1 Reusel

Reusel is de kern die de afgelopen decennia het hardst is gegroeid. Tot aan de jaren '60 vindt groei plaats langs de linten, waaronder de Zeegstraat-Schoolstraat-Lensheuvel en Mierdseweg-Kerkstraat-Bakkerstraat in noord-zuidrichting en de Wilhelminalaan-Turnhoutseweg en de Voort-Lindestraat in oost-westrichting. In de periode hierna volgt een ontwikkeling in het gebied tussen de linten met een rationale verkavelingsopzet met voornamelijk grondgebonden woningen. Verspreid in de kern liggen enkele groene open ruimtes die nog herinneren aan de agrarische kavels behorende bij de lintkavels. De oriëntatie van de bebouwing is in deze periode nog gericht op het omliggende landschap.

Vanaf de jaren '80 wordt in een kransvormige opzet het gebied ten oosten van het lint Zeegstraat-Schoolstraat-Lensheuvel verder ontwikkeld. De verkavelingsopzet wijzigt van een rationele en rechtlijnige verkaveling naar een opzet met kronkelende wegen. De als regulier te typeren woon- en bedrijfsbebouwing keren zich met zij- en achterkanten af naar het landschap, waardoor niet alleen de verwevenheid met het landschap, maar ook de Kempische kwaliteit verloren gaat. Bedrijventerrein De Lange Voren maakt onderdeel uit van deze uitbreiding en is inmiddels enigszins gedateerd. Van latere datum zijn de grotere planmatige in- en uitbreidingen in het zuidelijk deel van het dorp, tussen de Wilhelminalaan en Molenberg en tussen de Zeegstraat en de Mierdseweg.

Verspreid liggen langs de randen van bedrijventerrein Lange Voren en de historische linten (Turnhoutseweg, Mierdseweg en Lensheuvel) enkele grotere bedrijfskavels die (op termijn) om een nieuwe invulling vragen. Langs de Turnhoutseweg is een LPG tankstation gesitueerd die vanuit milieu-oogpunt verplaatst zou moeten worden. In de dorpskern liggen ook nog enkele cultuurhistorisch waardevolle klooster- en industriële (tabaksindustrie) complexen. In de uitbreidingswijken zijn ook de voorzieningen zoals zorg, onderwijs en sportgebouwen gelegen. Op grotere afstand van de kern liggen de sportvelden. Deze velden worden ontsloten via de Turnhoutseweg, een verkeersveilige langzaamverkeersroute vanaf de Lensheuvel ontbreekt echter. Ten zuiden van de N284, ter hoogte van het bedrijventerrein in Bladel, is bedrijventerrein Kleine Hoeven in ontwikkeling. Op dit moment zijn enkele kavels uitgegeven.

Winkels en horecagelegenheden liggen van oudsher zeer verspreid langs de linten. Aan de Wilhelminalaan is direct ten oosten van het centrum een concentratie van horecagelegenheden met een grotere schaal en maat ontstaan. Met de realisatie van de winkelconcentratie aan de Markt en cultureel centrum De Kei, in de nabijheid van de kerk en de begraafplaats, is in de 60-er jaren van de vorige eeuw een aanzet gegeven voor de ontwikkeling van een centraal gelegen dorpscentrum. Deze lag tussen de Kerkstraat en de Schoolstraat in waar al een concentratie was van detailhandels- en horecavoorzieningen. Recentere ontwikkelingen zoals de bouw van een nieuw gemeentehuis, de omlegging van de Wilhelminalaan, de bouw van een nieuw winkelcentrum en de herinrichting van het Kerkplein hebben het centrumgebied een ander aanzicht gegeven. Op enige afstand is een zorglocatie in de voormalige Kloostertuin en de Dorpsbron met winkelvoorzieningen tot stand gekomen. Deze herstruc-

turering heeft er toe geleid dat de historische structuur in het centrum niet meer herkenbaar is. De afmetingen van bepalende openbare ruimtes in het centrum, waaronder het Kerkplein, de Wilhelminalaan en het grasveld passen niet (meer) bij de maat en schaal van een dorpskern zoals Reusel. Het gebruik van het Kerkplein als parkeerterrein en de stenige inrichting zorgt ervoor dat een dorpshart ontbreekt. Het authentieke en dorpse karakter van Reusel is door de schaalsprong verloren gegaan. De voorzieningen zijn (te) verspreid in de kern gelegen, waarbij enige samenhang en een duidelijke routing ontbreekt. Ten noorden van de locatie Kloostertuin zijn concrete plannen voor het realiseren van een zorgplein met (zorg-)appartementen en intramurale woonvoorziening.

Karakteristiek voor Reusel is de omgeving van de kerk met de pastorie, de begraafplaats en de pastorietaan. Ook het gebied rond de Dorpsbron wordt gewaardeerd. Een goede verbinding tussen Dorpsbron, Kerkstraat en Markt wordt echter gemist.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Kleinschalige vormen van detailhandel, horeca, dienstverlening concentreren in de gebieden Dorpsbron, Kerkplein en Markt. De Markt als boodschappencentrum, aangevuld met supermarkten aan de overzijde van de Schoolstraat. Dorpsbron voor food en fashion. Horecagelegenheden met grotere maat en schaal handhaven langs de Wilhelminalaan.

Voorzieningen met een wijkfunctie (school, sport, zorg, gezondheid) gebundeld in brede-schoolconcepten of zorgconcepten kunnen buiten het centrumgebied op goed ontsloten plekken.

Transformatie van vrijkomende bedrijfskavels langs de linten en op bedrijventerrein De Lange Voren, zogenaamde inbreidingslocaties, biedt ruimte voor woningbouw, waarbij ingezet wordt op passende dorpse bebouwing.

Bij doortrekking van de rondweg om Reusel herinrichten Wilhelminalaan tot verblijfsgebied en herstellen lintstructuur.

Zichtbaar maken cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en terreinen. Zoek naar passende vormen van hergebruik van leegstaande gebouwen.

Verkeersveilige langzaamverkeersroute tussen de sportvelden en dorpskern.

Historisch lint

Centrum Reusel

Woningbouwcomplex Kloostertuin

Dorpsbron

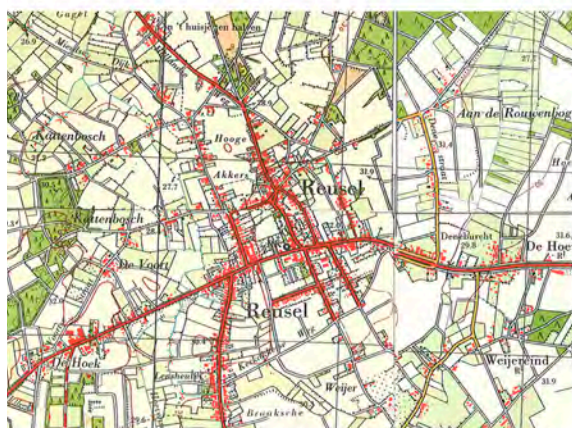
Situatie omstreeks 1900

Kaartbeeld 1850

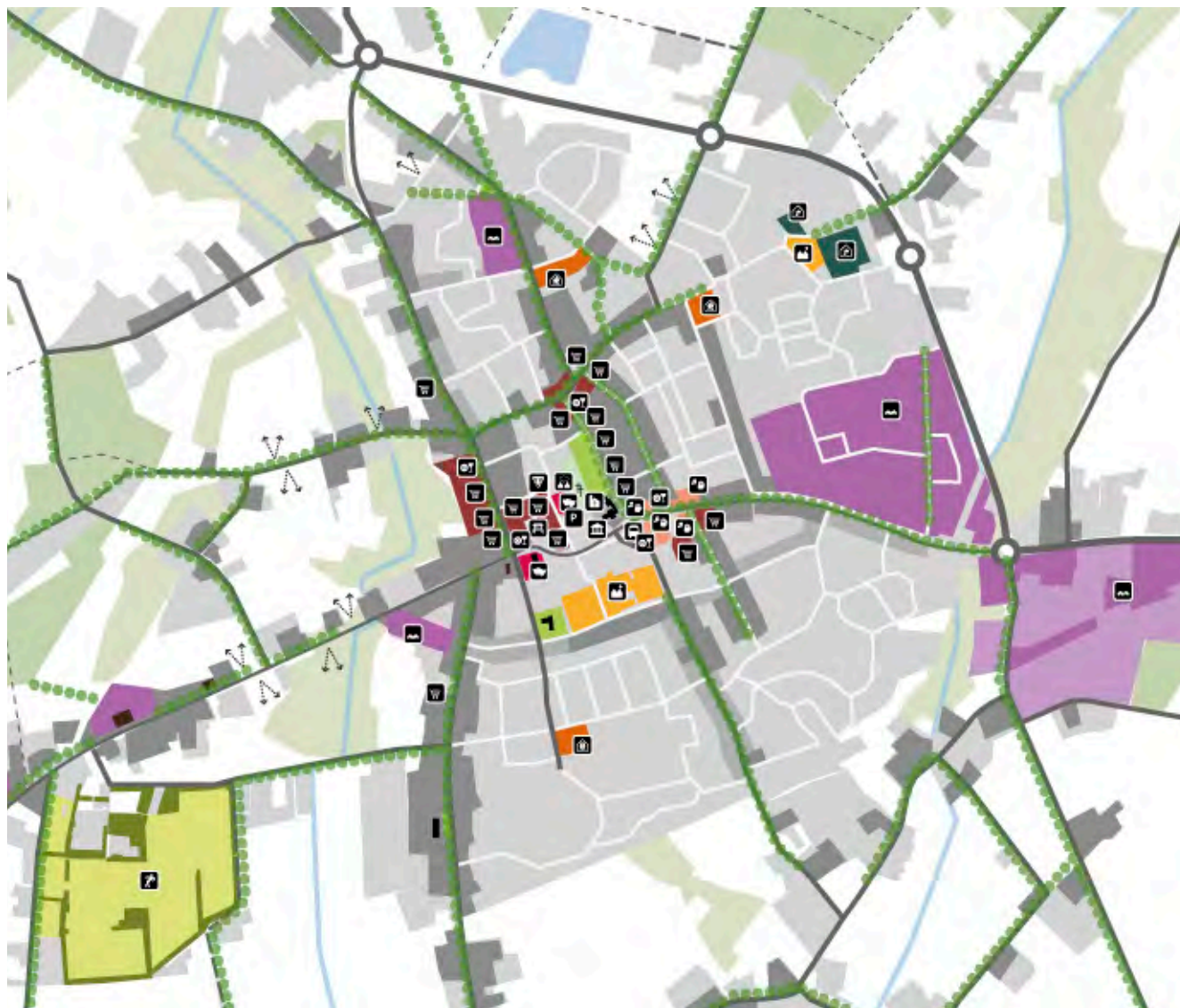
Kaartbeeld 1900

Kaartbeeld 1950

Kaartbeeld huidige situatie

LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUUR

- Beekdal en beekloop
- Bos(restant) en/of houtwal
- Historische bomenlaan

STEDELIJKE STRUCTUUR

- Lintbebouwing
- Overige bebouwing dorpskern
- Werkgebied
- Dorpsplein
- Beeldbepalende gebouwen
- Beeldbepalende groenstructuur
- Doorzichten linten

VOORZIENINGEN

- Detailhandel, markt en horeca
- Grootschalige horeca
- Onderwijs
- Zorgvoorziening
- Buurthuis / cultuur
- Gemeentehuis
- Sportaccommodatie / sporthal

INFRASTRUCTUUR

- Doorgaande weg
- Lokale weg
- Onverharde wegen
- Wandelnetwerk rondom de kern

2.7.2 Hooge Mierde

De ruimtelijke structuur van Hooge Mierde vindt zijn oorsprong in de samenkomst van een drietal oude linten, te weten De Baan, Smitsstraat en Hoogstraat. Het driehoekige (groene) plein is als zodanig niet meer herkenbaar; de omliggende en deels historische lintbebouwing verwijst nog naar de structuur van het buurtschap. Het buurtschap stond via een verbindingsweg (de huidige Kerkstraat) in verbinding met het buurtschap De Stad. In het verlengde van deze verbindingsweg op de kruising met De Stad werd de kerk gebouwd. De Kerkstraat stond vroeger via de Torendreef in verbinding met de kerk. Deze structuur is thans onderbroken door de aanleg van het Myrthaplein. In de huidige situatie is het Myrthaplein ingericht en in gebruik als parkeerterrein, waardoor het dorpse karakter ontbreekt.

Kenmerkend voor de lintstructuur in Hooge Mierde zijn de boombeplanting, het wegprofiel, de groene voortuinen en de diversiteit in architectuur. De verkaveling en de bebouwing staat haaks op de weg.

De Sint Cornelisstraat is rond 1900 aangelegd als verbindingsweg met het buurtschap Kuilenrode. Pas vanaf de jaren '60 werd lintbebouwing toegevoegd. Het lint week in de jaren zestig af ten opzichte van de eerder aangelegde lintstructuren door een afwijkende kavelrichting en jongere architectuur. In deze periode werd ook de school gebouwd. Het oude gebouw is nog steeds in gebruik en is later uitgebreid. De groene voorruimte vormt met de school een karakteristiek ensemble in het dorp. De verkaveling van de linterven volgt de richting van de onderliggende verkavelingsstructuur waarbij de Sint Cornelisstraat deze structuur doorsnijdt. Door de verdichting van lintbebouwing langs de Sint Cornelisstraat is deze onderscheidende verschijningsvorm deels verdwenen. Open zichten vanaf de linten zijn nog steeds herkenbaar, maar door verdichting zijn het er minder geworden.

Vanaf de jaren '60 breidt Hooge Mierde zich in oostelijke richting uit op de zandgronden. De verkavelingsopzet van de uitbreiding is aanvankelijk rationeel en rechtlijnig en wijzigt later in een opzet met kronkelende wegen. De onderliggende verkavelingsstructuur dient niet langer meer als basis. Met uitzondering van voorkanten van woningen aan de Leendestraat keert de bebouwing zich met zij- en achterkanten af van het landschap. In de oksel van de Kerkstraat en De Stad wordt rond de jaren '70 begonnen met de aanleg van een bedrijventerrein voor de kern, locatie Kailakkers. De verkavelingsopzet kent eveneens rationele opzet met achterkanten naar het landschap. De verkeersbewegingen van en naar het terrein gaan door het centrum. De bedrijven op het terrein zijn uit hun jasje gegroeid. De bedrijfskavels zijn intensief bebouwd, waardoor er te weinig de ruimte is voor parkeren en opslag. In de kern is langs het historisch lint De Stad een LPG tankstation gesitueerd die vanuit milieu-oogpunt verplaatst zou moeten worden.

Recentelijk is in het gebied tussen de Kerkstraat, de Sint Cornelisstraat en de sportvelden de woningbouwlocatie De Leeuwerik tot ontwikkeling gebracht. De verkavelingsopzet kent een planmatige opzet. De locatie wordt aan drie zijden begrensd door bebouwing en sportvelden (voetbal, korfbal

en handboogschieten). De woningen die grenzen aan de ontsluitingsweg, zijn georiënteerd op het landschap.

De kern beschikt over een dorps huis, MFA De Schakel en enkele horecavoorzieningen. Rondom de dorpskern zijn enkele wandelroutes gelegen, die zijn verbonden met het bosgebied dat aan de noordwestzijde van Hooge Mierde ligt.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Herinrichten Myrthaplein als dorpsplein en ontmoetingsruimte en herstellen ruimtelijke verbinding Kerkstraat, Torendreef en kerk.

Versterken ruimtelijke structuur van linten, kavelrichting en bebouwing haaks op de weg. De Sint Cornelisstraat vormt hierop een uitzondering, voortborduren in verkavelingsopzet en bebouwingsrichting op basis van onderliggende landschappelijke structuur.

Stimuleren bedrijfsverplaatsing van (te) grote bedrijven op bedrijventerrein Kailakkers naar beter ontsloten bedrijventerreinen of erven.

Behouden van de open zichten vanaf de linten richting het achterliggende landschap.

Vergroten netwerk ommetjes rondom de kern.

Historisch lint

Sint Cornelisstraat

Nieuwbouw

Bedrijventerrein

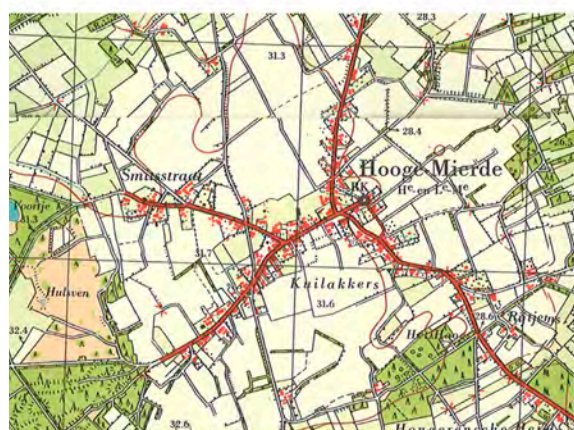
Situatie omstreeks 1900

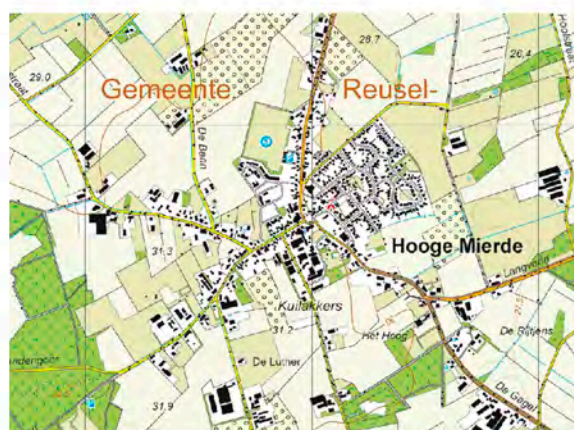
Kaartbeeld 1850

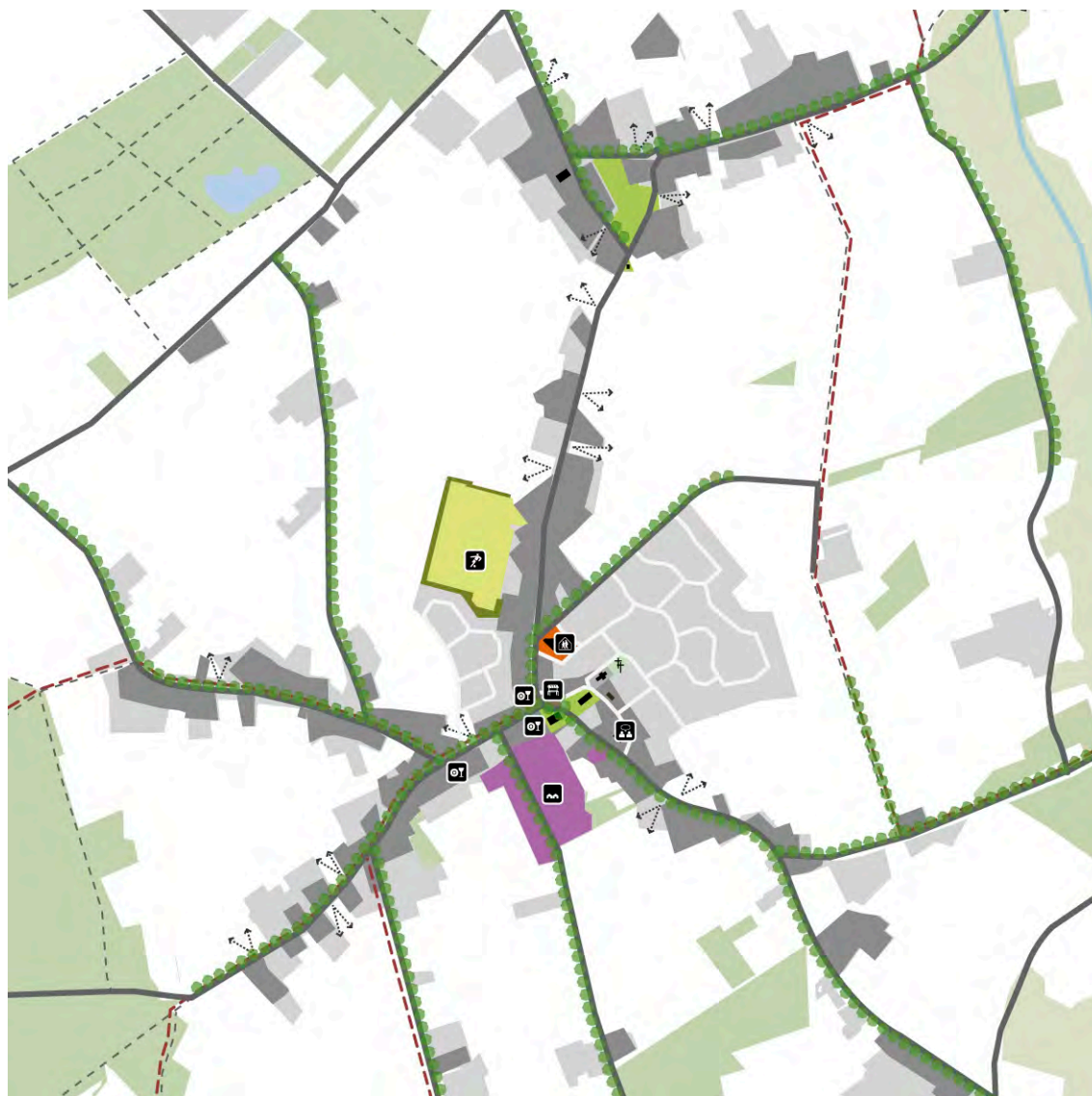
Kaartbeeld 1900

Kaartbeeld 1950

Kaartbeeld huidige situatie

LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUUR

- Beekdal en beekloop
- Bos(restant) en/of houtwal
- Historische bomenlaan

STEDELIJKE STRUCTUUR

- Lintbebouwing
- Overige bebouwing dorpskern
- Werkgebied
- Dorpsplein
- Beeldbepalende gebouwen
- Beeldbepalende groenstructuur
- Doorzichten linten

VOORZIENINGEN

- Markt en horeca
- Onderwijs
- Buurthuis
- Sportvelden

INFRASTRUCTUUR

- Doorgaande weg
- Lokale weg
- Onverharde wegen
- Wandelnetwerk rondom de kern

2.7.3 Lage Mierde

Lage Mierde vormt de op een na grootste kern van de gemeente en was het bestuurlijk centrum van de voormalige gemeente Hooge en Lage Mierde. Het oude gemeentehuis uit 1800, gelegen aan het Dorpsplein, herinnert hier nog aan.

Lage Mierde is op een oud agrarisch cultuurlandschap tussen de Reusel en de Raamsloop ontstaan. In eerste instantie was sprake van een viertal buurtschappen: Lage Mierde, Vloeieind, Mispeleind en Wellenseind. In hun oorsprong hadden deze buurtschappen een vrij compacte bebouwingsstructuur, geconcentreerd rondom een paar kruisende wegen. In de jaren zestig waren de belangrijkste ontsluitingswegen verder verdicht, waardoor Lage Mierde en Vloeieind aan elkaar zijn vastgegroeid. Mispeleind en Wellenseind kenden maar een zeer beperkte groei en zijn autonome buurtschappen gebleven. Ondanks het aaneengroeien zijn Lage Mierde en Vloeieind nog steeds als twee - van oorsprong aparte - buurtschappen te herkennen. Kenmerkend voor Lage Mierde is de wegenstructuur met historische lintbebouwing met een dorpsplein nabij de kruising van de wegen, waar ook de kerk staat. Vloeieind kenmerkt zich door kleine groene brinkjes met historische agrarische bebouwing, heeft een zeer beperkte groei gekend en heeft haar oorspronkelijke karakter weten te behouden.

Verspreid liggen in de kern een aantal cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, zoals de pastorie, de voormalige sigarenfabriek, langgevelboerderijen en bebouwing buurtschap Draaiboorn. Een deel van de deze gebouwen staat leeg en/of is aan het verpauperen.

In de jaren '70 is ook in Lage Mierde begonnen met de aanleg van een bedrijventerrein, locatie Koningshoek. De verkavelingsopzet is rationeel. De locatie is landschappelijk ingepast, de bedrijfsbebouwing is echter op aantal kavels verouderd. Verder voert de ontsluiting van het bedrijventerrein door het dorp. Ook het transport van en naar een aantal grotere agrarische bedrijven ten oosten en ten westen van de kern, vergroot de druk op de wegenstructuur in het dorp.

Het gebied ten noordwesten van Lage Mierde is de meest recente woningbouwontwikkeling. Ondanks de planmatige opzet is in deze uitbreiding de verbinding met het landschap op een aantal punten geslaagd, onder andere door de oriëntatie van de woningen op het landschap en de ontsluitingsstructuur die aansluit op het netwerk van zandpaden. Het beekdal van de Reusel en Raamsloop ligt nabij de kern, maar worden recreatief niet ontsloten met een ommetje of langzaamverkeersroute.

Het voorzieningenniveau in Lage Mierde heeft enige omvang. De winkelvoorzieningen zijn vooral rondom het Dorpsplein gelegen. Het Dorpsplein functioneert als parkeerterrein en heeft, ondanks de bomen rondom het plein een stenig karakter. Aan het Dorpsplein is het voormalige (nieuwe) gemeentehuis gesitueerd. Dit gebouw is in de jaren '80 gebouwd en door de architectonische verschijningsvorm detoneert het gebouw met de dorpsomgeving.

Ten noorden van de voormalige kapel en gelegen aan het Dorpsplein is een, weliswaar verouderd, zorgcomplex gesitueerd. Aan de Houtert bevindt zich de Brede school PLUS (basisschool, peuterspeelzaal, buitenschoolse opvang) en het gemeenschapshuis De Ster. Hier zit ook sporthal Den Houtert (binnensport). De sportvelden (voetbal, tennis, korfbal en handboogschieten) liggen hier ten westen van.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Herinrichten Dorpsplein als verblijfs- en ontmoetingsruimte inclusief een passende invulling van het voormalige gemeentehuis.

Invulling leegstaande cultuurhistorische waardevolle gebouwen, zoals de pastorie, de voormalige sigarenfabriek, langgevelboerderijen, bebouwing buurtschap Draaiboorn.

Behouden van de open zichten vanaf de linten richting het achterliggende landschap.

Vergroten netwerk ommetjes langs de beekdalen, langs de Reusel en Raamsloop.

Historisch lint

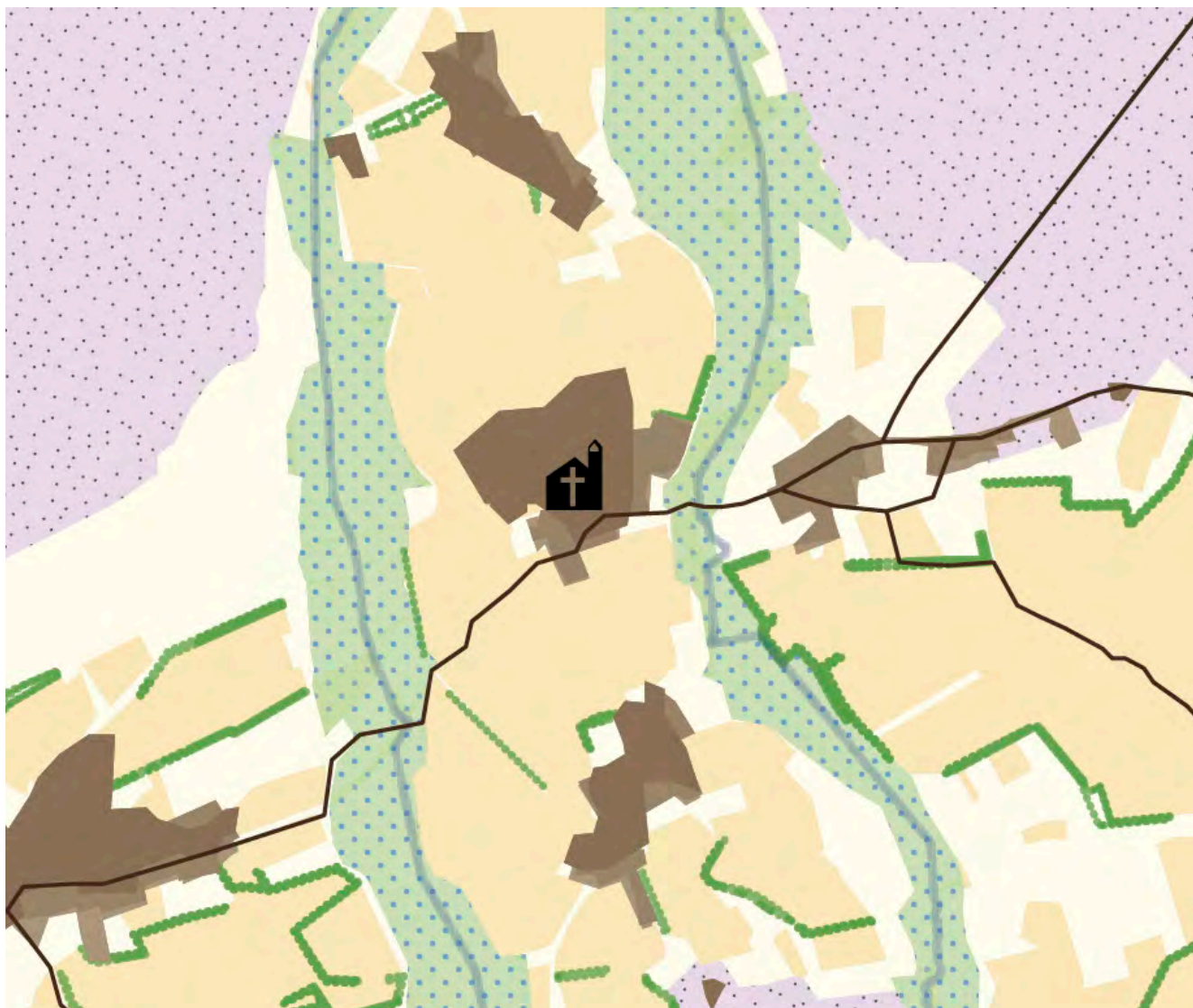
Vloeiend

Dorpsrand met nauwe relatie agrarisch cultuurlandschap

Dorpscentrum met voormalig gemeentehuis

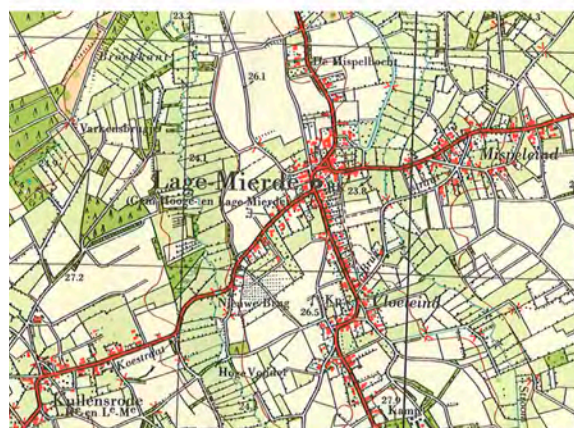
Situatie omstreeks 1900

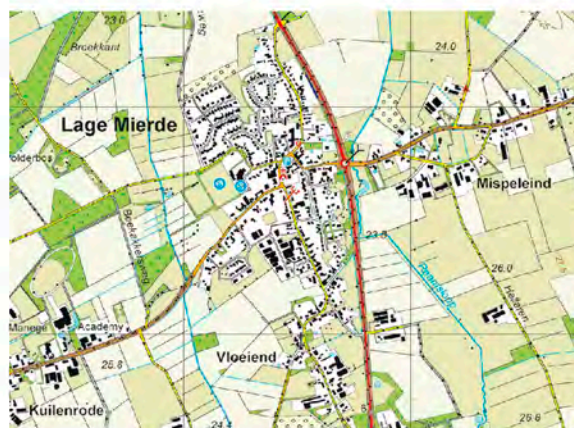
Kaartbeeld 1850

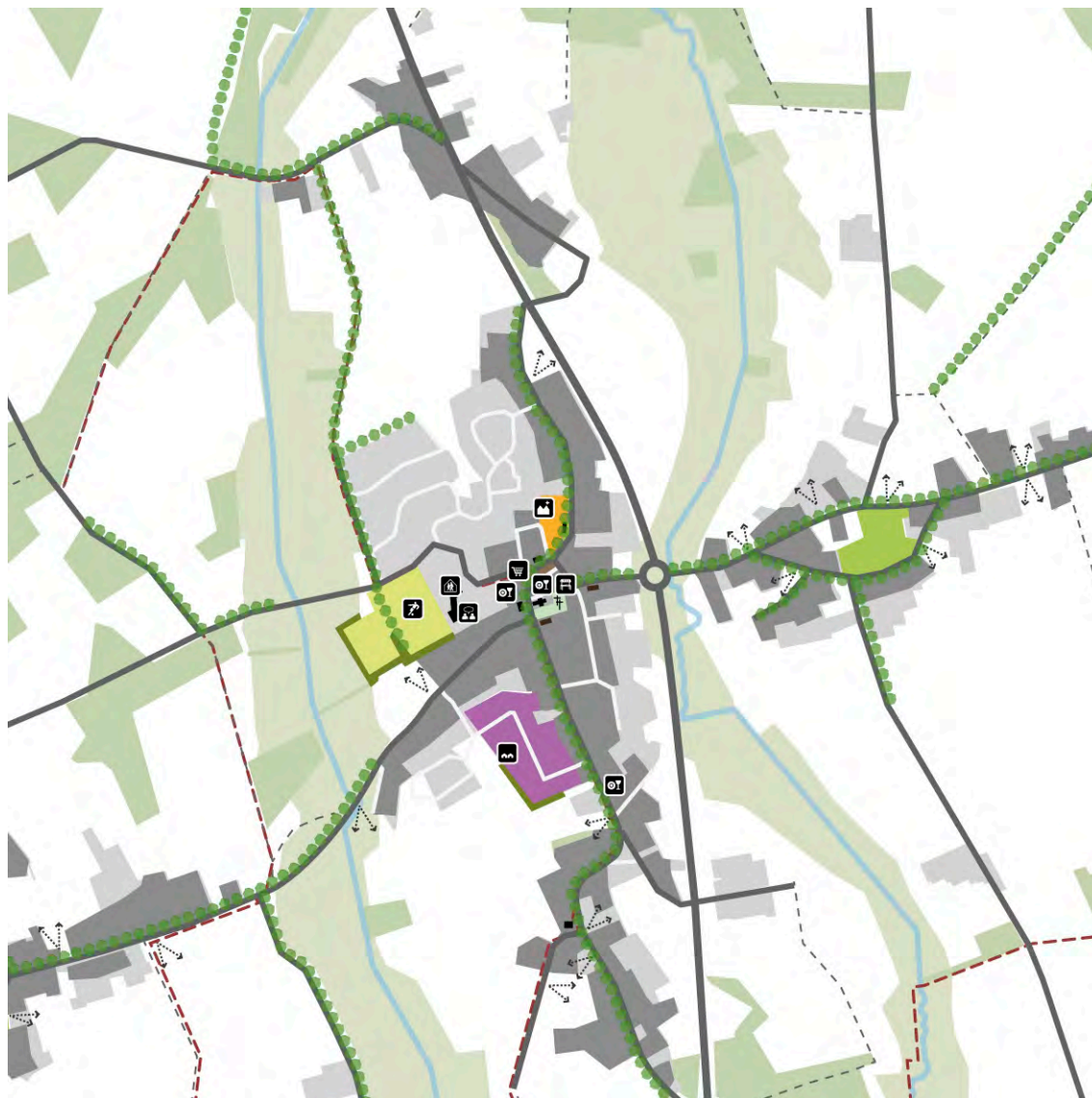
Kaartbeeld 1900

Kaartbeeld 1950

Kaartbeeld huidige situatie

LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUUR

- Beekdal en beekloop
- Bos(restant) en/of houtwal
- Historische bomenlaan

STEDELIJKE STRUCTUUR

- Lintbebouwing
- Overige bebouwing dorpskern
- Werkgebied
- Dorpsplein
- Beeldbepalende gebouwen
- Beeldbepalende groenstructuur
- Doorzichten linten

VOORZIENINGEN

- Detailhandel, markt en horeca
- Onderwijs
- Zorgvoorziening
- Buurthuis
- Sportaccommodatie

INFRASTRUCTUUR

- Doorgaande weg
- Lokale weg
- Onverharde wegen
- Wandelnetwerk rondom de kern

2.7.4 Hulsel

Hulsel is de kleinste kern van de gemeente en behoort net als Reusel tot de acht zaligheden. Van oorsprong ligt Hulsel op het oude agrarische cultuurlandschap van de Kanten en Heikant, op de overgang naar het beekdal van de Raamsloop. In het verleden lagen hier drie buurtschappen: Hulsel, Heggeneind en Vooreind. In de loop van de tijd is bebouwing langs de Vooreind/ Willibrordlaan/Molendijk verdicht en zijn de drie buurtschappen aan elkaar gegroeid, waarbij ze nog steeds als aparte eenheden te herkennen zijn. Vooreind en het oorspronkelijke Hulsel kenmerken zich door oude agrarische bebouwing. Heggeneind ligt enigszins los tussen Vooreind en Hulsel en is gelegen rondom de kerk. De ontwikkeling van het huidige Hulsel vond vanaf de jaren '70 plaats tussen de Kanten en de Kerkweg. De destijds gekozen verkavelingsopzet volgt de onderliggende verkavelingsstructuur van het landschap omstreeks 1900. Parallel aan het lint Vooreind-Heggeneind-Hulsel, de huidige Willibrordlaan, lag een onverharde weg, waar in de verkavelingsrichting rekening mee is gehouden. De sportvelden zijn gelegen ten noorden van deze uitbreiding. Het voorzieningenniveau in de kern is beperkt. Aan de Huisacker, het voormalige ontsluitingspad langs de kerk (haaks op de Willibrordlaan) zijn de school, (particulier) dorpshuis 't Drieske met een horecavoorziening gesitueerd. De bebouwing is enigszins gedateerd en sluit in ruimtelijke opzet niet aan op het dorpsplein van Hulsel. De kerk is met ingang van eind 2014 niet meer in gebruik als kerk en krijgt een nieuwe invulling.

Rondom Hulsel zijn in het buitengebied de agrarische activiteiten toegenomen met als gevolg dat er vracht- en sluisverkeer door de kern (Willibrordlaan) gaat. De groei van Hulsel zelf is in vergelijking met de andere kernen minder hard gegaan. Gevolg hiervan is dat de kenmerkende langgerekte historische structuur langs Vooreind/Willibrordlaan/Molendijk, de historische agrarische bebouwing in het oorspronkelijke Hulsel, de centrale ligging in een relatief open landschap met het beekdal van de Raamsloop en lange open zichten vanaf het lint nog steeds herkenbaar en beleefbaar zijn. De historische geschiedenis van Hulsel met o.a. de kerk, Koningsboom op Frankische Driehoek en de Vest als voormalige drinkplaats voor vee is nog onvoldoende zichtbaar. Het omliggende landschap is via zandpaden en langs de Raamsloop grotendeels toegankelijk.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Herinrichten dorpsplein als kloppend hart van de kern en ontmoetingsruimte, waaraan de voorzieningen (kerk, school, dorpshuis) in het dorp zijn gelegen.

Ruimtelijk onderscheid in samenstel van buurtschappen (Hulsel, Heggeneind en Vooreind) versterken.

Behouden van de open zichten vanaf de linten richting het achterliggende landschap.

Tegengaan sluis- en landbouwverkeer door de kern.

Zichtbaar maken historie van de kern.

Uitbreiden netwerk ommetjes langs de Raamsloop.

Historisch lint

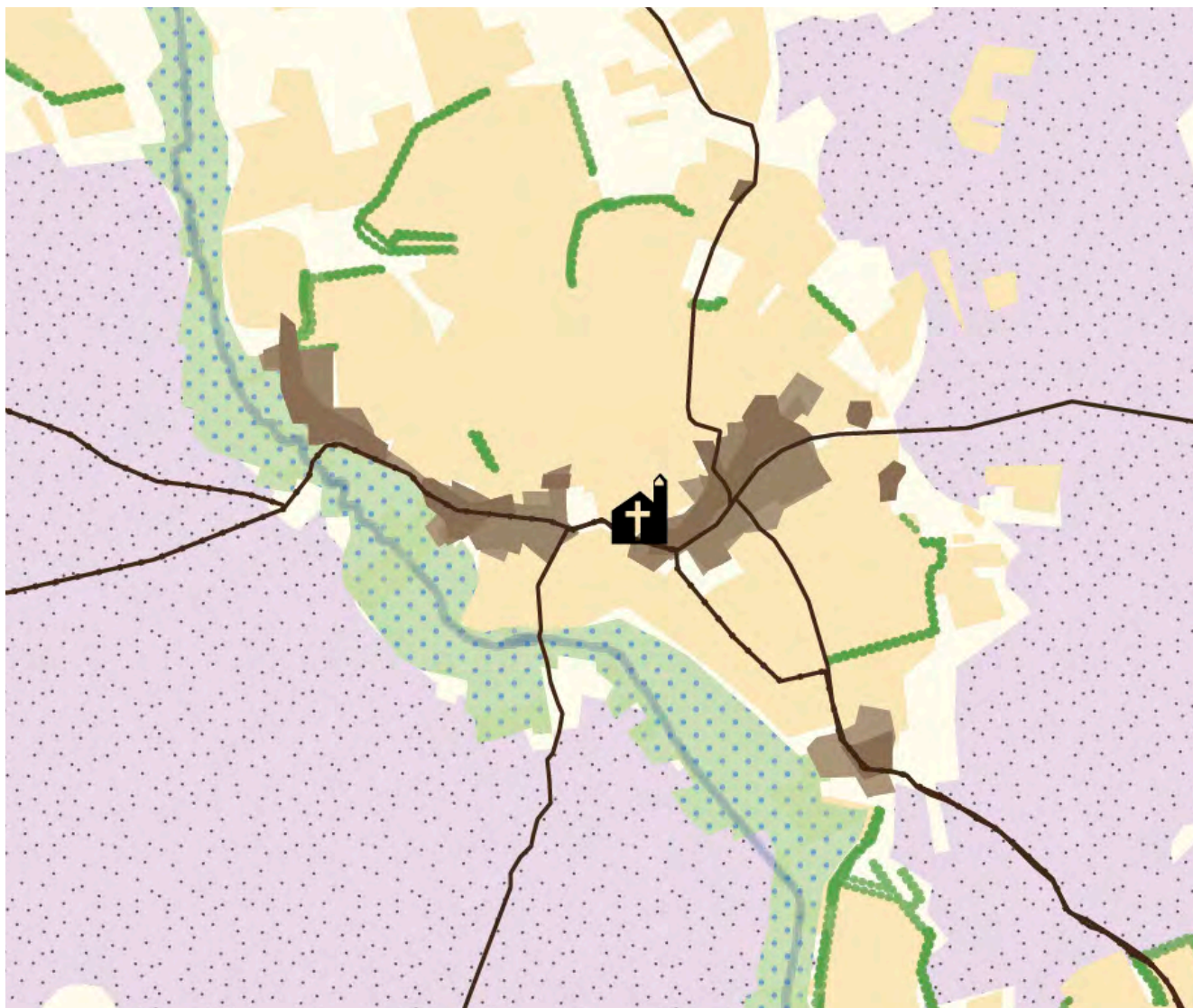
Dorpscentrum

Latere uitbreidingswijk

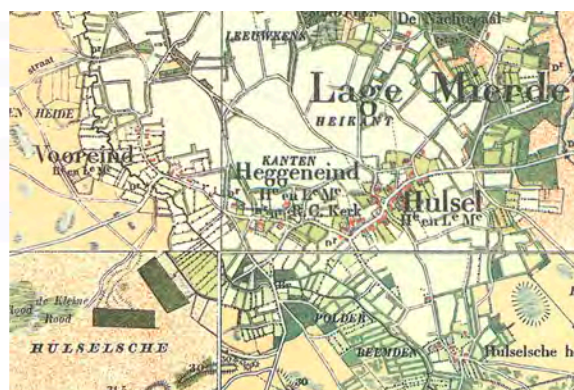
Nieuwbouw

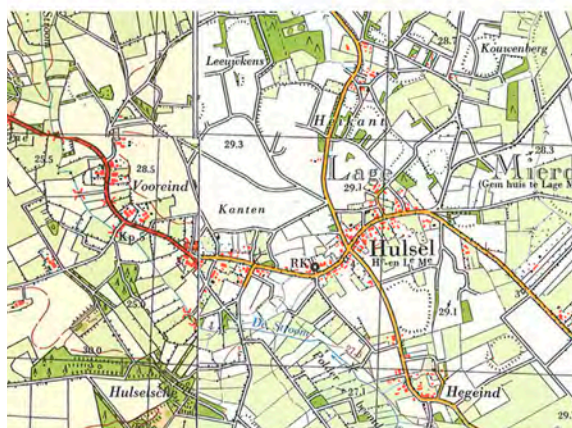
Situatie omstreeks 1900

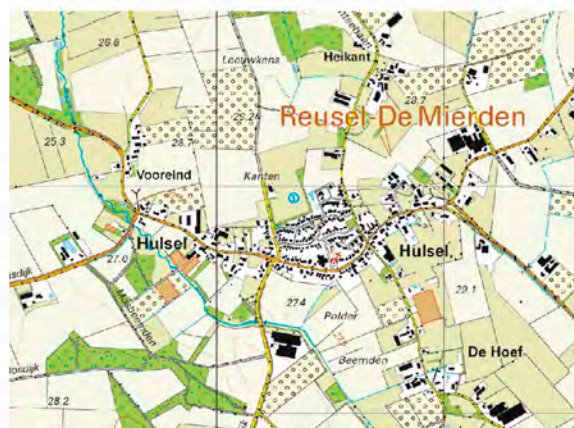
Kaartbeeld 1850

Kaartbeeld 1900

Kaartbeeld 1950

Kaartbeeld huidige situatie

LANDSCHAPPELIJKE STRUCTUUR

- Beekdal en beekloop
- Bos(restant) en/of houtwal
- Historische bomenlaan

STEDELIJKE STRUCTUUR

- Lintbebouwing
- Overige bebouwing dorpskern
- Dorpsplein
- Beeldbepalende gebouwen
- Beeldbepalende groenstructuur
- Doorzichten linten

VOORZIENINGEN

- Markt en horeca
- Onderwijs
- Buurthuis
- Sportvelden

INFRASTRUCTUUR

- Doorgaande weg
- Lokale weg
- Onverharde wegen
- Wandelnetwerk rondom de kern

3 MAATSCHAPPELIJK ANALYSE

3.1 Volksaard

De Kempenaar staat vanuit de traditie van de relatief arme agrarische gemeenschap nog steeds bekend als hardwerken- de mens die in zijn schaarse vrije tijd geniet van het leven. Hard werken heeft ook innovatieve bedrijvigheid voortge- bracht dat op wereldschaal opereert en waar de Kempenaar terecht trots op is.

De eerste landbouwers bouwden in het zandgebied van de Kempen een pover bestaan op, gaandeweg leidend tot een heide-economie; een groot landschappelijk geheel van heide met kleine landbouwkernen van boerderijen en ak- ker/graslandcomplexen. Deze, in de 14e eeuw ontwikkel- de, economie was tot halfweg de 19e eeuw een voldragen heide-economiesysteem wat bepalend is geweest voor het open landschap van zand en heide. Ondanks de overheersing door vreemde machthebbers bleef de Kempen haar eenheid behouden tot bij de Belgische onafhankelijkheid van 1830. Deze gebeurtenis veranderde veel. Een grens werd getrok- ken, de Kempen werd verdeeld.

De Kempen werd daarna een woestenij, het 'wilde westen', een katholieke kolonie van Brussel en Den Haag. In kolonies stopte men de 'ongewensten' weg en het proletariaat uit de steden werd naar de landbouwkolonies verbannen, voor arme kinderen uit de steden werden er vakantiecentra op- gericht en voor landlopers en gevangenen gevangenissen ingericht. De kerk bestendigde de moraal. Ook werd gering- schattend gekeken naar die arme zandboertjes die met hun gemengde bedrijven op de schrale grond poogden te over- leven. Velen belandden in de industriële centra die vanuit kleine buurtschappen groeiden tot de nieuwe steden Tilburg en Eindhoven. De Kempen was als verre uithoek van beide landen ook geschikt om er alle zware, gevaarlijke en vervui- lende industrie naartoe te 'verbannen' (nucleair, zink, koper, radium, munitie), om de typische grondstoffen zand, klei en turf systematisch te ontginnen, en om de arme heide om te vormen tot grootschalige houtproductie (vooral ten behoeve van de mijnen). Initiatieven voor grensoverschrijdende infra- structurele werken (water- en autowegen) ten voordele van een Kempische economie werden niet gerealiseerd. De his- torische streekeigenheid ging in belangrijke mate verloren.

Echter, nood leidt tot creativiteit. Sinds 1930 onderging de Kempen stilaan een metamorfose; door Kempisch onderne- merschap ontstonden hoogwaardige internationale industriële conglomeraten (Philips, Janssen Pharmaceutica, DAF, ASML, VDL, etc.) met een uitgebreide toeleveringsindustrie vanuit

de dorpen; in de grotere omringende steden ontwikkelden de universiteiten zich in samenwerking met het bedrijfsleven tot mondiaal erkende R&D-centra (Eindhoven, Leuven, Ant- werpen, Tilburg) en het midden- en kleinbedrijf ontwikkelde zich tot een economische partij van belang met een concen- tratie van bouwbedrijven, maakindustrie en logistiek. Ook de klassieke plattelandssectoren als land- en tuinbouw, recreatie en toerisme groeiden uit tot belangrijke economische pijlers.

Al deze initiatieven trokken nieuw hoogontwikkeld personeel van buiten aan. Deze mensen bleven wonen in de Kempen, kregen kinderen en participeerden; in de harmonie, de kerk, de politiek, het onderwijs enz. De Kempische dorpen kennen als motor het aloude verenigingsleven. De verenigingen heb- ben samenleven nog hoog in het vaandel staan en zijn de co- operatieve geschiedenis niet vergeten.

Naast typische kenmerken van de Kempenaren als saamho- righeid, ondernemerschap, flexibiliteit en creativiteit is vooral de Kempische bescheidenheid de oorzaak van de relatieve onbekendheid van het gebied en haar producten.

3.2 Demografie en economie

Demografie

Per 1 januari 2015 telt de gemeente Reusel-De Mierden 12.780 inwoners, waarvan 8.469 inwoners in Reusel, 1.850 inwoners in Lage Mierde, 1.711 inwoners in Hooge Mierde en 750 inwoners in Hulsel. De inwoners wonen op een erg ruim oppervlak: de bevolkingsdichtheid is 161 inwoners per vierkante kilometer tegenover 510 inwoners in de regio Zuidoost-Brabant. Daarmee is Reusel-De Mierden één van de dunst bevolkte gebieden van Nederland.

Uit de figuur blijkt dat de aandelen jongeren, productieven en ouderen in de bevolking van Reusel-De Mierden overeenkomen met het landelijk beeld. De vergrijzing die in Nederland optreedt, treedt op soortgelijke wijze ook op in de gemeente. Van alle huishoudens bestaat 23% uit eenpersoons-huishoudens, 34% uit huishoudens zonder kinderen en 43% uit huishoudens met kinderen. In Nederland ligt het percentage eenpersoonshuishoudens hoger (36%) en het percentage huishoudens met kinderen lager (34%).

De levensverwachting bij geboorte in Reusel-De Mierden is voor mannen 78,5 jaar en voor vrouwen 83,7 jaar (gemiddeld 81,1 jaar). Dit is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde. De levensverwachting neemt net als in de rest van het land nog steeds toe.

Economie

Het zwaartepunt van de internationale conglomeraten verschuift steeds verder naar de stedelijke regio van Eindhoven. Brainport is inmiddels een bekend begrip, niet alleen in de regio, maar ook in Nederland, Europa en de wereld. Reusel-De Mierden ligt weliswaar relatief ver van het zwaarte-

punt, maar behoort wel degelijk tot de Brainportregio. Enkele bedrijven in Reusel-De Mierden behoren tot de wereldtop.

Per saldo trekken met name jongeren tussen de 15 en 24 jaar en ouderen (65+) weg uit Reusel-De Mierden. Het vertrekoverschot onder jongeren is een beeld dat we bij vrijwel alle landelijke gemeenten in Nederland terug zien. Hun verhuisreden heeft veelal te maken met de nabijheid van werk of studie. Tegenover de uitstroom staat een vestigingsoverschot van gezinnen (0-14 jarigen en 25-49 jarigen) en de jonge senioren (50-64 jaar).

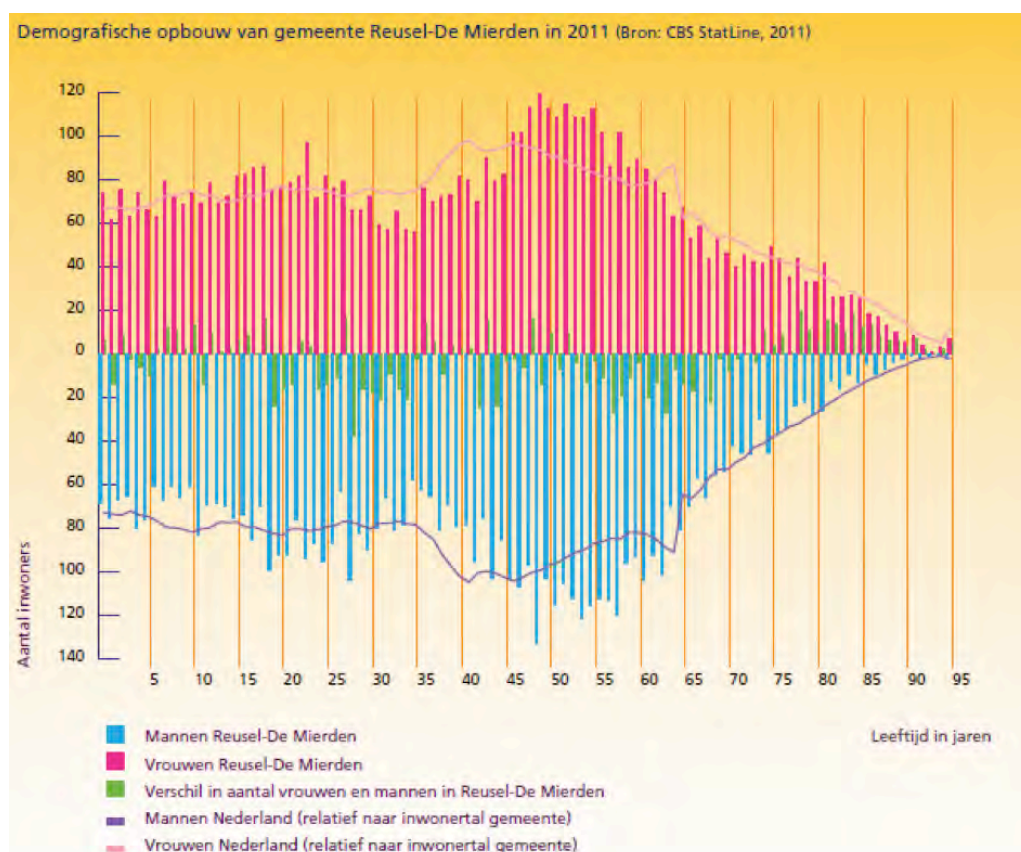
Reusel-De Mierden heeft, vergeleken met Zuidoost-Brabant, minder hoogopgeleide inwoners (21% versus 33%), maar ook minder inwoners zonder opleiding of alleen lager onderwijs (1% versus 4%).

De cijfers bevestigen het beeld van het verschuivende zwaartepunt. Het is weinig zinvol daartegen in te gaan. De sterke kant van Reusel-De Mierden als vestigingslocatie van gezinnen en jonge senioren die op korte afstand van Brainport dorps willen wonen en/of werken, verdient meer nadruk.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Inspelen op woonwensen gezinnen en jonge senioren die op korte afstand van Brainport dorps willen wonen.

Rekening houden met stijgende levensverwachting, waarbij mensen tot op hoge leeftijd thuis (kunnen) blijven wonen.

3.3 Wonen en zorg

De woningvoorraad bestaat op 1 januari 2014 uit 5.030 woningen, waarvan 3.405 woningen in Reusel, 683 woningen in Lage Mierde, 654 woningen in Hooge Mierde en 288 in Hulsel. Het merendeel van de woningen zijn koopwoningen. Circa 15% van de woningen is corporatiebezit. Op dit moment hebben corporaties een aantal woningen in de verkoop om geld te genereren voor investeringen. De opgave is echter om de kernvoorraad op peil te houden.

Alle kernen beschikken over een uitbreidingslocatie die in ontwikkeling is. Reusel heeft de locatie Molen Akkers, (2e fase circa 50 woningen), Hooge Mierde de locatie De Leeuwerik (112 woningen), Lage Mierde de locatie De Hasselt (40 woningen) en Hulsel heeft de locatie Kerkekkers (27 woningen). Inbreidingslocaties van enige omvang zijn vooral in de kern Reusel te vinden. De ontwikkeling van de uitbreidingslocaties, waarin veel (dure) gezinswoningen zijn voorzien, verloopt moeizaam. De diversiteit van de woningvoorraad is er niet bij gebaat en de mismatch tussen vraag en aanbod op lange termijn neemt toe. De programma's worden omgebouwd naar goedkope woningen voor lage inkomens en starters, evenals woningen voor kleine (oudere) huishoudens. Ook wordt ruimte geboden voor ontwikkeling van projecten (bijvoorbeeld voor de huisvesting van starters of ouderen) in collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO). De opgave is dus om het woningbouwprogramma zo om te vormen dat in de autonome woningbehoefte van iedere kern wordt voorzien en rekening gehouden wordt met doorstroomeffecten.

In de gemeente is sprake van weinig doorstroming, terwijl het aanbod er wel is. Ouderen willen wel verhuizen, maar krijgen hun oude woning niet verkocht. Dit zijn vaak grotere, duurdere woningen. Het aanbod van goedkope woningen en seniorenwoningen is dun. Er is een tekort aan levensloopbestendige woningen. Starters bouwen vaak zelf en beginnen dan direct in een woning met een carport.

Op het gebied van zorgwoningen beschikt de gemeente nog niet over intramurale woningen. Er worden 28 verpleegplaatsen en ongeveer 40 appartementen voor senioren gerealiseerd door Wooninc/RSZK aan de zuidzijde van de Wilhelminalaan. In Reusel en Lage Mierde zijn zorgwoningen voor ouderen. De locatie in Lage Mierde is verouderd. In het buitengebied zijn initiatieven voor het oprichten van zorgclaves.

De erven in de linten en in het buitengebied zijn in beginsel geschikte locaties om een deel van de woonwensen van mensen die nu nog buiten de gemeente wonen, op te vangen. Herontwikkeling van erven, gebaseerd op nieuwe initiatieven, verdient dan ook actieve ondersteuning.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

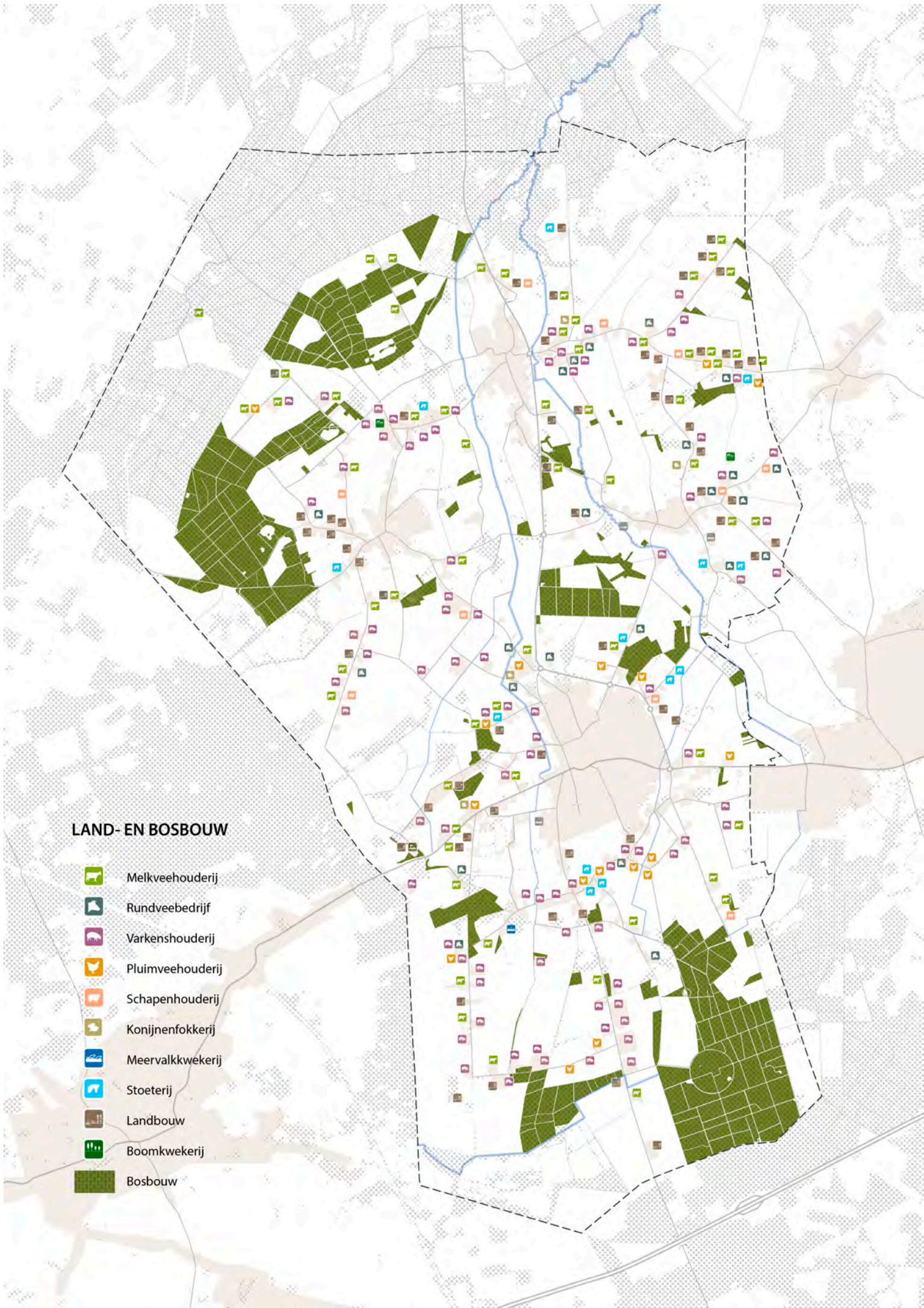
Herontwikkeling verouderde zorglocaties, waaronder Lindenhof Lage Mierde.

Faciliteren zorg- en woonprogramma op vrijkomende agrarische en bedrijfsmatige kavels.

	2012	2017	2022	Saldo 2012 - 2022	Saldo %
1+2 phh. < 35 jaar	485	490	425	-60	-12%
1+2 phh. 35 – 55 jaar	590	545	530	-60	-10%
Gezinnen	2.080	2.030	1.960	-120	-6%
1+2 phh. 55 – 75 jaar	1.340	1.650	1.835	+495	+37%
1+2 phh. > 75 jaar	465	545	675	+210	+45%
Totaal	4.975	5.255	5.435	+460	+9%

LAND- EN BOSBOUW

- Melkveehouderij
- Rundveebedrijf
- Varkenshouderij
- Pluimveehouderij
- Schapenhouderij
- Konijnenfokkerij
- Meervalkwekerij
- Stoeterij
- Landbouw
- Boomkwekerij
- Bosbouw

3.4 Land- en bosbouw

De agrarische sector is van oudsher een belangrijke factor in de economische structuur. De afgelopen eeuwen is het gebied gefaseerd ontgonnen en geschikt gemaakt voor onder andere de bos- en landbouw. Het merendeel van de grond is in agrarisch gebruik. De gemeente heeft daarnaast circa 1.000 ha productiebos in eigendom. Er worden vijf werkblokken onderscheiden die om de vijf jaar worden gekapt, wat jaarlijks circa 2.000 tot 3.000 m³ hout oplevert. Op dit moment is bosbouw in transitie en gaat men over naar een geïntegreerd bosbeheer, waarbij naast kap ook bossen worden omgevormd zodat meer biodiversiteit ontstaat.

De agrarische bedrijvigheid is overwegend gericht op de veehouderij, waarin een onderscheid wordt gemaakt in rundvee, vleeskalveren, varkens, kippen, geiten, schapen, konijnen, paarden en pony's. In 2001 waren er 273 agrarische bedrijven gevestigd in Reusel-De Mierden en in 2012 was dit aantal afgenomen tot 206. De akkerbouw en tuinbouw zijn vrij stabiel wat betreft het aantal bedrijven.

In de veehouderij daalt het aantal bedrijven maar tegelijkertijd treedt onder de bedrijven die hun activiteiten voortzetten schaalvergroting op en/of verbreding naar neventakken.

De metamorfose van het platteland en de intensivering van de veehouderij heeft ook ongewenste neveneffecten. Vier groepen van neveneffecten zijn te onderscheiden:

1. De omvang van de bedrijven is toegenomen en de wereldmarkt is het speeltoneel geworden. Transportbewegingen worden frequenter en gaan over grotere afstand. De vestigingsplaats is nog steeds het buitengebied. De wegen in het buitengebied zijn niet berekend op de transportbewegingen.

2. De intensiteit van de veehouderij is toegenomen en de grondgebondenheid afgenomen. Mest kan daardoor niet meer in de nabijheid worden uitgereden als gevolg van een tekort aan grond. Geuroverlast en fijnstofproblematiek zijn het gevolg.

3. Om dieren gezond te houden is antibiotica overmatig gebruikt. Dit heeft er o.a. toe geleid dat er resistente virussen en bacteriën ontstaan (zijn) die bedreigend zijn voor de gezondheid van mens en dier. De gezondheid van mensen in de nabijheid van de dieren, de boeren voorop, loopt het meeste gevaar. Reusel-De Mierden loopt met een enorme concentratie van intensieve veehouderijen relatief veel risico. De gezondheidsrisico's zijn nog niet volledig in kaart, maar duidelijk is wel dat er bij de inwoners grote zorgen zijn over de volksgezondheid.

4. Door schaalvergroting in de landbouw domineren en detoneren de bedrijfsgebouwen in het landschap, waarbij een goede ruimtelijke (landschappelijke) inpassing veelal ontbreekt.

Deze maatschappelijke discussie maakt helder, dat de (uitbreiding van) veehouderij in Nederland niet op dezelfde wijze kan worden voortgezet. Vooral op het gebied van dierenwelzijn, het milieu en de volksgezondheid zal de veehouderij zich moeten aanpassen om draagvlak te blijven houden / terug te verdienen in de samenleving. Momenteel is er nog

veel onzekerheid over het toekomstige rijks- en provinciaal beleid en de invloed daarvan op de ontwikkeling van de veestapel in Reusel-De Mierden. Uitgangspunt van het huidige gemeentelijke beleid ten aanzien van nieuwe ontwikkelingen van intensieve-veehouderij-bedrijven is niet het volledig op slot zetten van veehouderijen, maar 'Ruimte bieden voor verbetering'. Daartoe zijn onlangs de voorwaarden voor de uitbreiding van een intensieve veehouderij flink aangescherpt. De beschikbare gemeentelijke instrumenten (bestemmingsplan, de geurverordening en het aanvullend toetsingsinstrument gezondheid bij veehouderij) zijn daarvoor benut met als motto "ruimte bieden voor ontwikkeling".

Dat betekent, dat bestaande gezonde bedrijven de mogelijkheid dienen te krijgen om zich door te ontwikkelen (binnen de door hogere overheden gestelde grenzen). Dit dient dan echter wel op een dusdanig duurzame manier te gebeuren, dat de ontwikkeling niet leidt tot onacceptabele risico's op de gezondheid en met name zorg draagt voor een goed woon- en leefklimaat. Iedere ruimtelijke ontwikkeling van een intensieve veehouderij met uitbreiding van agrarische bedrijfsgebouwen in de vorm van stallen moet leiden tot een afname van de emissies, zodat daadwerkelijk sprake is van een verbetering van het woon- en leefklimaat. Consequentie is, dat het dierenaantal zal toenemen. De omvang van de toename is niet ingeperkt. Om mogelijke gezondheidsrisico's in te perken moeten bedrijven voldoen aan de 'Maatlat duurzame veehouderij'. Deze maatlat gaat onder meer in op hygiënemaatregelen op bedrijfsniveau.

Binnen deze maatschappelijke context heeft de provincie Noord-Brabant zich ten doel gesteld om te "Komen tot een Zorgvuldige Veehouderij in 2020" (ZV2020). Dat betekent, dat ondernemers produceren in harmonie met de omgeving en met maximale aandacht voor gezondheid, dierenwelzijn en milieu en waarbij er in 2020 geen overbelaste gebieden meer zijn in Noord-Brabant. Om te komen tot een zorgvuldige veehouderij is in de Verordening ruimte 2014 bepaald dat een ondernemer pas een vergunning tot uitbreiding kan aanvragen als hij zijn plannen heeft besproken met zijn omgeving en als hij de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV) heeft ingevuld. Het vergunningverleningsproces is dus veranderd, maar daarmee zijn de bestaande overbelaste situaties/knelpunten niet opgelost.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

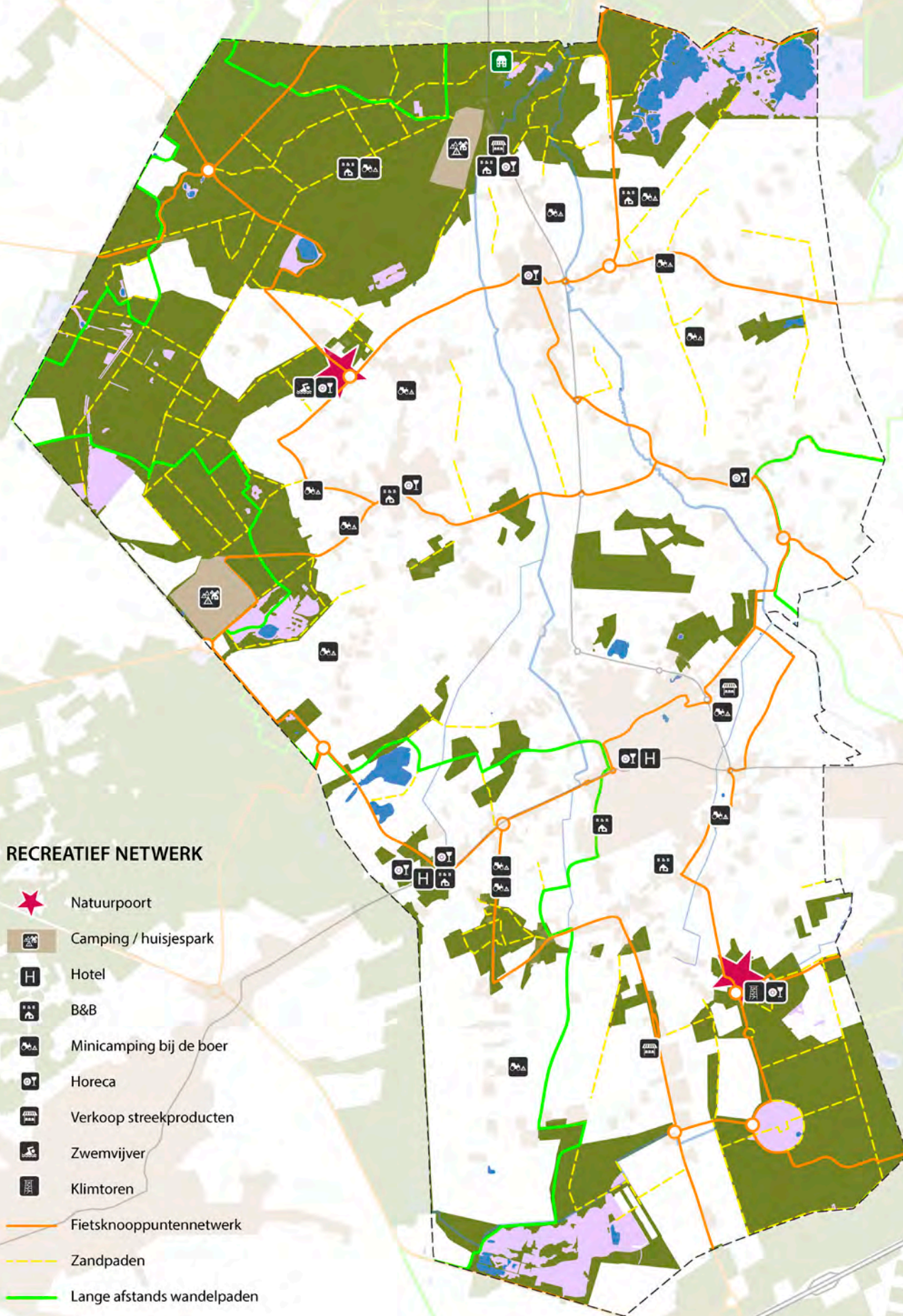
Bestendigen van het beleid van geïntegreerd bosbeheer met ruimte voor nevenfuncties: ecologie en recreatie.

Landschappelijk inpassen van de bestaande en toekomstige agrarische bedrijfsgebouwen en percelen, maar ook de vrijkomende percelen.

Onder voorwaarde van een goede verkeersafwikkeling collectieve ontwikkelruimte voor de agrarische activiteiten, waarbij het woon- en leefklimaat niet verslechtert en de gezondheidsrisico's aanvaardbaar zijn.

RECREATIEF NETWERK

- Natuurpoort
- Camping / huisjespark
- Hotel
- B&B
- Minicamping bij de boer
- Horeca
- Verkoop streekproducten
- Zwemvijver
- Klimtoren
- Fietsknooppuntennetwerk
- Zandpaden
- Lange afstands wandelpaden
- Bos
- Heide
- Ven

3.5 Recreatie

De gemeente maakt onderdeel uit van De Kempen, een gebied dat een toeristische lading en reputatie heeft. Het is een groene gemeente, met fraaie historische dorpskernen en aantrekkelijke bos- en heidegebieden. Landgoed De Utrecht aan de noordwestzijde van de gemeente is daar het bekendste voorbeeld van. Samen met gemeentelijke bossen en ondermeer de Mispelendse en Neterselse Heide, de Wellenseindse Heide en het Beleven vormt Landgoed de Utrecht een aaneengesloten kransvormig gebied van natuur en recreatie. Midden in dit gebied is de Natuurpoort Weeldse Heide ontwikkeld. Vanuit deze Natuurpoort is het gehele gebied ontsloten met wandel-, fiets-, ATB- en ruiterspaden. De Natuurpoort bestaat uit onder meer een speelbos, een trimbaan, een natuurzwembijver met een horecavoorziening en parkeergelegenheid. Dichtbij, in Kuilenrode, is het hippisch centrum Academy Bartels gelegen; de ruiterroutes in de omgeving worden ook gebruikt door de gebruikers van de Academy. In dit gebied bevinden zich twee (verouderde) verblijfsrecreatieterreinen met bungalows, chalets en kampeervoorzieningen. Het gaat om Het Zwartven en De Hertenwei. De Hertenwei heeft de beschikking over een binnen- en buitenbad. Verder mag Landhoeve Buitenman met een eetgelegenheid, B&B en groepsaccommodatie niet onvermeld blijven.

Aan de zuidzijde van het gemeentelijk grondgebied zijn het heidegebied de Reuselse Moeren en het bosgebied de Peelsche Heide gelegen. Dit zijn geen solitaire gebieden, maar ze maken deel uit van een groot bos- en heidecomplex dat grotendeels op Belgisch grondgebied is gelegen. In het noordelijke deel van de Peelsche Heide is Natuurpoort de Brandtoren gesitueerd. Vanuit deze Natuurpoort worden verschillende wandel- en fietspaden ontsloten. Deze Natuurpoort beschikt over een uitkijktoren, een klimwand, tokkelbaan, een horecavoorziening en een trimbaan. Net over de grens vormt de Abdij van Postel een recreatief attractiepoint.

Het tussenliggende landschap, met name de oude agrarische cultuurlandschappen met de daarin gelegen kernen, zijn voor recreanten aantrekkelijk als fiets- en wandelgebied. Er zijn verschillende routes aanwezig. Het netwerk van wandelroutes vanuit de dorpen richting de natuurgebieden kan verbeterd worden (bv. tussen Reusel en het Beleven). In combinatie met beekherstel zijn wandelroutes langs de beken aangelegd. Deze kunnen verder uitgebreid worden. De authentieke delen van de kernen vormen in de routes gewaardeerde stopplaatsen door een combinatie van horeca en bezienswaardigheden. Reusel en Hulsel maken met de kernen Duizel, Eersel, Knegsel, Netersel, Steensel en Wintelre onderdeel uit van de 'acht zaligheden', waarin ze zich gezamenlijk profileren als regionaal attractiepoint. Onder de titel 'De Acht Zaligheden' worden routes en arrangementen aangeboden. In Reusel is een VVV gevestigd dat onderdeel uitmaakt van VVV De Brabantse Kempen. Daarnaast beschikt de gemeente over enkele monumenten, het Museum 'De Bewogen Jaren 1939-1950' in Hooze Mierde en het 'Radio Amateur Museum' en 'Smokkelmuseum' in Reusel. Daarnaast worden er jaarlijks evenementen gehouden in de gemeente die bezoekers trekken vanuit de hele regio en zelfs daarbuiten.

Verspreid in het buitengebied van de gemeente liggen mi-

nicampings (kamperen bij de boer), groepsaccommodaties en B&B's. Ter hoogte van de oude grenspost met België is een hotel en horecavoorziening van Fletcher gelegen. Ook bevindt zich hier vlakbij De Hollandershoeve met o.a. een pannenkoekenhuis, kinderboerderij, groepsaccommodatie, buitenschoolse opvang en B&B. In Reusel zijn twee hotels.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Moderniseren verouderde recreatieterreinen 'Het Zwartven' en 'De Hertenwei'.

Doorontwikkelen streekarrangementen met overnachting, verblijf en routegebonden recreatie.

Versterken wandelpadennetwerk tussen de dorpen en natuurgebieden en langs de beeklopen.

Natuurpoort Peelsche Heide

Hotel / restaurant grensovergang

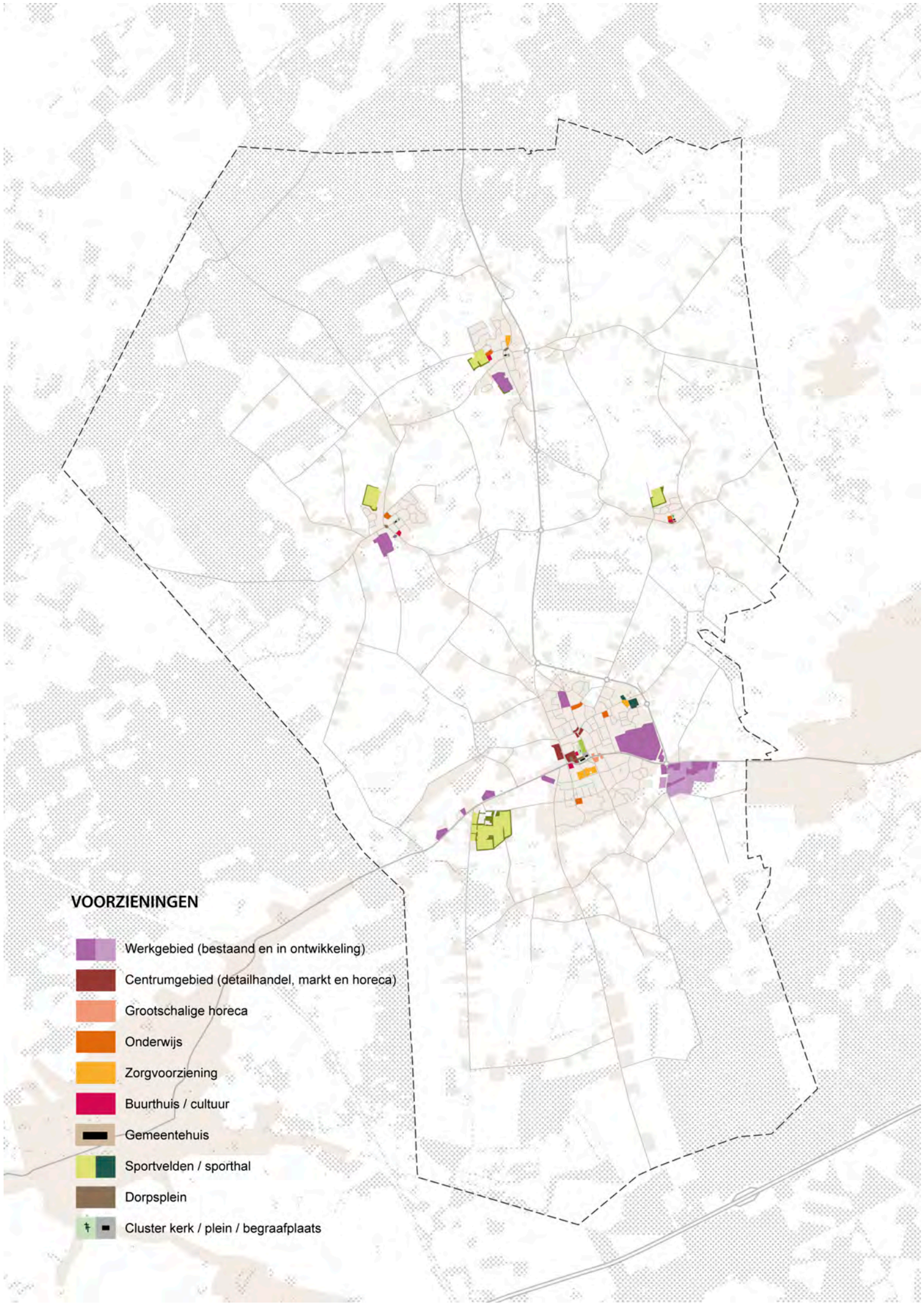
Landhoeve Buitenman

Wandelommetjes

VOORZIENINGEN

- Werkgebied (bestaand en in ontwikkeling)
- Centrumgebied (detailhandel, markt en horeca)
- Grootchalige horeca
- Onderwijs
- Zorgvoorziening
- Buurthuis / cultuur
- Gemeentehuis
- Sportvelden / sporthal
- Dorpsplein
- Cluster kerk / plein / begraafplaats

3.6 Voorzieningenniveau

Onderwijs

De gemeente beschikt over een toereikend voorzieningen-aanbod voor onderwijs. Elke kern houdt ook in de periode tot 2025 voldoende kinderen om een basisschool mogelijk te maken. Elke kern heeft op dit moment een brede school. Binnen het concept van de brede school is de samenwerking tussen zo veel mogelijk organisaties/instellingen die met kinderen te maken hebben het belangrijkste. Dat is niet altijd aan de buitenkant te zien. Er is sprake van drie schillen van samenwerking: basisschool en buitenschoolse opvang maken altijd deel uit van de brede school, in de tweede schil zitten de organisaties die te maken hebben met de gezondheid van het kind en in de derde schil gaat het om sport en cultuur. In Reusel, waar nog drie basisscholen functioneren, staat mogelijk een fusie en herschikking van de schoolgebouwen op stapel. Voor het voormalige ontmoetingscentrum Den Horst, moet een passende invulling worden gezocht.

Cultuur en samenleving

Iedere kern heeft een dorps huis. Hooge Mierde heeft sinds 2011 een nieuw gemeenschapshuis, MFA de Schakel. In 2013 is in Lage Mierde MFA De Ster geopend, waar naast het gemeenschapshuis ook de school is gehuisvest. In beide kernen is een stichting actief die zich met het beheer van het gemeenschapshuis bezig houdt. Het gemeenschapshuis 't Drieske in Hulsel is een multifunctioneel gebouw, waarin ondermeer een café en zaal zijn ondergebracht. Het is het enige gemeenschapshuis, dat volledig privaat wordt gerund. Voor 'De Kei' in Reusel wordt een mogelijke sluiting en herverdeling van de verschillende activiteiten die nog in de Kei gevestigd zijn over andere accommodaties onderzocht. Het verenigingsleven, dat vooral op het niveau van de kernen is gericht, maakt veelvuldig gebruik van bovengenoemde accommodaties. In iedere kern is een bijzonder groot aantal verenigingen actief, zoals gilden, muziek-, toneel-, carnavals- en zangverenigingen. De grootste jeugdvereniging is Jong Nederland in Reusel.

Commerciële en maatschappelijke dienstverlening

Voor medische hulp kunnen de inwoners van de gemeente terecht bij een huisartsenpraktijk in Reusel en Lage Mierde en is er een huisartsenpost in Bladel. Voor meer specifieke zorg is men aangewezen op de diensten in Eindhoven, Veldhoven en Tilburg.

Op gemeentelijk niveau is een behoorlijk compleet winkel-aanbod. Het merendeel is gesitueerd in Reusel. Deze bevinden zich verspreid door het dorp met een concentratie langs de linten, in de omgeving van de Markt en de Dorpsbron. De Dorpsbron is gespecialiseerd in exclusieve 'Food & Fashion'. De Markt richt zich op de dagelijkse boodschappen. In de kernen Lage en Hooge Mierde zijn nog enkele kleinere winkels. De bewoners zijn voor de dagelijkse boodschappen op Reusel aangewezen. De supermarkten in Reusel draaien grotendeels op de Belgische bezoekers. De Emté Reusel staat in de top 3 van Nederland. De Action is zelfs nummer 1 van Nederland dankzij de Belgen.

Sport

De gemeente heeft voor haar eigen bewoners diverse sportaccommodaties en speelvoorzieningen. In alle kernen is een sportpark met voetbalveld gevestigd. Lage Mierde beschikt

naast voetbalvelden, korfbalvelden en tennisbanen over een sporthal. Lage Mierde heeft ook een gildeterrein gecombineerd met zeskamp. In Hooge Mierde zijn op het sportpark voetbalvelden, korfbalvelden en een terrein voor handboogschieten te vinden. Reusel heeft als grootste kern de meeste sportvoorzieningen, waaronder voetbalvelden, tennisbanen, korfbalvelden, een atletiekbaan en een sporthal. Overige aanwezige sportvoorzieningen zijn een trimbaan, manege, hondensportterrein en een motorcross-circuit. Verspreid in de gemeente zijn er mogelijkheden om te sportvissen.

Op de kaart hiernaast is het overzicht van de aanwezige voorzieningen te zien. In §2.7 Stedelijke Structuur zijn kaarten per kern opgenomen waarop ook de aanwezige voorzieningen zijn aangeduid.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Clustering van winkel- en cultureel programma in Reusel met goede routing en verbindingen.

Gezondheidscentrum Lage Mierde

Winkels Reusel

Basisschool Hooge Mierde

3.7 Bedrijvigheid

Binnen de gemeente is een veelheid aan bedrijven gevestigd. Van oorsprong waren de sectoren landbouw, (bouw) nijverheid en handel/reparatie sterk vertegenwoordigd. De afgelopen jaren heeft er groei plaatsgevonden in zakelijke dienstverlening, vervoer, opslag en communicatie, financiële instellingen en overige dienstverlening.

Een deel van de bedrijvigheid is gevestigd op een bedrijventerrein. Bestaande bedrijventerreinen zijn Kailakkers in Hooge Mierde (4 ha), Koningshoek in Lage Mierde (3 ha) en Lange Voren (10 ha) in Reusel. De terreinen Koningshoek en Kailakkers zijn verouderd, het ontbreekt aan voldoende parkeergelegenheid en ruimte voor opslag. Kleine Hoeven is als nieuw bedrijventerrein in Reusel in ontwikkeling gebracht. Het terrein beslaat circa 10 hectare en is bedoeld voor bedrijven met een kavelgrootte van minimaal 1.000m² en maximaal 5.000 m². De uitgifte van de kavels op Kleine Hoeven komt op gang. Op regionaal niveau is in samenwerking met de gemeenten Bergeijk, Bladel en Eersel het duurzaam Kempisch Bedrijvenpark (KBP) voor grootschalige bedrijven (> 5.000 m²) in ontwikkeling gebracht. Dit bedrijvenpark is bedoeld voor Kempische ondernemers en krijgt een groen, parkachtig karakter.

Een substantieel deel van de bedrijvigheid is verspreid over het gebied gevestigd. Solitaire grootschalige bedrijvigheid is te vinden langs de Turnhoutseweg en in de kern Reusel. Voor deze bedrijven wordt concentratie op Kleine Hoeven of het Kempisch Bedrijvenpark voorgestaan.

Kleinschalige bedrijvigheid met een lage milieubelasting en een lage vervoersintensiteit is goed in te passen op de erven in de linten. De schaal en maat van de kavel en de opstallen, de milieubelasting en de vervoersintensiteit zouden leidend moeten zijn voor de invulling van vrijkomende erven.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Het juiste bedrijf op de juiste plaats: kavelomvang en ligging bepalen de mogelijke omvang, milieubelasting en vervoersintensiteit van de bedrijvigheid.

Beperken schaalvergrotingsmogelijkheden op bedrijventerreinen in Lage en Hooge Mierde en aanbieden van geschikte locaties voor grootschaliger vestigingen.

Bedrijvigheid aan de Turnhoutseweg

Bedrijventerrein Lage Mierde

Bedrijvigheid aan de Turnhoutseweg

3.8 Gezondheid en welbevinden

Een goede gezondheid is voor veel mensen één van de belangrijkste dingen in het leven. Een minder goede gezondheid, vooral als dat gepaard gaat met beperkingen, beïnvloedt het participeren van mensen in de maatschappij. Gezondheid is een belangrijke factor voor maatschappelijke participatie, waaronder vrijwilligerswerk en mantelzorg.

De levensverwachting bij geboorte in Reusel-De Mierden is voor mannen 78,5 jaar en voor vrouwen 83,7 jaar (gemiddeld 81,1 jaar). De levensverwachting wijkt niet af van het landelijk gemiddelde. De vijf belangrijkste doodsoorzaken zijn coronaire hartziekten, longkanker, beroerte, dementie en chronische obstructieve longziekten. Leefstijlfactoren, vooral roken, alcohol en overgewicht, zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor deze doodsoorzaken.

Psychische problemen komen in alle leeftijdsgroepen voor. Het aantal mensen in Reusel-De Mierden dat zich psychisch ongezond voelt, verschilt niet zo veel tussen de verschillende leeftijdsgroepen. Depressie en angststoornissen hebben een hoge ziektelast. Psychische problematiek kan verregaande gevolgen hebben. Het belemmert het functioneren in het dagelijks leven, vermindert de kwaliteit van leven en kan zelfs ernstige zelfdestructieve vormen aannemen, zoals suïcidaal gedrag. Lichaamsbeweging heeft een positief effect op het voorkomen en het herstel van psychische aandoeningen.

De urgentie om te blijven investeren in preventie en het terugdringen van ongezond gedrag blijft daarmee onveranderd hoog. Dit kan binnen meerdere beleidsterreinen. Voorbeelden zijn veilige fietspaden of parken waar je veilig kunt spelen wandelen en hardlopen, een breed aanbod van sport-(verenigingen) met voor ieder wat wils, gebouwen waar het nemen van de trap meer voor de hand ligt dan de lift en een gezond aanbod in de kantine van scholen.

Ruim 95% van de volwassenen (19 tot en met 64 jaar) is tevreden over de eigen woonomgeving. Ze geven hiervoor gemiddeld een 8,2.

Zeven procent van de inwoners in Reusel-De Mierden ervaart ernstige geurhinder. Dit komt overeen met de regio. Maar de oorzaken verschillen. In Reusel-De Mierden en vooral in de kern Reusel, is de belangrijkste bron van geurhinder 'landbouw en veeteelt'. Dit blijkt ook uit de reacties van omwonenden die vaak een vermindering van de kwaliteit van leven en/of welzijn in vergelijking met andere groepen ervaren. Ruim éénderde van de volwassenen ondervindt enige geurhinder en 4% wordt ernstig gehinderd. In de regio geldt dit voor respectievelijk 15% en 1%. Industrie en wegverkeer zorgen in Reusel-De Mierden niet of nauwelijks voor ernstige geurhinder.

In de intensieve veehouderij spelen zowel infectieziekten als ook de blootstelling aan milieufactoren een belangrijke rol bij het risico op ontstaan van gezondheidsklachten in de omgeving. Het vrijkomen van stoffen zoals ammoniak en fijnstof, met daaraan gebonden allerlei biologische agentia, kan leiden tot extra blootstelling.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Maak de gezonde keuze de makkelijke keuze; geef aandacht aan gezondheid binnen meerdere beleidsterreinen. Betrek volksgezondheid vroegtijdig in de planontwikkeling

Intensieve veehouderij

rondom intensieve veehouderij.

3.9 Duurzaamheid

De stijgende welvaart brengt een toenemende vraag naar energie met zich mee. Door het grootschalig gebruik van fossiele brandstoffen neemt de uitstoot van het broeikasgas CO₂ eveneens toe. Het gevolg is dat de voorradige hoeveelheden fossiele brandstoffen in snel tempo afnemen en dat de uitstoot van broeikasgassen het mondiale klimaat veranderen. Opwarming van de aarde en een stijgende zeespiegel hebben grote gevolgen.

De gemeente Reusel-De Mierden wil op structurele wijze en op maximaal niveau bijdragen aan het beperken van de CO₂-uitstoot.

In 2007 heeft de gemeenteraad de klimaatvisie vastgesteld. Daarin is de ambitie opgenomen om in 2025 energieneutraal te zijn. Dit houdt in dat alle energie, die in Reusel-De Mierden nodig is voor de gemeentelijke gebouwen, de woningen en het bedrijfsleven, binnen de eigen gemeentegrenzen duurzaam wordt opgewekt door gebruik te maken van onuitputtelijke bronnen.

Deze ambitie wordt gerealiseerd door in te zetten op onder meer de volgende punten:

- Bij nieuwbouw te streven naar een verscherping ten aanzien van de in het bouwbesluit opgenomen energie-eisen;
- Het realiseren van een energiebesparing in bestaande gebouwen, zeker daar waar de gemeente participeert;
- Het realiseren van een energiebesparing bij de waterhuishouding en openbare verlichting;
- Het gebruik van biobrandstoffen voor het gemeentelijke wagenpark;
- Het realiseren van windenergie in de gemeente Reusel-De Mierden, daartoe zijn inmiddels vijf windmolens ten zuiden van Reusel geplaatst;
- Het inzetten van het gemeentelijke hout- en snoeiafval als biomassa ten behoeve van een bio-energiecentrale;
- Het streven naar duurzame verwerking van de meststromen in de gemeente;
- Het stimuleren van private partijen om energiebesparing toe te passen.

Fietsen is een van de meest duurzame wijzen van vervoer. De gemeente Reusel-De Mierden wil fietsen actief stimuleren. Dit kan door het uitgebreide netwerk van fietspaden te versterken en door het promoten van het groene imago van de fiets.

Het 'cradle to cradle' principe geeft een duidelijke richtlijn voor verduurzaming. De centrale gedachte van de cradle to cradle-filosofie is dat alle gebruikte materialen na hun leven in het ene product, nuttig kunnen worden ingezet in een ander product. In 2030 past de gemeente Reusel-De Mierden waar mogelijk het 'cradle to cradle' principe toe, o.a. in de

bouw en bij het onderhoud van de openbare ruimte.

Bouwstenen voor de omgevingsvisie:

Mestverwerking optimaliseren en inzetten voor energieopwekking.

Netwerk van fietspaden versterken en stimuleren fietsen.

4 RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN

Energieneutraal bouwen.

In de vorige hoofdstukken zijn vanuit de onderlegger en vanuit de maatschappelijke en economische ontwikkelingen de bouwstenen voor de omgevingsvisie weergegeven. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gemaakt van ruimtelijke ontwikkelingen in de komende jaren die voortvloeien uit de confrontatie van de verschillende bouwstenen. In dit overzicht wordt zo mogelijk ook plaats ingeruimd voor concrete projecten die nu al spelen. Op deze plaats past slechts een overzicht van ontwikkelingen.

Parallel aan de omgevingsvisie wordt een handreiking ruimtelijke ontwikkelingen opgesteld. Per type ontwikkeling wordt in dat document aangegeven op welke wijze de strategie uitgewerkt kan worden. In de handreiking worden per type ontwikkeling de ontwerpprincipes gedefinieerd en de verschillende manieren waarop die ontwerpprincipes kunnen worden gebruikt in concrete initiatieven. Zowel in termen van zonering en landschappelijke inpassing als in termen van financiële bijdragen en organisatorische oplossingen.

We onderscheiden op voorhand de volgende type ontwikkelingen die primair voortvloeien uit private initiatieven:

1. De (her-)ontwikkeling van een grondgebonden agrarisch bedrijf met huiskavel;
2. De ingebruikname van een erf van een (voormalig) grondgebonden agrarisch bedrijf door een niet grondgebonden agrarisch bedrijf;
3. De ingebruikname van een erf van een (voormalig) bedrijf door een nieuwe niet-agrarische functie (lint of buitengebied);
4. De herstructurering van een bedrijfskavel in het bestaand stedelijk gebied (collectief bedrijventerrein of solitaire locatie);
5. De herontwikkeling van een of meer panden inclusief aangrenzende openbare ruimte in het centrum van een dorpskern;
6. De modernisering van (delen van) een bestaande verblijfsaccommodaties en recreatieterreinen;
7. De ontwikkeling van een landgoed;
8. De doorontwikkeling van de bestaande natuurpoorten;
9. De doorontwikkeling van in gang gezette woningbouwontwikkelingen in of aansluitend aan de kernen.

In het bovenstaande overzicht gaat het om type ontwikkelingen die functioneel gekoppeld zijn aan een bepaalde plek. Elke plek heeft echter een andere onderlegger. Daarmee maakt het voor de uitwerking van de ontwikkeling veel uit

of de plek gelegen is in een oud agrarisch cultuurlandschap, in een beekdal, in een bos- of heidegebied of in een jonge heideontginning.

De ontwikkelingen die primair voortvloeien uit private initiatieven, kunnen of moeten bijdragen aan gebiedsontwikkelingen. De Wet ruimtelijke ordening heeft daar zelfs een aparte passage voor: "bijdragen aan ruimtelijke ontwikkelingen elders". De omgevingsvisie is het document waarin aangegeven wordt welke ruimtelijke ontwikkelingen elders voor die bijdragen in aanmerking komen. De bijdragen zijn niet afdwingbaar met een exploitatieplan, maar kunnen wel onderdeel uitmaken van een anterieure overeenkomst.

Gebiedsontwikkelingen die voortvloeien uit de omgevingsvisie en waarvoor bijdragen nodig zijn, congrueren met de gebiedsstrategieën die in de omgevingsvisie zijn opgenomen. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Beschermen van waardevolle natuurgebieden en cultuurhistorisch waardevolle elementen;
- Vergroten van de biodiversiteit in bos- en heidegebieden en in de oude agrarische cultuurlandschappen;
- Verplaatsen van activiteiten uit bos- en heidegebieden, oude agrarische cultuurlandschappen en kernen/woonmilieu die ruimtelijk qua schaal en maat en/of milieuhygiënisch en gezondheidstechnisch ter plaatse niet meer wenselijk zijn;
- Verbeteren van de waterberging, waterkwaliteit, de ecologische en recreatieve verbindingen in beekdalen;
- Verbeteren van de centrumfunctie van het centrumgebied van Reusel;
- De aanleg van bos en natuur alsmede langzaamverkeersverbindingen in het middengebied;
- De aanleg van infrastructuur ten behoeve van een verantwoorde afwikkeling van verkeer (goederenvervoer en personenverkeer) naar het hoofdwegennet in en om Reusel-De Mierden;
- De robuuste landschappelijke inpassing van de randen van de nieuwe landschapskamers.

5 SAMENVATTING IN KWALITEITEN EN KNELPUNTEN

Als slot van dit analyseboek vatten we de kwaliteiten en knelpunten kort samen, in tekst en in de vorm van een kwaliteiten- en knelpuntenkaart.

KWALITEITENKAART

- Krans van bossen met enkele heidecomplexen
- Oud agrarisch cultuurlandschap met afwisselend open kamers, laanbeplanting, houtwallen, bosrestanten en linten
- Beekdal, op een aantal plekken nog herkenbaar in het landschap
- Rationeel, agrarisch ontwikkelde, jonge heideontginning met rechte, beplante wegen
- Historische lintbebouwing en/of buurtschap
- Dorpen met basis voorzieningenpakket

Kwaliteiten

Buitengebied

De Kempenaar staat er niet elke dag bij stil, maar wordt door buitenstaanders regelmatig gewezen op de kwaliteit van het Kempisch landschap. Rust en ruimte zijn belangrijke troeven. Opvallend is de 'kamerstructuur' in het landschap, de afwisseling van open ruimtes omzoomd door grotere en minder grote bouselementen.

Uitgestrekte bos- en heidegebieden en vennen liggen als een krans om het gebied heen. In het gebied liggen afwisselend open akkerland met coulissen van lanen, houtwallen van oude kampen structuren en bouselementen, kleine dorpen, linten en buurtschappen met kenmerkende langgevelboerderijen en historische laanbeplanting. De afwisseling biedt een prachtig decor voor wandelingen en fietstochten. De twee ontwikkelde Natuurpoorten (noord- en zuidzijde) worden in toenemende mate gebruikt als startpunt voor recreanten. Een fijnmazig netwerk van (zand-)paden is sterker te benutten als recreatief netwerk. Zowel voor de recreant als voor de eigen inwoners.

De ligging aan de staatsgrens biedt zowel kansen als bedreigingen. In ruimtelijk opzicht maakt Reusel-De Mierden deel uit van de Kempen, een streek die deels in Noord-Brabant, maar voor een belangrijk deel in Vlaanderen ligt. Op Europees niveau een prachtige eenheid om op de kaart te zetten. Met een volksaard die aan weerszijden van de grens gelijkenissen kent. Maar met twee verschillende administratieve systemen die (nog) de nodige barrières opwerpen, bijvoorbeeld in de wijze waarop het bosbeheer wordt georganiseerd of in de mogelijkheid om grensoverschrijdend sportcompetities te organiseren. Barrières die alleen in concrete samenwerkingen geslecht kunnen worden. Geslecht moeten worden, want noch water, natuur en landschap noch mensen trekken zich veel aan van de staatsgrens.

Vanuit de inwoners zelf wordt het arbeidsethos en de innovatieve bedrijvigheid geroemd. De traditionele scheidslijnen tussen de agrarische sector, de industrie en de dienstverlening zijn vervaagd, terwijl de zoneringsprincipes, waarop onze ruimtelijke ordening is gebaseerd, nog steeds onderscheid maken tussen de klassieke sectoren. Relevante zoneringsprincipes zijn de schaal en maat, de milieubelasting, de transportbehoefte, het gezondheidsrisico en de omvang en typering van de werkgelegenheid. Binnen die zoneringsprincipes is het van belang ruimte te laten voor het innoverend vermogen van bedrijven.

De zoneringsprincipes zijn bedoeld om rust en ruimte en ook de gezondheid van de inwoners te waarborgen. Inzoomend zien we een tweedeling in het grondgebied opdoemen: het gebied ten zuiden van Reusel en het overige gebied. In het gebied ten zuiden van Reusel kent het landschap een sterke rationele verkaveling, waarin niet voor niets de ontwikkeling van het bedrijventerrein Kleine Hoeven eenvoudig in te passen is en waar zich ook een sterke concentratie van agrarische industrie heeft ontwikkeld. Ten noorden van Reusel is daarentegen sprake van een grotere afwisseling. De ruimtelijke structuur is in dit gebied sterk geënt op het principe van boerenerven, waarbij de korrelgrootte en de inrichting moeten passen bij het omliggende landschap. Op erfniveau heeft in dit gebied ook de agrarische industrie zijn intrede gedaan, weliswaar in een minder vergaande concentratie dan ten zuiden van Reusel, maar het landschapstype verdraagt zich er ook minder mee.

Kernen

De dorpen zijn allemaal ontstaan uit een aaneenschakeling van buurtschappen en lintbebouwing. De Kempische dorpen en buurtschappen, waarvan er sommige nog steeds zeer herkenbaar zijn met hun waardevolle cultuurhistorische bebouwing, worden zeer gewaardeerd door de inwoners en bezoekers van de streek. Sommige buurtschappen zijn opgenomen in de dorpsuitbreidingen vanaf de jaren vijftig. Kenmerkend voor de dorpen en buurtschappen is de laanbeplanting, het ongelede wegprofiel (en materialisering), de ruime groene erven van diverse afmetingen, de architectuur en de oriëntatie en schaal van de bebouwing en op een aantal plekken de doorzichten van de weg naar het landschap. Daar waar de buurtschappen nog herkenbaar zijn, maken ze deel uit van het aantrekkelijke landschap.

Vanaf de jaren '50 hebben de kernen zich op een meer planmatige manier ontwikkeld, waarbij Reusel zich heeft ontwikkeld tot de grootste kern, Hooge en Lage Mierde een vergelijkbare groei hebben doorgemaakt en Hulsel het kleinste is gebleven.

De grootste verandering, door de ligging aan een belangrijke oost- westverbinding, trof Reusel dat is uitgegroeid tot de grootste kern met een uitgebreid voorzieningenpakket. Per saldo groeit Reusel nog licht door; er is binnen afzienbare termijn geen sprake van krimp, maar wel van een afgevlakte groei. De reeds ingezette ontwikkeling van Molen Akkers biedt, in combinatie met inbreidingslocaties, voldoende ruimte om die groei op te vangen.

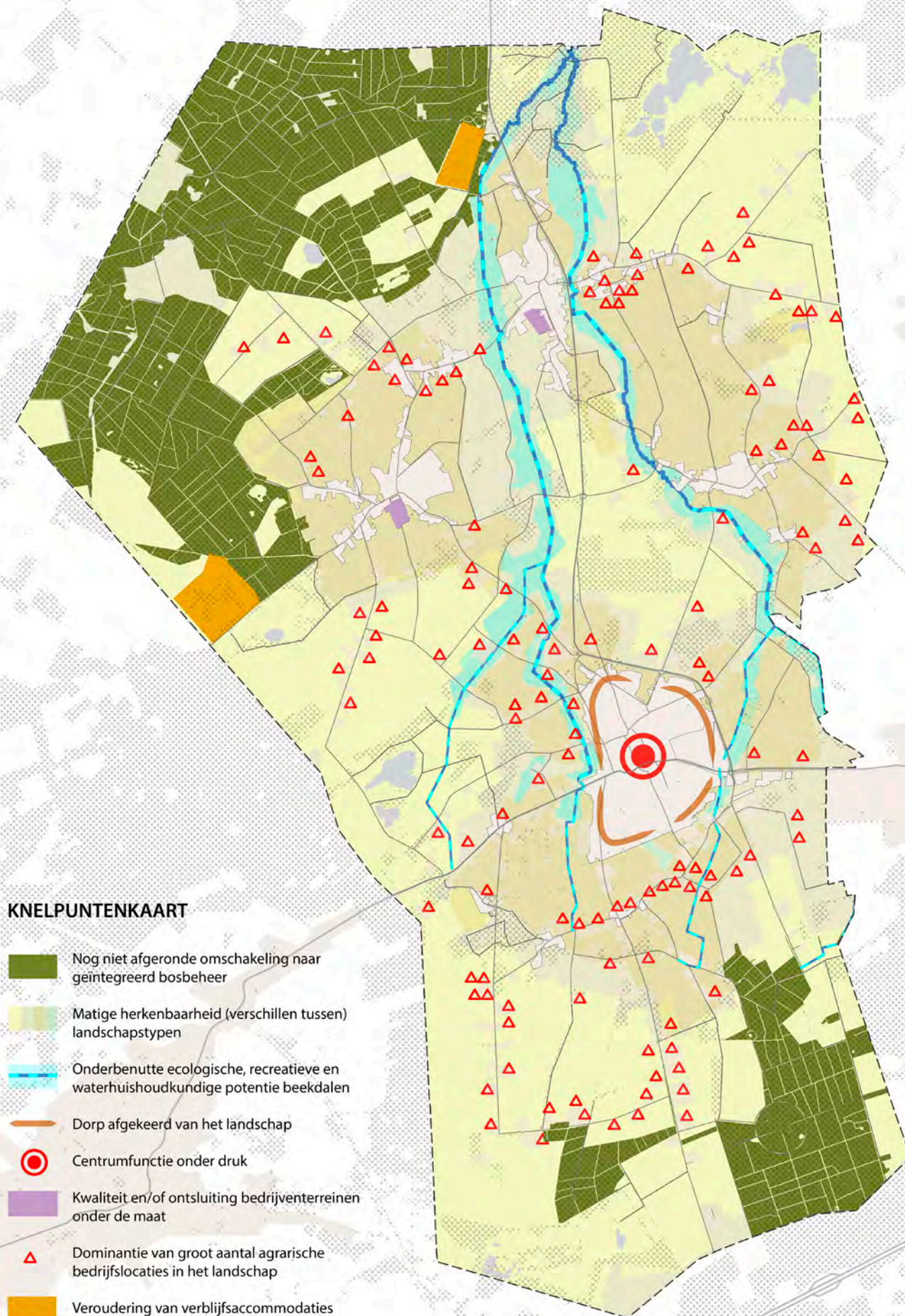
In de uitbreidingswijken van de kern Reusel zijn voorzieningen zoals zorg, onderwijs en sportgebouwen gerealiseerd. Schaalvergroting, kruisbestuiving en verwachte efficiëntie zijn motieven om de verschillende voorzieningen te clusteren in brede scholen en zorgcentra; de opgave van clustering van accommodaties is nog niet afgerond en leidt ook in de komende jaren nog tot herontwikkelingen in de kern. Op enige afstand van de kern ligt een modern complex van sportvelden.

Van oudsher liggen winkels en horecagelegenheden aan de oude linten. In de 60-er jaren van de vorige eeuw is in Reusel een aanzet gegeven voor de ontwikkeling van een centraal gelegen dorpscentrum. Het gebied rond de Markt en het Kerkplein als concentratie van detailhandel en bestuur. Aan de Wilhelminalaan ontwikkelde zich een concentratie van op jeugd gerichte grootschalige horeca. Maar de functie en de kwaliteit staan onder invloed van marktwerking, de opkomst van internet en de grotere actieradius van verwerende consumenten, sterk onder druk. De Kempische identiteit is door ruimtelijke ingrepen uit het verleden grotendeels verloren gegaan.

De kwaliteit van de kernen Hooge Mierde, Lage Mierde en Hulsel is dat ze gegroeid zijn zonder de landschappelijke onderlegger en de maatschappelijke samenhang uit het oog te verliezen. Daardoor is er nu sprake van levende kernen die nog grotendeels passen in de Kempische landschap. De dorpen vertonen in tegenstelling tot veel dorpen in de periferie van Nederland geen krimp. De basisvoorzieningen (school, sportvelden) zijn op orde en dicht bij de kern gelegen.

KNELPUNTENKAART

- Nog niet afgeronde omschakeling naar geïntegreerd bosbeheer
- Matige herkenbaarheid (verschillen tussen) landschapstypen
- Onderbenutte ecologische, recreatieve en waterhuishoudkundige potentie beekdalen
- Dorp afgekeerd van het landschap
- Centrumfunctie onder druk
- Kwaliteit en/of ontsluiting bedrijventerreinen onder de maat
- Dominantie van groot aantal agrarische bedrijfslocaties in het landschap
- Veroudering van verblijfsaccommodaties
- Verkeersveiligheidsconflicten tussen groot (landbouw)transport en langzaam verkeer (recreatie)

Knelpunten

Buitengebied

In de afgelopen decennia is het landschap als drager van ontwikkeling onderbelicht gebleven. Daar waar de Kempenaar tot circa 1950 ondernam met het landschap (rekening houdende met de omstandigheden van de ondergrond), is er na de Tweede Wereldoorlog een tijd geweest van groei onafhankelijk van de landschappelijke onderlegger. Het vooruitgangsgeloof in technische oplossingen was grenzeloos met als gevolg dat men autonoom ondernam in het landschap.

De vier onderscheiden landschapstypen, te weten de oude agrarische cultuurlandschappen, de beekdalen, de jonge heideontginningen en de uitgestrekte bossen met enkele heidecomplexen, gingen steeds meer op elkaar lijken. De logica van de ondergrond (morfologie) werd losgelaten. Het duidelijkst is dat zichtbaar in de beekdalen, waarin nu grotendeels sprake is van rechtgetrokken beken, waarvan de dorpen zich hebben afgekeerd. Ecologische potenties (biodiversiteit) krijgen hierdoor geen kans en waterproblematiek (verdroging) wordt niet opgelost. Maar ook de overgangen tussen jonge heideontginningen en oude agrarische cultuurcomplexen zijn minder goed herkenbaar.

Niet alleen heeft schaalvergroting plaatsgevonden in verkaveling, ook veel gebouwde ontwikkelingen (industrialisatie van de landbouw) passen qua schaal niet meer in het landschap en sluiten qua karakter niet meer aan bij de verschillende landschapstypen of missen op zijn minst een goede landschappelijke inbedding. Twee problematieken zijn daarvan het gevolg. Enerzijds komt door schaalvergroting in de landbouw veel agrarische bedrijfsbebouwing vrij (VAB); de marktvraag naar deze locaties vanuit de toegestane functies is echter laag en de (boek-)waarde van deze locaties niet op te brengen. Anderzijds groeit de maatschappelijk weerstand tegen intensievere benutting van deze locaties voor agrarisch industriële activiteiten.

De rationalisatie van de landbouw heeft naast economische voorspoed ook een aantal onbedoelde negatieve effecten gehad. De mate van grondgebondenheid neemt steeds verder af. De afzetmarkt ligt niet meer in de regio, maar de wereldmarkt is het speeltoneel. De bedrijven zijn groter geworden, maar zijn nog wel gevestigd in een agrarisch gebied. Het achterhaald onderscheid tussen de klassieke sectoren landbouw, industrie en dienstverlening is daar debet aan. De infrastructuur is evenwel niet aangepast, zodat aan- en afvoer van goederen over smalle landwegen plaatsvindt en de verkeersveiligheid in het gedrang komt. Omdat de intensiteit van de veehouderij is toegenomen, kan de mest niet meer in de nabijheid worden uitgereden als gevolg van een tekort aan grond. Geuroverlast, nog meer transportbewegingen en fijnstofproblematiek zijn het gevolg. Het overmatig gebruik van antibiotica heeft er o.a. toe geleid dat er resistente virussen en bacteriën ontstaan (zijn) die bedreigend zijn voor de gezondheid van mens en dier. De gezondheidsrisico's zijn nog niet volledig in kaart, maar duidelijk is wel dat er bij de inwoners en medisch specialisten grote zorgen zijn over de volksgezondheid.

Doorgaan alsof er niets aan de hand is, is een heilloze weg. Heldere keuzes maken, verstandig omgaan met de risico's, gebruik makend van gezond verstand, in een open communicatie tussen bedrijven en samenleving is de enige uitweg. Daarbij kan de in voorbereiding zijnde Brabantwet helpen als "stok achter de deur", en de tekortschietende regelgeving aanvullen.

In de bosbouw is een kentering gaande. Het areaal bos is heel groot, maar voor een groot deel nog monofunctioneel. De route naar een meer geïntegreerd bosbeheer met productie enerzijds en ruimte voor ecologie en recreatie anderzijds is al ingezet en verdient navolging in de komende decennia.

Kernen

'Grootschalige' dorpsuitbreidingen zijn vaak met hun 'achterkanten' naar het landschap georiënteerd. De verwevenheid en verbinding met het landschap en de onderliggende verkavelingsstructuur is in veel gevallen verloren gegaan, terwijl dit juist de onderscheidende kracht van het gebied is. Deze 'grootschalige' dorpsuitbreidingen zijn vaak voorbij gegaan aan het dorpse karakter in het algemeen en de Kempische kwaliteit in het bijzonder. Zowel in omvang van uitbreiding, stedenbouwkundige compositie, situering, architectuur en vormgeving van de openbare ruimte. Dit geldt zowel voor de bedrijventerreinen als de woonwijken, die vanaf de jaren vijftig gerealiseerd zijn. De grootste gevolgen daarvan zijn in de kern Reusel te vinden. Maar ook de bedrijventerreinen bij Hooge Mierde en Lage Mierde zijn daar voorbeelden van.

Eerder is al opgemerkt dat de functie van het centrum van Reusel onder druk staat, zeker in vergelijking met kernen als Hilvarenbeek en Bladel. Redenen hiervoor zijn:

- Het te grote spreidingsgebied van een steeds beperkter aantal winkels;
- De gebrekkige sturing op verschillende typen winkels en voorzieningen;
- De niet op ontmoeting maar op auto's gerichte inrichting van de openbare ruimte;
- De aanwezige bebouwing die geen enkele relatie heeft met de Kempische eigenheid;
- De scheidende werking van de Wilhelminalaan als drukke verkeersader door het dorp.

In de andere kernen speelt op een andere schaal een zelfde soort knelpunt. De pleinen in de dorpskernen zijn veelal parkeerarealen en niet ingericht als verblijfs- en ontmoetingsruimte. Dit geldt voor het Myrthaplein in Hooge Mierde, het Dorpsplein in Lage Mierde en voor het centrumgebied van Hulsel. De gewenste herinrichting wordt bemoeilijkt door de transportbewegingen van grotere bedrijven die nu door de dorpen leiden.

Met name in Lage Mierde staan enkele beeldbepalende panden leeg, zoals de pastorie en de voormalige sigarenfabriek. In Reusel zijn enkele solitaire bedrijfslocaties en andere inbreidingslocaties die om een nieuwe invulling vragen. Een nieuwe invulling met behoud van de cultuurhistorische waarde is van belang voor de levendigheid en de Kempische identiteit van het dorp.

De Omgevingsvisie Gemeente Reusel-De Mierden is opgesteld door H+N+S Landschapsarchitecten, Van Kerkhoff Maatwerk in RO, Buro Kreek enzo en de Gemeente Reusel-De Mierden

Businesscase transitie intensieve dierhouderij Gemeente Reusel-De Mierden

Eindrapport

Definitief, 7 december 2017

Inhoudsopgave

Deel I Beknopte rapportage businesscase

1. Aanleiding businesscase	4
2. Probleemstelling businesscase	4
3. Doelstelling businesscase	4
4. Werkwijze totstandkoming businesscase	7
5. Opbouw rapportage	9
6. Ontwikkelingen tijdens totstandkoming	10
7. Bevindingen werkgroepen (inclusief conclusie onder S)	11
8. Consequenties	16
9. Vervolgstappen	17

Deel II Toelichting rapportage businesscase

Ad. 6 Ontwikkelingen tijdens totstandkoming	19
Ad. 7 Bevindingen werkgroepen (inclusief conclusie onder S)	20
Ad. 8 Consequenties	40
Ad. 9 Vervolgstappen	43

samen in beweging

Deel 1

Beknopte rapportage

Figuur 1. Visiekaart concept-structuurvisie

1. Aanleiding businesscase

Eén van de uitdagingen binnen de gemeente Reusel- De Mierden is om de intensieve dierhouderij weer in balans te brengen met de leefomgeving. De kwaliteit van het buitengebied vergroot hierdoor. De visie op de intensieve dierhouderij en de toekomst van het buitengebied is een belangrijk onderdeel van de concept 'Structuurvisie Gemeente Reusel-De Mierden'¹.

De structuurvisie biedt het panorama voor de toekomst. Een toekomstbeeld dat op hoofdlijnen aangeeft wat waar gewenst is en een gedachtegang hoe we bij dat toekomstbeeld geraken. In figuur 1 is de visiekaart (toekomstbeeld/panorama) uit de concept-structuurvisie opgenomen.

Voor de toekomst van de intensieve dierhouderij is in de concept-structuurvisie de denkrichting opgenomen om gebieden te creëren waar meer of minder intensieve dierhouderij mogelijk is. Respectievelijk landbouwkamers en minderingsgebieden. De clustering in de landbouwkamers kan alleen plaatsvinden onder voorwaarde van duurzaamheid, robuuste landschappelijke inpassing, goede infrastructuur en financiële uitvoerbaarheid. Voor het minderen van de intensieve dierhouderij in de minderingsgebieden wordt een ruimte-voor-ruimte achtige benadering voorgesteld.

2. Probleemstelling businesscase

Tijdens het oordeelvormend proces van de structuurvisie (2015) heeft de gemeenteraad van Reusel-De Mierden de denkrichting over de ontwikkeling van de intensieve dierhouderij in hoofdlijn omarmd. Er zijn wel vraagtekens gezet bij de haalbaarheid van de gebiedsgerichte aanpak van de intensieve dierhouderij via landbouwkamers en minderingsgebieden.

Voor u ligt de businesscase 'Transitie intensieve dierhouderij'. Dit is een haalbaarheidsstudie die voortvloeit uit het proces volgend op de concept-structuurvisie. In het plan van aanpak² dat ten grondslag ligt aan deze businesscase, wordt gesproken over een High Tech Agro Campus (HTAC). De in het plan van aanpak beoogde locatie is aangeduid op de visiekaart in figuur 1. Deze HTAC zou een 'middel' kunnen zijn om de transitie in de minderingsgebieden te versnellen.

De probleemstelling van de Businesscase is tweeledig. Is het haalbaar om in de landbouwkamers de intensieve dierhouderij te ontwikkelen en tegelijkertijd de intensieve dierhouderij in de minderingsgebieden op slot te zetten? En is het haalbaar om in de zuidelijke landbouwkamer een High Tech Agro Campus te ontwikkelen? Om een uitvoerbare structuurvisie vast te kunnen stellen, is daarom in deze businesscase de haalbaarheid van deze denkrichtingen onderzocht. Het onderzoek beperkt zich tot de vraag naar welke ruimtelijke spreiding van locaties met intensieve dierhouderijen we streven, en doet geen uitspraken over de dieren aantallen per locatie.

3. Doelstelling businesscase

De businesscase geeft antwoord op de vraag of het realiseren van een HTAC haalbaar is en of het zinvol en haalbaar is een onderscheid tussen landbouwkamers en minderingsgebieden te maken. We onderscheiden hierbij vijf onderzoeksrichtingen:

1. ruimtelijke strategie en uitvoerbaarheid;
2. bedrijfsvoering, innovatie en duurzaamheid;
3. gezondheidsaspecten mens en dier;
4. verkeerskundig model;
5. beleving en communicatie

¹ Versie december 2015.

² Plan van aanpak businesscase transitie (intensieve) veehouderij, versie 6 februari 2017.

4. Werkwijze totstandkoming businesscase

Bij de totstandkoming van de businesscase is maximaal ingezet op 'Samen doen'. Voor elke onderzoeksrichting is een werkgroep opgericht. De deelnemers aan de werkgroepen participeerden vanuit hun eigen expertise en achtergrond. Parallel aan de werkgroepen is gesproken met belangenorganisaties, de provincie Noord-Brabant en de gemeenteraad van Reusel-De Mierden. De businesscase is uitgewerkt in de periode tussen 1 april en 1 december 2017.

Samen doen

Het belang van de gemeente en de gemeenschap is een breed gedragen oplossing voor de knelpunten op het gebied van de intensieve dierhouderij. Het is meer dan theorie en wetenschappelijk onderzoek. Het gaat ook over het 'samen doen' en 'samen besluiten' wat een prettig woon-, werk en leefklimaat is. Voor realisatie van de businesscase is nadrukkelijk samengewerkt door een combinatie van specialisten uit theorie en praktijk. Zij hebben ieder vanuit hun eigen expertise en affiniteit deelgenomen aan het onderzoek.

Werkgroepen

We onderscheiden hierbij vijf onderzoeksrichtingen:

1. ruimtelijke strategie en uitvoerbaarheid;
2. bedrijfsvoering, innovatie en duurzaamheid;
3. gezondheidsaspecten mens en dier;
4. verkeerskundig model;
5. beleving en communicatie.

Per onderzoeksrichting is een werkgroep gevormd. De aanpak en de te beantwoorden vragen zijn samen met hen geformuleerd en tussentijds bijgestuurd.

De werkgroepleden brachten hun expertise in op persoonlijke titel of deelden waar mogelijk het standpunt van hun organisatie. Het overgrote deel van de werkgroepleden (ook vakexperts) heeft met gesloten beurs kunnen deelnemen. Dit omdat het onderzoek uniek en waardevol was voor beleidsontwikkeling van de eigen organisatie of voor de eigen toekomst.

In de werkgroepen is hard en constructief gewerkt. Soms was het zoeken naar de juiste aanpak en aanvliegroute. Maar eenmaal onderweg zijn sterke adviezen ontstaan en waardevolle verbindingen tussen werkgroepen gelegd. Ze gemiddeld vier tot zes keer bijeen geweest met daarbij twee gezamenlijke momenten om de tussentijdse bevindingen met elkaar te matchen. In deze gezamenlijke momenten was het erg prettig om simpelweg ook van elkaars ervaringen en kennis te horen en te leren.

Overzicht van de verschillende disciplines en leden in de werkgroepen businesscase

1. Ruimtelijke strategie en uitvoerbaarheid		2. Bedrijfsvoering - innovatie - duurzaamheid	
1	Provincie Noord-Brabant	1	ZLTO Reusel-De Mierden
2	Van Kerkhoff Maatwerk in RO	2	ZLTO Reusel-De Mierden
3	H+N+S Landschapsarchitecten	3	Agrarisch ondernemer, akkerbouw
4	Vd2 Advies B.V.	4	Technische Universiteit Eindhoven
5	Gemeente Reusel-De Mierden, bestemmingsplan	5	Wageningen University & Research
6	Gemeente Reusel-De Mierden, planeconomie	6	VTH De Kempen
7	Agrarisch ondernemer, intensieve dierhouderij	7	Agrarisch ondernemer, intensieve dierhouderij
8	ZLTO Reusel-De Mierden	8	gemeente Reusel-De Mierden, bestemmingsplan
9	Gemeente Reusel-De Mierden, structuurvisie	9	gemeente Reusel-De Mierden, structuurvisie

3. Gezondheidsaspecten mens & dier		4. Verkeerskundig model	
1	ZLTO Reusel-De Mierden	1	Accent Adviseurs
2	ZLTO Reusel-De Mierden	2	NHTV Hogeschool, verkeer
3	Wageningen University & Research	3	Gemeente Reusel-De Mierden, ruimtelijk beheer
4	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant		
5	Dorpsraad, dierenarts, de Beweging	5. Beleving & Communicatie	
6	Gezondheid Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant	1	ZLTO Reusel-De Mierden
7	VTH de Kempen	2	ZLTO Reusel-De Mierden
8	Onafhankelijk veterinaire adviseur	3	Dorpsraad, dierenarts, de beweging
9	Gemeente Reusel-De Mierden, Maatschappelijke ontwikkeling	4	Gezondheid Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant
10	Gezondheid Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant	5	Provincie Noord-Brabant, de Beweging
		6	Gemeente Reusel-De Mierden, Maatschappelijke ontwikkeling
		7	Gemeente Reusel-De Mierden, communicatie

Draagvlak proces en eindresultaat

Door de tijd te nemen de businesscase uit te voeren in gezamenlijkheid met gebiedspartijen en vakspecialisten, is niet alleen draagvlak voor de denkrichting gecreëerd, maar creëren we ook commitment voor de eventuele uitvoering. De samenwerking die ontstaan is, is zo uniek en waardevol, dat we hopen dat we deze contacten kunnen vasthouden voor de toekomst. Bij de uitvoering.

Op drie andere momenten zijn bevindingen uit het onderzoek van de businesscase breed gedeeld. Op 1 en 2 november 2017 zijn informatieavonden gehouden om de resultaten van het belevingsonderzoek met de inwoners van de gemeente te delen. Hierbij zijn steeds ongeveer 30 inwoners aanwezig geweest. De sfeer van deze bijeenkomsten was goed. Kritische vragen zijn gesteld en opmerkingen over de interpretatie van het belevingsonderzoek zijn geuit. Deze opmerkingen zijn met de resultaten van het belevingsonderzoek meegenomen bij de totstandkoming van het eindadvies van deze businesscase.

Vertegenwoordigers van de besturen van de dorpsraden, ZLTO de Kempengrens en Groen Kempenland zijn op 21 november 2017 uitgenodigd om kennis te nemen van de strategie op hoofdlijnen zoals deze als eindconclusie door de werkgroepen werd voorgesteld. Ook dit overleg is gemoedelijk, constructief en respectvol verlopen. De besturen zijn in de gelegenheid gesteld een reactie te geven op de gepresenteerde strategie. Deze reactie is in het geheel, onbewerkt, als bijlage bij het raadsvoorstel opgenomen. Op 27 november 2017 is dit zelfde verhaal ook gepresenteerd aan de leden van ZTLO Kempengrens. Het was een avond waarop open en transparant gecommuniceerd werd en zorgen en inzichten gedeeld zijn. De opmerkingen van beide avonden zijn meegenomen in afronding van de businesscase.

Duurzame locatie:

Locatie die ook op langere termijn een vestigingsplaats kan bieden aan een intensieve dierhouderij met een stevig ruimtebeslag en substantiële dieraantallen. Dat kan omdat de locatie bestaansrecht heeft en kan blijven voldoen aan criteria vanuit natuur en milieu en volksgezondheid.

Duurzame ontwikkeling:

Innovatieve ontwikkelingen in (de bedrijfsvoering van) een intensieve dierhouderij die leiden tot een schoner proces (minder belasting van leefomgeving en gezondheid) én tegelijkertijd economisch sterkere positie van een intensieve dierhouderij.

Duurzame ontwikkeling plus plus:

Ontwikkelingen in (de bedrijfsvoering van) agrarische ondernemingen die leiden tot een bedrijfsvoering zonder afwenteling op de omgeving.

High Tech Agro Campus (HTAC):

Een goed ontsloten (bedrijventerreinachtige) gebiedsontwikkeling met clusters van vijf hectare, waarbij er minimaal één gereserveerd wordt voor kennis, onderzoek en onderwijs. De andere clusters zijn voor een bedrijfseconomische optimale inrichting van de intensieve dierhouderij.

Landbouwkamer:

Begrensd gebied, waar in het kader van de concept-structuurvisie, landbouw primaat heeft.

Minderingsgebied:

Gebied waar de omvang en intensiteit van de gevestigde bedrijvigheid op basis van huidige inzichten over belasting van milieu en gezondheid niet meer past bij de omgeving.

Nieuwvestiging:

Een nieuwe vestigingsplaats voor intensieve dierhouderij (in strijd met het huidige provinciale beleid) die alleen kan worden gerealiseerd in een landbouwkamer. Onder de voorwaarde dat op locaties elders reeds vergunde mogelijkheden voor intensieve dierhouderij verdwijnen inclusief de daarbij behorende opstallen.

Transformatielocatie:

Een bestaande vestigingsplaats voor intensieve dierhouderij die een nieuwe bestemming krijgt (bijvoorbeeld wonen, kleinschalig werken, recreëren, natuur). Al dan niet in combinatie met kleinschalige agrarische activiteiten, waarbij de functieaanduiding 'intensieve veehouderij' verdwijnt.

Voortzettingslocatie:

Een bestaande vestigingsplaats voor intensieve dierhouderij, waar de thans vergunde activiteiten kunnen worden voortgezet.

Zijwaartse uitbreiding:

In gebruik nemen van een bestaande vestigingsplaats voor intensieve dierhouderij door een agrarisch bedrijf met de hoofdvestiging elders in de gemeente of een naburige gemeente, om de bestaande (vergunnings)ruimte voor intensieve dierhouderij te benutten.

Figuur 2: Gehanteerde definities begrippen in de businesscase

5. Opbouw rapportage

De rapportage geeft de resultaten uit de werkgroepen weer en bestaat uit deel I en deel II.

In deel I delen we kort en krachtig het proces van totstandkoming (6) en de bevindingen uit de werkgroepen (7). Daarna schetsen we de consequenties (8) en duiden we de vervolgstappen (9).

In deel II lichten we proces van totstandkoming, de bevindingen en consequenties nader toe. Daarbij maken we gebruik van een nummering (A tot en met Z) die in deel I en II hetzelfde is. Daarmee is het voor de lezer eenvoudig om een toelichting op de bevindingen snel terug te vinden.

In figuur 2 definiëren we de begrippen die we in deze rapportage gebruiken.

6. Ontwikkelingen tijdens totstandkoming

- A. Gaandeweg de uitvoering van de businesscase hebben enkele ontwikkelingen plaatsgevonden. Ontwikkelingen die direct of indirect de discussie over de toekomst van de intensieve dierhouderij en de toekomst van het buitengebied hebben beïnvloed. In het proces van de totstandkoming van de businesscase was dit voelbaar en leidde dit tot scherpere stellingnames. De ontwikkelingen zijn:
1. presentatie manifest van De Beweging op 26 juni 2017;
 2. besluit Provinciale Staten versnelling transitie intensieve veehouderij op 8 juli 2017;
 3. rondgang van het transitieteam dierhouderij door het buitengebied van Reusel-De Mierden in augustus 2017;
 4. instemming door de gemeenteraad met het besluit tot intrekking van het ontwerp bestemmingsplan buitengebied op 17 oktober 2017.
- B. Op 1 en 2 november 2017 zijn de uitkomsten van het belevingsonderzoek gepresenteerd. Het onderzoek brengt in kaart hoe inwoners in de gemeente Reusel-De Mierden hun woon- en leefomgeving ervaren. Met daarbij specifieke aandacht voor de intensieve dierhouderij en het buitengebied. Het belevingsonderzoek gebruiken we als een soort nulmeting. Over enkele jaren herhalen we het belevingsonderzoek. Het resultaat van de inspanningen om de intensieve dierhouderij weer in balans te brengen met de leefomgeving, moet dan zichtbaar zijn.

7. Bevindingen werkgroepen

- C. Een snelle en daadkrachtige transitie van het buitengebied is noodzakelijk en urgent. De landbouw, waarvan de intensieve dierhouderij deel uitmaakt, is en blijft een belangrijke gebruiker en beheerder van het buitengebied van de Kempen, maar is niet (meer) de enige speler in het buitengebied. Het Kempisch buitengebied wordt ook meer en meer gewaardeerd als onderdeel van Brainport. Dit heeft tot gevolg dat nu én zeker ook in de toekomst steeds vaker ook andere functies, zoals wonen, recreëren en kleinschalig werken, ruimte in het buitengebied zoeken. Het transformeren van 'passende' vrijkomende (agrarische) locaties in wonen, recreëren en kleinschalig werken versterkt de vitaliteit van het buitengebied en zorgt voor een positieve gebiedsimpuls. Transformatie voorkomt tevens dat er zich in de vrijkomende (agrarische) locaties ongewenste (illegale) ontwikkelingen gaan plaats vinden.
- D. De huidige vorm van intensieve dierhouderij kent een steeds verdergaande concentratie van dieren en een verdergaande verstening op van oudsher agrarische locaties. Die vorm komt steeds meer in conflict met de duurzame benadering. In een duurzame benadering voeren zaken als gesloten kringlopen op lokaal of regionaal niveau, het sterk reduceren van gezondheidsrisico's van zowel mens als dier, het sterk verminderen van de belasting op natuur en milieu, waaronder bodem, en het robuust landschappelijk inpassen van boerenerven de boventoon. We willen het begrip 'positieve gezondheid' voor de toekomst als evenzo belangrijk thema gebruiken. Niet gericht op het voorkomen van overschrijding van wettelijke milieunormen, maar gericht op een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefomgeving die bijdraagt aan participatie in de maatschappij, kwaliteit van leven en bescherming van kwetsbare groepen.
- E. Sleutelwoord voor een succesvolle transitie van het buitengebied is 'vertrouwen'. Vertrouwen tussen agrarische ondernemers, overige bewoners en de overheid. Dat vertrouwen wordt enerzijds bereikt door een constructieve en consistente opstelling en betrouwbaarheid in het nakomen van afspraken. Anderzijds door het uitzetten van een consistente strategie die toewerkt naar een gedragen panorama. Een toekomstbestendig buitengebied waarin de intensieve dierhouderij op een duurzame manier samengaat met wonen, werken, recreatie en natuur(beleving). Voor het behoud van vertrouwen is het voeren van een dialoog noodzakelijk.
- F. Ontwikkelingen in (de bedrijfsvoering van) agrarische ondernemingen die de belasting op de leefomgeving en de risico's voor de volksgezondheid tot een gezondheidkundig en maatschappelijk aanvaardbaar niveau reduceren, worden in principe in het hele buitengebied omarmd en gestimuleerd door de overheden. Het gaat hierbij om initiatieven die leiden tot een bedrijfsvoering zonder afwenteling op de omgeving. We noemen deze 'duurzame ontwikkelingen plusplus'.
- G. Het realiseren van een High Tech Agro Campus (HTAC) is, in ieder geval in het huidige tijdvak, niet realistisch. De volgende redenen zijn daarvoor aan te geven:
1. Een HTAC levert alleen gezondheidsvoordelen op onder de voorwaarde dat er één management verantwoordelijk is voor het gehele HTAC-gebied.
 2. Binnen het HTAC kan alleen ingezet worden op varkens of op pluimvee. Bij een onderlinge afstand tussen varkens en pluimvee van minder dan drie kilometer, is het risico op besmetting namelijk erg groot. Dit heeft ook gevolgen voor de volksgezondheid.
 3. Proefopstellingen en experimentele stallen brengen risico's met zich mee voor overbrenging van ziektes. In een HTAC liggen veel andere dierhouderijen in de directe omgeving.
 4. Marktpartijen zijn nodig voor aankoop en exploitatie van het gebied. Dat is geen primaire overheidstaak.
 5. De sector kan de grondprijs voor een HTAC, gezien vanuit een gezonde grondexploitatie, financieel niet dragen.
 6. Individuele agrarische ondernemers geven aan dat de voordelen niet opwegen tegen de nadelen. Nadelen zoals het risico op overdracht van ziektes als er niet één management verantwoordelijk is, inperking van het eigen ondernemerschap als er wel één management verantwoordelijk is en te hoge kosten voor grondaankoop.

- H. Transitie naar een volledig duurzame dierhouderij kost tijd. In de aanloop ernaartoe wordt aan de bestaande intensieve dierhouderijen en omwonenden perspectief geboden door duidelijkheid te bieden. Daartoe maken we onderscheid tussen:
1. locaties met ontwikkelingsmogelijkheden voor de bedrijfsvoering van een intensieve dierhouderij;
 2. locaties die door transformatie beter geschikt gemaakt kunnen worden voor andere functies, zoals wonen, kleinschalig werken, recreatie en omgevingsvriendelijke agrarische activiteiten.
- I. Het gedachtegoed in de concept-structuurvisie, waarin de strategieën 'voorwaardelijk ontwikkelen' en 'minderen' zijn benoemd, biedt wel aanknopingspunten, maar is te rigide. Te rigide omdat het minderingsgebied niet op voorhand op slot gezet hoeft te worden. De belasting op de leefomgeving en de risico's voor de volksgezondheid moeten daarin leidend zijn. We stellen voor uit te gaan van een strategie gekoppeld aan agrarische bouwblokken en daarnaast de gebiedsaanpak te gebruiken bij de verdere uitwerking. Zie verder vanaf O.
- J. Het vigerende bestemmingsplan 'Buitengebied 2009' van de gemeente Reusel-De Mierden kent 243 agrarische bouwblokken. Van dit aantal kan er op 110 locaties intensieve dierhouderij plaatsvinden. De overige bouwblokken bieden ruimte voor grondgebonden melkveehouderijen en/of akkerbouwbedrijven. Een aantal bouwblokken heeft inmiddels een andere bestemming gekregen. Alle agrarische bouwblokken zijn beoordeeld. Transformatie is in deze businesscase alleen van toepassing in geval van intensieve dierhouderijen.
- K. Duurzame locaties, dit zijn locaties die ook op termijn een vestigingsplaats kunnen bieden aan een intensieve dierhouderij met een stevig ruimtebeslag en substantiële dieren aantallen. Een duurzame locatie wijzen we aan op grond van de volgende criteria:
1. Niet in een beekdal;
 2. Op een afstand van meer dan 250 meter van kernen of buurtschappen;
 3. Voldoet aan de gezondheidkundige advieswaarde voor endotoxinen en geur;
 4. Transportbewegingen van en naar het hoofdwegennet voeren niet door een kern of een buurtschap;
 5. Op een afstand van meer dan 250 meter van een woonbestemming;
 6. Buiten eerder aangewezen extensiveringsgebieden.
- L. Elk agrarisch bouwblok wordt, na toepassing van de bovenstaande criteria, van één van de volgende drie aanduidingen voorzien, te weten:
1. Geschikt als duurzame locatie voor intensieve dierhouderij;
 2. Geschikt als voortzettingslocatie van de vergunde activiteiten op het gebied van intensieve dierhouderij (onder meer in geval van zijwaartse uitbreiding), maar zonder extra mogelijkheden;
 3. Sterke voorkeur als transformatielocatie naar wonen, werken en recreëren, al dan niet gecombineerd met omgevingsvriendelijke agrarische activiteiten.

Op basis van de analyse is een aantal bouwblokken nog niet getypeerd. Per locatie en bedrijf bepalen agrariër en gemeente in overleg welke aanduiding (voortzetting agrarische activiteiten of transformatie gewenst) het meest in de rede ligt. 'Nog niet getypeerd' is een tijdelijke aanduiding, omdat die onzekerheid voor zowel ondernemer als omwonenden met zich mee brengt.

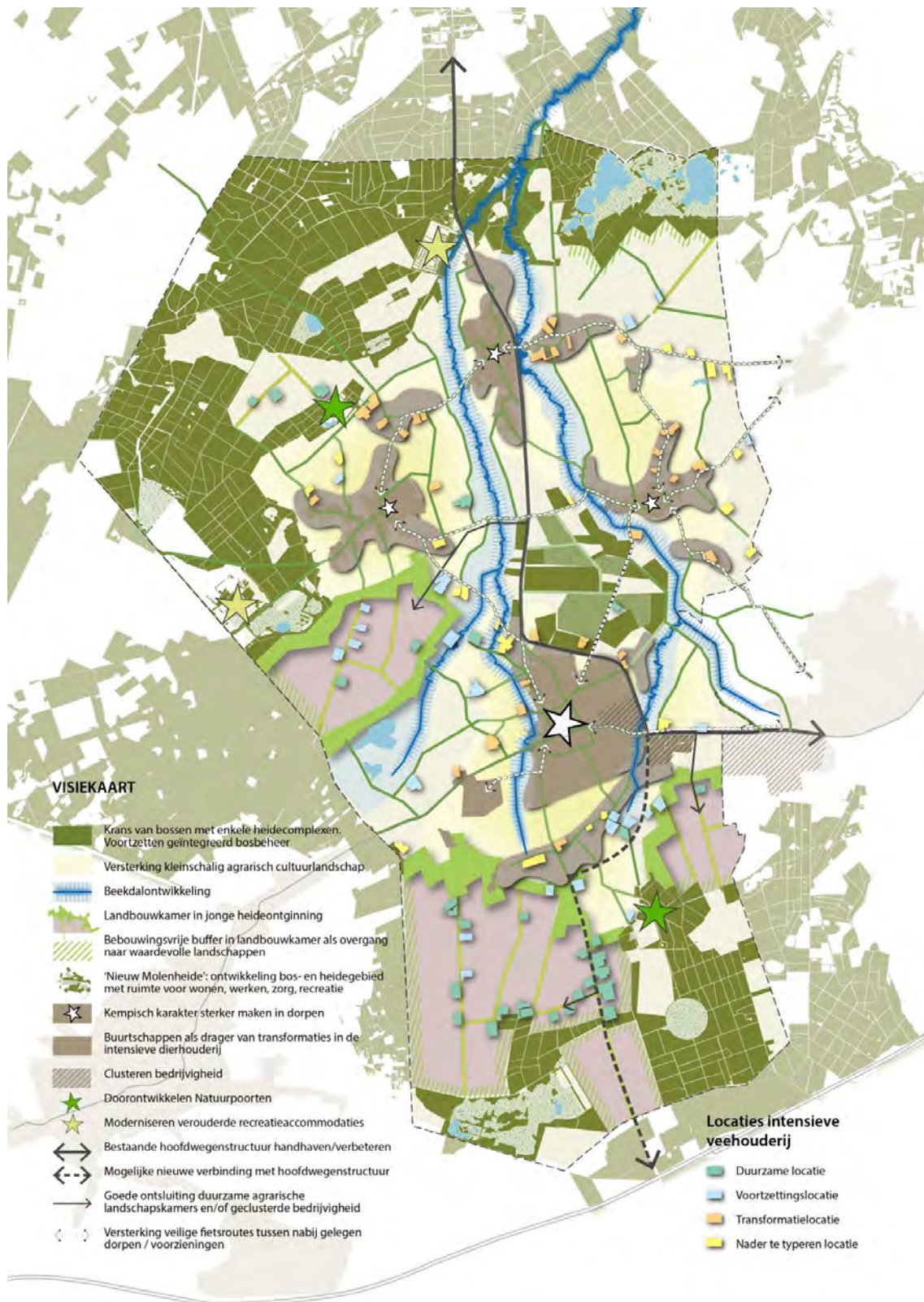
- M. De mogelijkheden voor een duurzame ontwikkeling in de intensieve dierhouderij³ verschillen per type locatie. We hebben deze in de onderstaande matrix gekoppeld aan de 110 locaties voor intensieve dierhouderij, verdeeld over de typen locaties zoals bepaald onder L.

Type locatie	Duurzame locatie	Voortzetting agrarische activiteiten	Niet geschikt, transformatie gewenst	Nog niet getypeerd
Aantal locaties	30	25	32	23
Duurzame ontwikkeling	Ja	Ja	Nee, tenzij plusplus ⁴	Afhankelijk eindaanduiding
Verruiming van de planologische mogelijkheden	Ja, onder voorwaarden	Ja, onder voorwaarden	Nee	Afhankelijk eindaanduiding

- N. Locaties die nu een knelpunt vormen of die in de nabije toekomst een knelpunt gaan vormen voor de volksgezondheid, verdienen meer en sneller aandacht en inzet naar een toekomstbestendige oplossing, veelal door middel van transformatie.
- O. Uit de analyse blijkt dat er sprake is van een sterke concentratie van duurzame locaties en voortzettingslocaties in de 'landbouwkamers', zoals aangeduid in de concept structuurvisie. In de landbouwkamers krijgt de landbouw het primaat. Hierin zijn ook meer industriële vormen van dierhouderij mogelijk. Een betere ontsluiting buiten de kern om is dan wel aan de orde. Het betekent verder dat in die gebieden nieuwvestiging door verplaatsing vanuit andere gebieden en grotere agrarische bouwvlakken dan nu toegestaan, denkbaar zijn. Tegelijkertijd worden nieuwe gevoelige functies, zoals wonen, hier niet meer toegestaan.
- P. Op duurzame locaties en op voortzettingslocaties buiten de 'landbouwkamers' nemen we de bestaande planologische mogelijkheid om de intensieve dierhouderij voort te zetten en te ontwikkelen, als vertrekpunt. In geval van verdergaande ontwikkeling moet nadrukkelijk sprake zijn van meerwaarde voor de omgeving.
- Q. Op transformatielocaties is het verplaatsen of beëindigen van het intensieve deel van het bestaande agrarische bedrijf nadrukkelijk onderwerp van gesprek. Voortzetting van bestaande activiteiten blijft gegarandeerd totdat een nieuwe situatie is ontstaan. Duidelijk is dan wel dat op de desbetreffende locatie met de nu bekende vorm van intensieve dierhouderij, geen lange-termijnperspectief bestaat. Transformatie naar wonen, recreëren, kleinschalig werken of anderszins biedt dan niet alleen een alternatief voor de agrarisch ondernemer, maar draagt ook bij aan een verbetering van de leefomgeving, de ruimtelijke kwaliteit en de samenleving in met name buurtschappen. Transformatie kan daarbij per erf plaatsvinden, maar vanwege de invloed op agrarische bedrijven in de directe omgeving, beter in een gebiedsontwikkeling. De termijn waarop transformatie plaats kan vinden is sterk afhankelijk van de persoonlijke situatie van de agrarische ondernemer en de financiële uitvoerbaarheid.
- R. Bij de verdere inrichting van duurzame locaties en voortzettingslocaties en bij transformatie spelen vanuit het concept van positieve gezondheid de volgende elementen een belangrijke rol:
1. Constructieve dialoog met een onpartijdige gespreksleider;
 2. Een robuuste landschappelijke inpassing met aandacht voor ecologie en cultuurhistorie;
 3. Aandacht voor voldoende bewegen;
 4. Versterking van sociale structuren.

³ Gedefinieerd als innovatieve ontwikkelingen in (de bedrijfsvoering van) een intensieve dierhouderij die leiden tot een schoner proces (minder belasting van leefomgeving en gezondheid) én tegelijkertijd een economisch sterkere positie van een intensieve dierhouderij.

⁴ Plusplus duidt hier op duurzame ontwikkelingen plusplus zoals gedefinieerd onder F.

Figuur 3. Concept-visiekaart definitieve structuurvisie

S. De eindconclusie in relatie tot de doelstelling van de businesscase luidt:

1. Het realiseren van een High Tech Agro Campus (HTAC) is, in ieder geval in het huidige tijdvak, niet realistisch;
2. Het onderscheid tussen landbouwkamers en minderingsgebieden is te rigide, maar biedt wel handvatten bij de verdere uitwerking, gekoppeld aan duurzame ontwikkelingen in relatie tot locaties.

8. Consequenties

- T. De bevindingen leiden tot een verfijning van de structuurvisiekaart. In figuur 3 is de nieuwe visiekaart voor de structuurvisie opgenomen. Hierin zijn de volgende wijzigingen verwerkt:
1. De aanduidingen van de agrarische bouwblokken die in verschillende kleuren terugkomen.
 2. De noordelijke landbouwkamer, tegen de noordgrens van de gemeente aan, komt te vervallen. Op grond van natuuroverwegingen is daar geen concentratie van intensieve dierhouderij wenselijk.
 3. De landbouwkamer rond De Luther krijgt dezelfde betekenis als de zuidelijke landbouwkamers en biedt ruimte voor landbouw, waaronder intensieve dierhouderij, zoals opgenomen onder O.
 4. De High Tech Agro Campus is niet het geschikte 'middel' voor de transitie van de intensieve dierhouderij en krijgt geen plaats in de structuurvisie.
 5. Buurtschappen en uitlopers van kernen, waar transformaties het meest aan de orde zijn, al dan niet in de vorm van gebiedsontwikkeling, krijgen een prominentere positie in de structuurvisie. Daar is meer ruimte voor wonen, recreëren en kleinschalig werken, al dan niet in relatie met omgevingsvriendelijke landbouw.
- U. De bevindingen leiden ertoe dat in de (definitieve) structuurvisie de verdeling van gebieden, zoals die op de strategiekaart in de concept-structuurvisie is aangegeven, overeind blijft. De betekenis van de strategieën krijgt echter een genuanceerdere lading, te weten:
1. Primaat Landbouw (was strategie 'Voorwaardelijk ontwikkelen')
 2. Primaat Bos en natuur (was strategie 'Beschermen')
 3. Primaat water en klimaatadaptatie (was strategie 'Verbeteren')
 4. Primaat landschap (was strategie 'Minderen')
 5. Bestendigen van de bestaande situatie (was strategie 'Bestendigen')
 6. Ruimte voor herontwikkeling en transformatie (was strategie 'Herontwikkelen')
- V. Het ruimtelijk spoor is slechts één van de sporen die moeten leiden tot een transitie van de intensieve dierhouderij. Andere sporen zijn zeker zo belangrijk. Denk maar aan het duurzaam oplossen van de nu bestaande knelpunten. Of het toezicht op het naleven van afspraken in een vergunning dan wel het helder maken van de afspraken in een vergunning. Maar ook ontwikkelingen in de keten van voedselproductie en distributie en veranderende patronen in consumentengedrag spelen een belangrijke rol in de brede maatschappelijke discussie die gaande is.

9. Vervolgstappen

- W. De uitkomsten van de businesscase krijgen een plek in de structuurvisie, zoals hierboven aangegeven. Dit wordt een “Omgevingsvisie” zodat we direct voorsorteren op de nieuwe Omgevingswet. De omgevingsvisie wordt ter vaststelling aangeboden aan de gemeenteraad.
- X. De omgevingsvisie werken we in samenspraak uit naar duidelijke regels waar een ieder zich aan heeft te houden. De aanduidingen per agrarisch bouwblok, de op deze locatie voorgestane ontwikkeling en de gebiedsindeling in de omgevingsvisie vormen de basis voor deze regels. Deze regels kunnen we bundelen in een bestemmingsplan of een omgevingsplan in het kader van de nieuwe Omgevingswet.
- Y. In de uitwerking besteden we onder meer aandacht aan:
 1. De concretisering van de begrippen ‘duurzame ontwikkeling’ en ‘duurzame ontwikkeling plusplus’, zodat ontwikkelingen toetsbaar zijn;
 2. De wijze waarop we transformatielocaties gebiedsgericht of per locatie perspectief kunnen geven. Dat kan door daar ook andere functies toe te staan die kapitaal opleveren voor de verplaatsing of het opheffen van het intensieve deel van het agrarisch bedrijf;
 3. De eventuele maatregelen waarmee we de voortzetting van agrarische activiteiten willen ondersteunen, zoals het verbeteren van de ontsluiting buiten kernen of buurtschappen om en het robuust maken van de landschappelijke inpassing.
- Z. De omgevingsvisie werken we daarnaast uit in een aantal acties. Onder meer gericht op:
 1. Het vormgeven van een Handreiking Ruimtelijke Ontwikkeling, waaruit een individuele ondernemer inspiratie kan putten op welke wijze hij/zij een transformatie kan bewerkstelligen. Een transformatie die financieel aantrekkelijk kan zijn en maatschappelijke meerwaarde kan opleveren.
 2. Het versterken van het besef dat met een keuze voor concentratie van intensieve dierhouderijen in de landbouwkamers de gezondheidkundige situatie in de gehele gemeente sterk verbetert, maar in de landbouwkamers zelf met een mindere kwaliteit genoegen moet worden genomen. Uiteraard wel binnen wettelijke normen.
 3. Het verder verkennen van de (financiële) uitvoerbaarheid, waarmee we laten zien onder welke condities en in hoeverre transformatie financieel aantrekkelijk is.
 4. Het inrichten van een proces, waarin de overheid met vereende krachten ondernemers stimuleert en begeleidt bij het verwezenlijken van innovaties die duurzame ontwikkelingen en duurzame ontwikkelingen plusplus dichterbij brengt.
 5. Het duurzaam oplossen van de belangrijkste knelpunten.
 6. Het verder herstellen van vertrouwen tussen agrarische ondernemers, overige bewoners en de gemeente.

Deel 2

Toelichting bij de rapportage

Opbouw rapportage

In deel II van de rapportage lichten we de ontwikkelingen tijdens de totstandkoming, de bevindingen van de werkgroepen en de consequenties nader toe. We maken daarbij gebruik van dezelfde nummering in hoofdstukken (6 tot en met 9) en van dezelfde nummering in onderdelen (A tot en met Z) als in deel I. Elke nummer begint met de *tekstpassage uit deel I*. Deze tekstpassage is *schuin gedrukt in een afwijkende kleur*. Daarna volgt een toelichting, behalve als de betreffende tekst voor zich spreekt.

Ad. 6 Ontwikkelingen tijdens totstandkoming

- A. *Gaandeweg de uitvoering van de businesscase hebben enkele ontwikkelingen plaatsgevonden. Ontwikkelingen die direct of indirect de discussie over de toekomst van de intensieve dierhouderij en de toekomst van het buitengebied hebben beïnvloed. In het proces van de totstandkoming van de businesscase was dit voelbaar en leidde dit tot scherpere stellingnames. De ontwikkelingen zijn:*
- 1. presentatie manifest van De Beweging op 26 juni 2017;*
 - 2. besluit Provinciale Staten versnelling transitie intensieve veehouderij op 8 juli 2017;*
 - 3. rondgang van het transitieteam dierhouderij door het buitengebied van Reusel-De Mierden in augustus 2017;*
 - 4. instemming door de gemeenteraad met het besluit tot intrekking van het ontwerp-bestemmingsplan buitengebied op 17 oktober 2017.*

Ad. 1. Presentatie Manifest van de Beweging

Op 26 juni 2017 werd het Manifest van De Beweging gepresenteerd. Een boodschap van een aantal burgers uit de gemeenschap van Reusel-De Mierden. Deze mensen hebben op persoonlijke titel op schrift gezet hoe zij aankijken tegen de toekomst van de dierhouderij binnen de gemeente. Oogmerk is een gemeenschap die trots blijft op de dierhouderij binnen de gemeente Reusel-De Mierden. De gemeenteraad heeft deze boodschap in het derde kwartaal van 2017 omarmd. Afgesproken is de inhoud van de boodschap te betrekken bij de uitwerking van beleid. De gedragen boodschap bestaat uit vijf punten:

- Gezondheid natuurlijk!
De gezondheid voor mens en dier maakt expliciet onderdeel uit van de richting waarin de veranderingen binnen de dierhouderij in Reusel-De Mierden vorm gaan krijgen.
- Dierhouderij kan!
Ook in de toekomst geven we de dierhouderij een plaats!
- Alléén samen!
Begrip voor elkaars standpunten en oplossingsgericht handelen van burger, boer, ambtenaar en politicus, is noodzakelijk om te komen tot een gedragen transitie.
- Ondernemer echt aan zet!
Elke ondernemer in Reusel-De Mierden die actief is in de dierhouderij draagt vanuit zijn eigen kunnen maximaal bij aan oplossingen voor actuele maatschappelijke thema's en zet zich binnen de gemeente actief in voor duurzaamheid en maatschappelijke en landschappelijke inpassing.
- De gemeente helpt!
De gemeente Reusel-De Mierden (ambtenaren en politici) zorgt voor een beleidskader dat de genoemde basispunten ondersteunt. Het beleidskader is helder eenduidig consistent en realistisch in de geformuleerde ambities. Daarnaast is het uitvoerbaar.

Ad. 2 Besluit Provinciale Staten

Op 8 juli 2017 nam Provinciale Staten van de Provincie Noord-Brabant een besluit om te komen tot een versnelling van de transitie intensieve veehouderij. Gemeenten moeten de ruimtelijke aspecten van dit besluit vervatten in lokale RO-beleidskaders. Milieuaspecten werken door bij de milieuvergunningverlening.

De voor de businesscase belangrijkste elementen van het besluit zijn:

- a. De Verordening Natuurbescherming (voor alle veehouderijsectoren) en de eisen aan emissie van ammoniak voor verschillende diercategorieën worden aangescherpt en de eisen worden op meer diercategorieën van toepassing verklaard.
- b. Vanaf 2020 moeten alle emissie-reducerende stalsystemen ouder dan 15 jaar, voldoen aan de in de verordening opgenomen aangescherpte eisen aan ammoniak-emissie.
- c. Intern salderen op bedrijfsniveau is niet meer mogelijk.
- d. Het invoeren van het instrument 'staldering' voor hokdierbedrijven. Als een agrarisch ondernemer wil bouwen, dan moet elders uit de regio De Kempen 'steen' (vierkante meters bebouwing dierenverblijven) verdwijnen.
- e. Versterking innovatiekracht bij agrarisch ondernemers.

Dit besluit had zijn weerslag op het proces, omdat daarmee de onzekerheid voor agrariërs groter is geworden en de tijd om te komen tot een transitie korter.

Ad.3. Rondgang vanuit transitieteam intensieve dierhouderij in Reusel-De Mierden

Een rondgang door het buitengebied van Reusel-De Mierden leert dat op meer dan de helft van de agrarische bouwblokken de huidige eigenaar de activiteiten niet meer voortzet na 2024. Voor wat betreft de agrarische bouwblokken met mogelijkheden voor intensieve dierhouderij gaat het naar verwachting om 38 van de 110 bouwblokken. Deze inschatting is gebaseerd op een opname vanaf de openbare weg en kennis van de bedrijven. Deze is niet gebaseerd op informatie van de agrariërs zelf. Het is daarmee geen absoluut getal, maar een indicatie van de verwachte ontwikkeling. Opvallend is dat de verwachte stoppers vooral in de buurtschappen en op solitaire locaties in de noordelijke helft van het buitengebied van de gemeente zitten.

De rondgang maakt ons (extra) bewust dat het van belang is na te denken over hoe stoppers gefaciliteerd moeten worden. En hoe omgegaan moet worden met de locaties waarop de stopper nog actief is. Als een ondernemer stopt, blijft op de locatie de planologische aanduiding 'intensieve veehouderij' in stand en kunnen de dierrechten overgenomen worden, zodat op die locatie dezelfde activiteiten kunnen worden voortgezet. De vraag is of we dat op alle locaties van stoppers moeten willen.

De rondgang heeft verder het beeld bevestigd dat de landschappelijke inpassing van agrarische gebouwen en percelen in het gehele gemeentelijke grondgebied serieus aandacht verdient. De meeste agrarische bedrijfsgebouwen zijn niet landschappelijk ingepast maar staan 'naakt' in het landschap. Landschappelijke inpassing moet passen bij de omgeving en is niet op elke locatie hetzelfde; het standaard realiseren van een windsingel is niet gelijk aan landschappelijke inpassing.

Ad. 4. Bestemmingsplan buitengebied

Op 17 oktober 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met het intrekken van het ontwerpbestemmingsplan Buitengebied 2017. Daarmee wordt de gangbare volgorde (eerst structuurvisie, dan bestemmingsplan) hersteld. Op basis van voorliggende businesscase worden keuzes gemaakt die worden verankerd in de structuurvisie (vaststelling naar verwachting mei 2018). Op de hoofdlijnen van het beleid volgt een gedetailleerde uitwerking in juridische regels (bestemmingsplan).

Het vigerende bestemmingsplan buitengebied geeft voor de meeste intensieve dierhouderijen geen directe bouw mogelijkheden om de bestaande (totale) staloppervlakte uit te breiden. Bij deze intensieve dierhouderijen is voor staluitbreiding planologische medewerking nodig. Deze zal vooralsnog worden getoetst aan het besluit van de gemeenteraad van 19 april 2017, waarin is besloten dat er geen vierkante meter stalruimte bij mag (pas op de plaats). In de businesscase wordt de nuancering van dit besluit uitgewerkt.

B. Op 1 en 2 november 2017 zijn de uitkomsten van het belevingsonderzoek gepresenteerd. Het onderzoek brengt in kaart hoe inwoners in de gemeente Reusel-De Mierden hun woon- en leefomgeving ervaren. Met daarbij specifieke aandacht voor de intensieve dierhouderij en het buitengebied. Het belevingsonderzoek gebruiken we als een soort nulmeting. Over enkele jaren herhalen we het belevingsonderzoek. Het resultaat van de inspanningen om de intensieve dierhouderij weer in balans te brengen met de leefomgeving, moet dan zichtbaar zijn.

Belevingsonderzoek

De GGD heeft in opdracht van de gemeente Reusel-De Mierden een belevingsonderzoek uitgevoerd⁵. De respons bedroeg circa 51%. Dit is een hoge respons vergeleken met andere gebieden. Inwoners in Reusel-De Mierden zijn best tevreden met hun woonomgeving. Deze krijgt afgerond een '8' als rapportcijfer. Een ruime meerderheid van de inwoners (84%) is het eens met de stelling dat de agrarische sector bij de gemeente hoort. Er heerst echter wel bezorgdheid over de gezondheidsrisico's van de intensieve dierhouderij.

Verder komen de volgende aandachtspunten naar voren:

- Inwoners vinden slecht onderhoud van wegen en/of groen een belangrijk milieuprobleem (29% van de respondenten) .
- Wegverkeer (waaronder landbouwverkeer) zorgt in delen van de gemeente voor veel geluidhinder. 10% ervaart het wegverkeer als ernstige geluidhinder.
- Inwoners vinden geuroverlast door dierhouderijen/stallen een belangrijk milieuprobleem; dierhouderijen zorgen soms voor veel geur- en stofhinder en bezorgdheid voor de gezondheid. Uit de analyse van de enquêteresultaten blijkt dat 17% ernstige geurhinder als gevolg van de dierhouderij ervaart. 28% van de respondenten ervaart het als een ernstig milieuprobleem.
- Een groot deel van de inwoners is van mening dat recreatie/natuur en intensieve dierhouderij niet in hetzelfde gebied kunnen.
- Meer dan de helft van de mensen verwacht geen verbetering in de hinder van de dierhouderij.
- Relatief veel inwoners hebben weinig vertrouwen in de gemeente als het gaat om maatregelen met betrekking tot de toekomst van de dierhouderij.
- De problematiek van de gevolgen van de dierhouderij worden het meest ervaren in de deelgebieden Kom Hulsel en overig buitengebied.

⁵ De resultaten van het belevingsonderzoek zijn voorgelegd aan de gemeenteraad en gepubliceerd op de website van de gemeente Reusel-De Mierden op www.reuseldemierden.nl/belevingsonderzoek.

Ad. 7 Bevindingen werkgroepen

- C. *Een snelle en daadkrachtige transitie van het buitengebied is noodzakelijk en urgent. De landbouw, waarvan de intensieve dierhouderij deel uitmaakt, is en blijft een belangrijke gebruiker en beheerder van het buitengebied van de Kempen, maar is niet (meer) de enige speler in het buitengebied. Het Kempisch buitengebied wordt ook meer en meer gewaardeerd als onderdeel van Brainport. Dit heeft tot gevolg dat nu én zeker ook in de toekomst steeds vaker ook andere functies, zoals wonen, recreëren en kleinschalig werken, ruimte in het buitengebied zoeken.*
- Het transformeren van 'passende' vrijkomende (agrarische) locaties in wonen, recreëren en kleinschalig werken versterkt de vitaliteit van het buitengebied en zorgt voor een positieve gebiedsimpuls. Transformatie voorkomt tevens dat er zich in de vrijkomende (agrarische) locaties ongewenste (illegale) ontwikkelingen gaan plaats vinden.*

Noodzaak en urgentie: autonome ontwikkeling

Het aantal agrarische bedrijven neemt al jaren gestaag af. Ook naar de toekomst toe zet deze afname door. In Noord-Brabant stoppen naar verwachting tot en met 2020 autonoom ruim 1000 veehouders, waarvan 600 melkveehouders en 350 varkenshouders. Tot en met 2028 stoppen naar verwachting autonoom ruim 1600 veehouders, waarvan ruim 900 melkveehouders en ruim 600 varkenshouders. Bij de autonome ontwikkeling is rekening gehouden met de stoppersregeling, het fosfaatreductieplan, en het afschaffen van de POR-regeling⁶.

In opdracht van de provincie Noord-Brabant zijn de verwachte effecten bepaald van het PS-besluit op 8 juli (zie onder A). Er is gekeken naar de verwachte effecten op het aantal ondernemers, locaties en dieren in 2020 en 2028, en naar de inkomenspositie van de ondernemers die na 2020 doorgaan. Hierbij is het scenario van aangescherpt beleid vergeleken met de verwachte autonome ontwikkeling, zoals hierboven aangegeven.

Samengevat komt het verschil tussen het scenario van aangescherpt beleid van de provincie en het autonome scenario neer op het volgende:

- a. Het aangescherpte beleid leidt tot een grotere toename van het aantal stoppende bedrijven en tot versnelde bedrijfsbeëindiging. Dit laatste geldt vooral voor de varkenshouderij. Voor de varkenshouderij hebben de kosten van het aanscherpen van de Verordening Natuurbescherming betrekking op het wegnemen van de mogelijkheid om intern te salderen. Op het niveau van Noord-Brabant neemt het aantal stoppende bedrijven toe met 11% in de periode 2016-2020 en met 6% in de periode 2016-2028.
- b. Het aantal koeien, varkens en kippen blijft ongeveer gelijk. Een vergelijking van de extra kosten van het aangescherpte beleid met de inkomensverschillen tussen bedrijven, maakt het aannemelijk dat het proces van overname van dierrechten van stoppende bedrijven door verder ontwikkelende bedrijven door zal gaan. Daarmee blijft de omvang van de melkvee-, varkens- en pluimveehouderij om en nabij gelijk. Wel zal het aangescherpte beleid medio 2020 tot een dermate groot aantal stoppende varkensbedrijven leiden, dat het waarschijnlijk enkele jaren zal duren voordat deze rechten zijn overgenomen. Daardoor zal er een tijdelijke teruggang zijn van de omvang van de varkensstapel in Noord-Brabant in de periode 2020-2024. De melkgeitenhouderij zal wel groeien in aantal dieren.
- c. Het aantal dieren per bedrijf neemt toe in de periode 2016-2028. Door de gelijk veronderstelde omvang van de veestapel, neemt het aantal dieren per bedrijf in de periode 2016-2028 toe. De omvang van melkveebedrijven neemt autonoom toe met 60%, en met 70% bij aangescherpt beleid. De omvang van varkensbedrijven neemt autonoom toe met 64%, en met 84% bij aangescherpt beleid. Daarnaast blijkt op basis van een vergelijking tussen het aantal bedrijven met varkens (CBS Meitelling) en het aantal locaties met varkens (Web-BVB), dat het aantal locaties met varkens waar de eigenaar niet zelf bij de locatie woont toeneemt van 33% naar 42%.

⁶ POR-regeling: Regeling Ontheffing Productierechten, waardoor bij uitbreiding niet alle rechten hoeften te worden betaald onder voorwaarde dat alle mest van het bedrijf verwerkt wordt.

- d. Ongeveer 20% van de melkveebedrijven zal voor ruime weidegang kiezen. Bij ruime weidegang zijn de emissie-eisen minder streng, waardoor voor ongeveer 20% van alle melkveebedrijven - met een voldoende grote huiskavel - de afweging tussen investeren in emissiereductie en het accepteren van een productiviteitsverlies, ten gunste van ruime weidegang zal uitvallen.
- e. Over de hele linie komt na 2020 extra druk op inkomens en bedrijfsmarges en een kleine 300 veehouders die doorgaat komt onder de inkomensgrens van €23.000. De kosten van de extra investeringen en uitgaven leiden ertoe dat het aandeel bedrijven dat onder de inkomensgrens van €23.000 komt toeneemt met 10% van de varkenshouders, 6% van de melkveehouders en 11% van de overige veehouders. Dit komt overeen met in totaal een kleine 300 veehouders. Hoe de inkomenspositie van de blijvers uiteindelijk uitpakt is mede afhankelijk van de ontwikkeling van de mestverwerkingscapaciteit (deze doen de mestafzetkosten dalen) en van het tempo waarin betere alternatieven beschikbaar komen voor de luchtwassers. Dit zijn immers end of pipe systemen die alleen geld kosten en nietsdoen aan een beter stalklimaat in de stal zelf. Verwacht effect van de beleidsmaatregelen op het percentage bedrijven dat na 2020 doorgaat en onder de inkomensgrens van €23.000 zakt, de grens voor minimale uitgaven van een zelfstandig huishouden om te kunnen voorzien in de basisbehoeften.
- f. Het aantal dieren in nabijheid van wonen en natuur zal extra afnemen. In 2016 lag 20% van de varkenslocaties in één van deze gebieden. In de autonome situatie neemt dit af tot 17% in 2020 en tot 15% in 2028. In het aangescherpte beleidsscenario neemt dit extra af tot 15% in 2020 en tot 13% in 2028. Omdat de overige locaties in de gebieden met de aanduiding 'beperking veehouderij' niet groeien, zal het aantal dieren in de nabijheid van kwetsbare functies verder afnemen.
- g. De effecten van het aangepaste beleid treffen vooral oudere veehouders, veehouders met veel vreemd vermogen en middelgrote bedrijven. Bedrijven die overwegen te stoppen zijn vaak in handen van oudere veehouders. Door staldering wordt een ondernemer, voorafgaande aan de vergunningaanvraag voor de te ontwikkelen locatie, geconfronteerd met de sloopkosten van stoppende bedrijven. Dit legt vooral een rem op veehouders met veel vreemd vermogen en de middelgrote varkensbedrijven.

Het nieuwe beleid van de provincie leidt tot zijwaartse uitbreiding. Zijwaartse uitbreiding wordt gedefinieerd als "het in gebruik nemen van een bestaande vestigingsplaats voor intensieve dierhouderij door een agrarisch bedrijf met de hoofdvestiging elders, teneinde de bestaande (vergunnings)ruimte voor intensieve dierhouderij uit te nutten." Naar verwachting kan dit leiden tot maximaal 5 locaties per bedrijf binnen een straal van 5 kilometer van het moederbedrijf. Er is dan sprake van een gesloten netwerk in eigen beheer in plaats van een gesloten bedrijf op één locatie.

Op een aantal plekken is de bestaande stalruimte en/of de planologische mogelijkheid voor intensieve dierhouderij te beperkt om interessant te zijn als locatie voor zijwaartse uitbreiding. Op die locaties ligt een transformatie meer voor de hand. Een bestaande vestigingsplaats voor intensieve dierhouderij krijgt dan een nieuwe bestemming (bijvoorbeeld wonen, kleinschalig werken, recreëren, natuur). Al dan niet in combinatie met kleinschalige agrarische activiteiten, maar de functieaanduiding 'intensieve veehouderij' verdwijnt. De mogelijke nieuwe functies op een transformatielocatie geeft de huidige eigenaar ook inzicht in de mogelijke marktwaarde van zijn locatie. Daarmee wordt keuze tussen transformeren en het verkopen van zijn locatie aan een andere agrarische ondernemer inzichtelijker.

- D. De huidige vorm van intensieve dierhouderij kent een steeds verdergaande concentratie van dieren en een verdergaande verstening op van oudsher agrarische locaties. Die vorm komt steeds meer in conflict met de duurzame benadering. In een duurzame benadering voeren zaken als gesloten kringlopen op lokaal of regionaal niveau, het sterk reduceren van gezondheidsrisico's van zowel mens als dier, het sterk verminderen van de belasting op natuur en milieu, waaronder bodem, en het robuust landschappelijk inpassen van boerenerven de boventoon. We willen het begrip 'positieve gezondheid' voor de toekomst als evenzo belangrijk thema gebruiken. Niet gericht op het voorkomen van overschrijding van wettelijke milieunormen, maar gericht op een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefomgeving die bijdraagt aan participatie in de maatschappij, kwaliteit van leven en bescherming van kwetsbare groepen.*

Intensieve dierhouderij versus intensieve veehouderij

Veelal wordt gesproken over intensieve veehouderij. In algemene zin verstaan we onder intensieve veehouderij die vormen van veehouderij die niet direct aan gras- of bouwland zijn gebonden. De Algemene Rekenkamer definieert anno 2008 de intensieve veehouderij als "de bedrijfstak waarin onder meer varkens, kippen en kalveren op een relatief klein oppervlak, niet grondgebonden worden gehouden". We maken in de businesscase gebruik van de term 'intensieve dierhouderij', omdat onder vee niet alle dieren vallen. Intensief blijven we hanteren om aan te geven dat het niet gaat om de extensieve vormen van koeien in de wei, die door de gemiddelde recreant hoog worden gewaardeerd, of het hobbymatig houden van dieren. In bestemmingsplannen wordt nog wel gebruik gemaakt van de aanduiding 'intensieve veehouderij'. Als we deze aanduiding bedoelen wordt dat expliciet gemaakt door het tussen aanhalingstekens te zetten.

Positieve gezondheid

Hoe iemand zijn leefomgeving ervaart, wordt bepaald door een ingewikkeld samenspel van onder andere sociale, fysieke, ruimtelijke en persoonlijke factoren. Vaak maken mensen zich ongerust over negatieve invloeden op de gezondheid door bepaalde factoren in de leefomgeving. Deze zorgen kunnen gepaard gaan met stressreacties die de gezondheid negatief beïnvloeden. Beleving van het milieu en de omgeving door omwonenden is dus niet per definitie gelijk aan de feitelijke milieubelasting. Maar er is wel alle reden om zorgen weg te nemen.

De leefomgeving kan ook worden gebruikt om bewoners (en hun gezondheid) positief te beïnvloeden. Dit kan worden bewerkstelligd door milieukwaliteiten zoals groen en stilte te behouden of toe te voegen in de leefomgeving. Hier ligt het raakvlak tussen leefbaarheid en gezondheid. Positieve beïnvloeding van de gezondheid van bewoners kan bijvoorbeeld door de fysieke leefomgeving zo in te richten dat gezond gedrag gestimuleerd wordt en inwoners te informeren over de gevolgen van ruimtelijke ontwikkelingen op de gezondheid. Dit alles kan worden gedaan onder het concept 'positieve gezondheid'.

Het begrip gezondheid is recent opnieuw gedefinieerd als 'het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren'. Om dit begrip meer handvatten te geven en om het meetbaar te maken, is dit begrip in zes hoofddimensies opgedeeld, te weten:

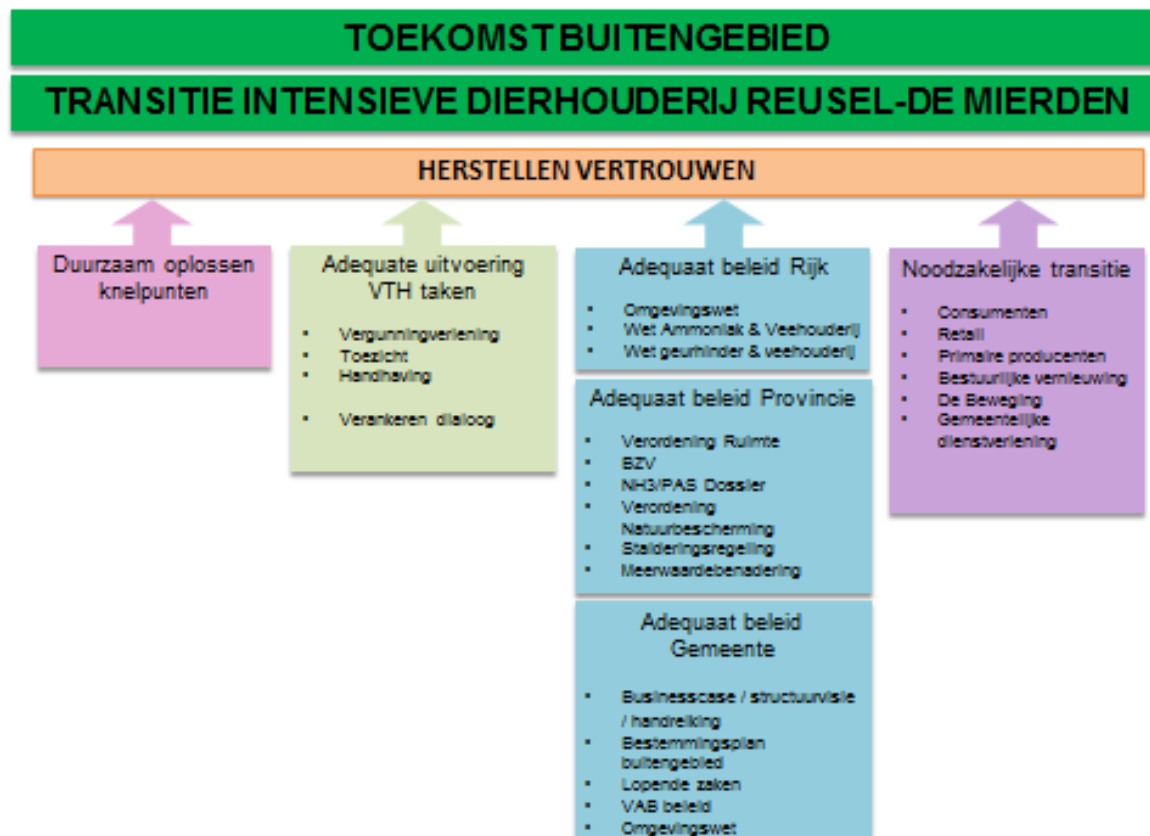
- a. Lichaamsfuncties, het fysiek functioneren en de energie in het menselijk lichaam;
- b. Mentale functies, regie hebben over je leven en veerkracht in geval van moeilijke situaties;
- c. Spirituele functies, zingeving van je leven en het nastreven van idealen;
- d. Kwaliteit van leven, genieten vol levenslust en het ervaren van geluk en gezondheid;
- e. Participatie, betekenisvolle sociale contacten en maatschappelijke betrokkenheid;
- f. Dagelijks functioneren, werkvermogen en vaardigheden om gezond te blijven.

Het huidige (milieu)beleid is erop gericht de wettelijke milieukwaliteitsnormen niet te overschrijden. Deze normen zijn echter niet alleen gebaseerd op gegevens over gezondheidseffecten, maar ook op economische overwegingen zoals haalbaarheid. Luchtverontreiniging leidt in Nederland, ondanks dat de normen vrijwel overal worden gehaald, nog tot een forse ziektelast. Een gezonde leefomgeving is een randvoorwaarde voor gezondheid van mensen en dieren.

- E. *Sleutelwoord voor een succesvolle transitie van het buitengebied is 'vertrouwen'. Vertrouwen tussen agrarische ondernemers, overige bewoners en de overheid. Dat vertrouwen wordt enerzijds bereikt door een constructieve en consistente opstelling en betrouwbaarheid in het nakomen van afspraken. Anderzijds door het uitzetten van een consistente strategie die toewerkt naar een gedragen panorama. Een toekomstbestendig buitengebied waarin de intensieve dierhouderij op een duurzame manier samengaat met wonen, werken, recreatie en natuur(beleving). Voor het behoud van vertrouwen is het voeren van een dialoog noodzakelijk.*

Herstel van vertrouwen

Herstel van vertrouwen is de rode draad in het Manifest van De Beweging, maar ook in de aanpak van de businesscase en het vervolg daarop. Onderstaande figuur wordt in de gemeente Reusel-De Mierden gebruikt om de integrale samenhang van activiteiten in relatie tot herstel van vertrouwen te verbeelden.

Figuur 4. Herstel van vertrouwen als sleutelbegrip in de aanpak van de transitie intensieve dierhouderij

Panorama

Het panorama is weergegeven in de abstracte visiekaart, zoals die wordt opgenomen in de structuurvisie, en in de daarbij behorende beschrijving. Het is de stip op de horizon, waar we naar toe willen werken. Het beeld is opgenomen in figuur 3 van deel I.

- F. Ontwikkelingen in (de bedrijfsvoering van) agrarische ondernemingen die de belasting op de leefomgeving en de risico's voor de volksgezondheid tot een gezondheidskundig en maatschappelijk aanvaardbaar niveau reduceren, worden in principe in het hele buitengebied omarmd en gestimuleerd door de overheden. Het gaat hierbij om initiatieven die leiden tot een bedrijfsvoering zonder afwenteling op de omgeving. We noemen deze 'duurzame ontwikkelingen plusplus'.*

Voor de uitwerking van de definitie 'duurzame ontwikkeling plusplus' zijn geen standaard oplossingen voorhanden. Een duurzame ontwikkeling plusplus is gebaseerd op een aantal uitgangspunten die gezamenlijk zorgdragen voor een balans tussen het ecosysteem en menselijke leefwereld. Je moet hierbij denken aan:

1. Geen beperkingen leggen op het woon en leefklimaat;
2. Past in de maat en schaal van het landschap en de daarbij behorende leefomgeving;
3. Geen gevaarlijke stoffen op de leefomgeving afwentelen;
4. De bodem-, waterkwaliteit en biodiversiteit niet negatief beïnvloeden;
5. Energie neutraal zijn;
6. Werken vanuit het circulaire principe.

In de 'handreiking ruimtelijke ontwikkelingen' zullen enkele uitwerkingsrichtingen voor de definitie 'duurzame ontwikkeling plusplus' worden opgenomen. Dit neemt niet weg dat bij de toetsing van voorgestane ontwikkeling altijd een objectivering door middel van een commissie van deskundigen nodig is.

- G. Het realiseren van een High Tech Agro Campus (HTAC) is, in ieder geval in het huidige tijdvak, niet realistisch. De volgende redenen zijn daarvoor aan te geven:*
1. *Een HTAC levert alleen gezondheidsvoordelen op onder de voorwaarde dat er één management verantwoordelijk is voor het gehele HTAC-gebied.*
 2. *Binnen het HTAC kan alleen ingezet worden op varkens of op pluimvee. Bij een onderlinge afstand tussen varkens en pluimvee van minder dan drie kilometer, is het risico op besmetting namelijk erg groot. Dit heeft ook gevolgen voor de volksgezondheid.*
 3. *Proefopstellingen en experimentele stallen brengen risico's met zich mee voor overbrenging van ziektes. In een HTAC liggen veel andere dierhouderijen in de directe omgeving.*
 4. *Marktpartijen zijn nodig voor aankoop en exploitatie van het gebied. Dat is geen primaire overheidstaak.*
 5. *De sector kan de grondprijs voor een HTAC, gezien vanuit een gezonde grondexploitatie, financieel niet dragen.*
 6. *Individuele agrarische ondernemers geven aan dat de voordelen niet opwegen tegen de nadelen. Nadelen zoals het risico op overdracht van ziektes als er niet één management verantwoordelijk is, inperking van het eigen ondernemerschap als er wel één management verantwoordelijk is en te hoge kosten voor grondaankoop.*

Vooraf

In het plan van aanpak voor de businesscase is het idee geïntroduceerd om in de zuidelijke landbouwkamer een High Tech Agro Campus (HTAC) te ontwikkelen. Daar krijgt de intensieve dierhouderij meer ruimte. Hierdoor zou de invloed van de intensieve dierhouderij elders versneld kunnen verminderen. De campus zou dan het vliegwiel zijn voor de transitie.

Bij de start van de werkgroepen was onduidelijkheid over de definitie en betekenis van een High Tech Agro Campus. Ligt het zwaartepunt van de opgave nu in het minderen van intensieve dierhouderij op de oude agrarische cultuurgronden (en dus in ruil ruimte bieden op de HTAC) of in het realiseren van een innovatieve campus met kennisinstellingen in de zuidelijke landbouwkamer? Uitgegaan is van het volgende: het bieden van ruimte voor intensieve dierhouderij in de zuidelijke landbouwkamer om op de oude agrarische cultuurgronden daadwerkelijk te kunnen minderen.

Om met de verschillende werkgroepen de mogelijkheden en onmogelijkheden van een HTAC te kunnen onderzoeken, is vanuit de werkgroep Ruimtelijke strategie en uitvoerbaarheid een 'fictief' ontwerp van de HTAC gemaakt. Deze heeft als basis gediend voor alle werkgroepen. Het fictief

ontwerp ging uit van een ontwikkeling van circa 60 hectare in de zuidelijke landbouwkamer, opgebouwd uit clusters van minimaal vijf hectare. Eén cluster werd gereserveerd voor kennis, onderzoek en onderwijs. De andere clusters waren bedoeld voor een bedrijfseconomische optimale inrichting van de intensieve dierhouderij.

Per cluster werd uitgegaan van ruime bebouwingsmogelijkheden maar zonder ruimte voor bedrijfswoningen, collectieve voorzieningen en duurzame energieopwekking, landschappelijke inpassing op clusterniveau en één koepelvergunning per cluster. Er is gewerkt met meerdere ruimtelijke varianten, waarbij de clusters op verschillende manieren in de zuidelijke landbouwkamer zijn ingetekend.

Voorwaarde was dat de clusters ontsloten werden via een directe route naar de E34 en de N284. Er is een verkeerssimulatiemodel gemaakt om te kunnen berekenen hoeveel extra verkeer de inrichting van een HTAC aantrekt (verkeersgeneratie) en of het huidige wegennet deze stromen goed kan verwerken. De verkeersgeneratie is berekend met behulp van ervaringscijfers uit de sector. Uit de simulatie blijkt dat de verkeersgeneratie ongeveer 10% hoger is dan wanneer er geen HTAC komt. Het verkeer kan in de situatie van een HTAC worden afgewikkeld via de N284 en de N269, op voorwaarde dat de rotonde ter hoogte van de N284 / Sleutelstraat wordt opgewaardeerd. Dit is echter ook zonder HTAC noodzakelijk.

Ad. 1 Eén management verantwoordelijk

Bij een concentratie van dierhouderijbedrijven op een HTAC zal bij een uitbraak van een aangifteplichtige dierziekte de financiële schade groter zijn, dan bij uitbraak bij een of meer bedrijven die op grotere afstand van elkaar gelegen zijn. Enerzijds ten gevolge van de kortere afstand die het virus hoeft te overbruggen, anderzijds ten gevolge van bestaande wet -en regelgeving. De kans dat een aangifteplichtige ziekte uitbreekt op een HTAC is zeer sterk afhankelijk van de mate waarop de bioveiligheidsregels opgesteld en nageleefd worden. De keten is hier net zo sterk als de zwakste schakel. De kans dat een niet-aangifteplichtige ziekte overgaat van het ene naar het andere bedrijf is in zeer grote mate afhankelijk van mate waarop de bioveiligheidsregels opgesteld in bedrijfsgezondheids- en bedrijfsbehandelplannen nageleefd worden. Ook hier geldt dat een veehouder sterk afhankelijk is van de mate van bioveiligheid die zijn collega toepast. Eén bedrijfsmanagement met strenge (controle op) bioveiligheidsregels op het gehele HTAC leidt derhalve tot de kleinste kans op ziekteoverbrenging en uitbraak van aangifteplichtige dierziekten. Het aantal dieren dat in een HTAC gevestigd mag zijn, is hieraan dan ondergeschikt.

Ad. 2 Scheiding varkens en pluimvee

Het is onwenselijk om pluimvee en varkens op één bedrijf te huisvesten: de kans op het ontstaan van een voor de mens gevaarlijke vogelgriepvariant, is groter als het virus van vogels zich ook onder varkens verspreidt en vice versa.

De problemen als gevolg van fijnstof en endotoxine in de omgeving nemen sterk af naarmate mensen verder van de bron af zitten. Vermindering van de 'uitstoot van geur, fijnstof en endotoxinen, is van belang voor omwonenden.

Diersoortgenoten in de directe omgeving bepalen in veel grotere mate de relatieve bijdrage van endotoxine, fijnstof en geur op het individuele dier dan de uitstoot van stallen in de buurt.

Vermindering van de productie van geur, fijnstof en endotoxinen kan een positief effect hebben op de diergezondheid.

Ad. 3 Proefopstellingen en basisprincipes veiligheid

Als de HTAC ook kennisinstellingen en/of proefopstellingen en/of experimentele stallen herbergt, neemt het risico op overdracht van ziektes door proeven of door publiek enorm toe. Dit valt daarom sterk af te randen. Bij een eventuele realisatie van een HTAC moet aan de volgende basisprincipes vanuit veiligheid voldaan worden:

- a. Afstand tot de risico's vergroot de veiligheid: de afstand van de zuidelijke landbouwkamer tot de woonomgeving is relatief groot;
- b. Bebouwing en omgeving bieden bescherming: gebruik maken van de deels aanwezige groenzone rond de zuidelijke landbouwkamer biedt mogelijkheden;
- c. Gebouwen en gebieden zijn snel en veilig te verlaten: dit is een extra argument voor de aanleg van een goede ontsluiting naar de N284 en de E34;

- d. De omgeving maakt snel en effectief optreden van de hulpdiensten mogelijk: dit is bij de inrichting uit te werken;
- e. Iedereen is bekend met de risico's en weet hoe te handelen als het mis gaat: door in één gebied te werken, is het woord 'iedereen' eenvoudiger te duiden en zijn de risico's en de strategieën in geval van een calamiteit makkelijker te communiceren.

Ad. 4 Ontwikkeling door markt of overheid?

Ondanks dat er nog geen concreet plaatje lag, is er nagedacht over de wijze waarop een HTAC gerealiseerd kan worden. De parallel met een bedrijventerrein dringt zich dan snel op. Daarbij hoort ook een grondexploitatie, waarbij een partij risicodragend investeert in gronden en infrastructuur en dan clusters uitgeeft aan boeren. Vanuit de werkgroepen is gesteld dat dat geen primaire overheidstaak is. Realisatie van de HTAC moet dan ook primair op risico door de markt geschieden. In dit geval een onderneming of collectief van ondernemingen met sterke wortels in de agrarische sector. De keuze voor de markt als realisator werd gemaakt omdat het grootste belang uiteindelijk bij de agrarische sector zelf ligt. De gemeente speelt dan uitsluitend een faciliterende rol. Faciliterend kan dan ook betekenen een financiële bijdrage, maar alleen als die direct gekoppeld is aan een maatschappelijk belang, zoals een ontsluiting op de E34.

Ad. 5 Grondprijs

Er is een grondexploitatie opgesteld, gebaseerd op de volgende punten:

- De looptijd bedraagt 10 jaar;
- Het plangebied heeft een oppervlakte van 60 hectarebruto;
- 75 % van het plangebied is voor de te vestigen bedrijven: 45 hectare;
- De oppervlakte voor een bedrijf bedraagt 2,5 hectare;
- Het plan biedt daarmee ruimte voor 18 bedrijven;
- Opbrengsten bestaan uit de verkoop van bouwrijpe gronden aan ondernemers.

Uitgaande van de ruimtelijke modellen leiden deze uitgangspunten tot een grondprijs van meer dan € 100,00 per m² die voor de helft bestaat uit kosten voor infrastructuur. Voor de individuele ondernemer betekent dit een investering van € 2,75 miljoen voor de aankoop van 2½ hectare grond en een veelvoud daarvan voor de bouw van de opstallen met bijbehorende voorzieningen.

Uit informatie vanuit de sector blijkt dan dat zijwaartse uitbreidingen tot aanmerkelijk lagere investeringen in de grond leiden. In een sector (met name de varkenshouderij) waar de financiële rendementen zeer klein zijn en al geruime tijd onder druk staan, is een dergelijke grondprijs niet op te brengen. Los daarvan wordt ook de concurrentiepositie ten opzichte van andere locaties in Nederland en daarbuiten minder.

Ad. 6 Afweging voor- en nadelen

Boeren willen eigen autonomie. Vrijheid en ruimte. Werkzaam zijn op een bedrijventerrein-achtige situatie wordt doorgaans niet geambieerd. De grondprijs is dan nog een flink knelpunt. De veronderstelling dat een HTAC voordelen oplevert in termen van bedrijfsvoering en innovatie wordt betwijfeld, omdat innovatie bij boeren nu en in de toekomst vooral op individueel bedrijfsniveau plaatsvindt, ongeacht de ligging in een HTAC en omdat samenwerking op het gebied van bijvoorbeeld mestverwerking nog steeds nergens goed van de grond is gekomen. Dit maakt ook een grondexploitatie een veel te risicovolle investering die geen marktpartij zal willen dragen.

H. Transitie naar een volledig duurzame dierhouderij kost tijd. In de aanloop ernaartoe wordt aan de bestaande intensieve dierhouderijen en omwonenden perspectief geboden door duidelijkheid te bieden. Daartoe maken we onderscheid tussen:

- 1. locaties met ontwikkelingsmogelijkheden voor de bedrijfsvoering van een intensieve dierhouderij;*
- 2. locaties die door transformatie beter geschikt gemaakt kunnen worden voor andere functies, zoals wonen, kleinschalig werken, recreatie en omgevingsvriendelijke agrarische activiteiten.*

Duidelijkheid bieden betekent niet dat er rechten worden afgenomen. Wel dat gevraagd wordt aan ondernemers om bij hun toekomstige investeringen rekening te houden met het onderscheid. Dat betekent dat het op locaties met ontwikkelingsmogelijkheden meer voor de hand ligt te investeren in stallen en technieken dan op transformatielocaties. In een open communicatie tussen ondernemer en gemeente moet er een haalbaar plaatje uit rollen.

I. Het gedachtegoed in de concept-structuurvisie, waarin de strategieën ‘voorwaardelijk ontwikkelen’ en ‘minderen’ zijn benoemd, biedt wel aanknopingspunten, maar is te rigide. Te rigide omdat het minderingsgebied niet op voorhand op slot gezet hoeft te worden. De belasting op de leefomgeving en de risico’s voor de volksgezondheid moeten daarin leidend zijn. We stellen voor uit te gaan van een strategie gekoppeld aan agrarische bouwblokken en daarnaast de gebiedsaanpak te gebruiken bij de verdere uitwerking. Zie verder vanaf O.

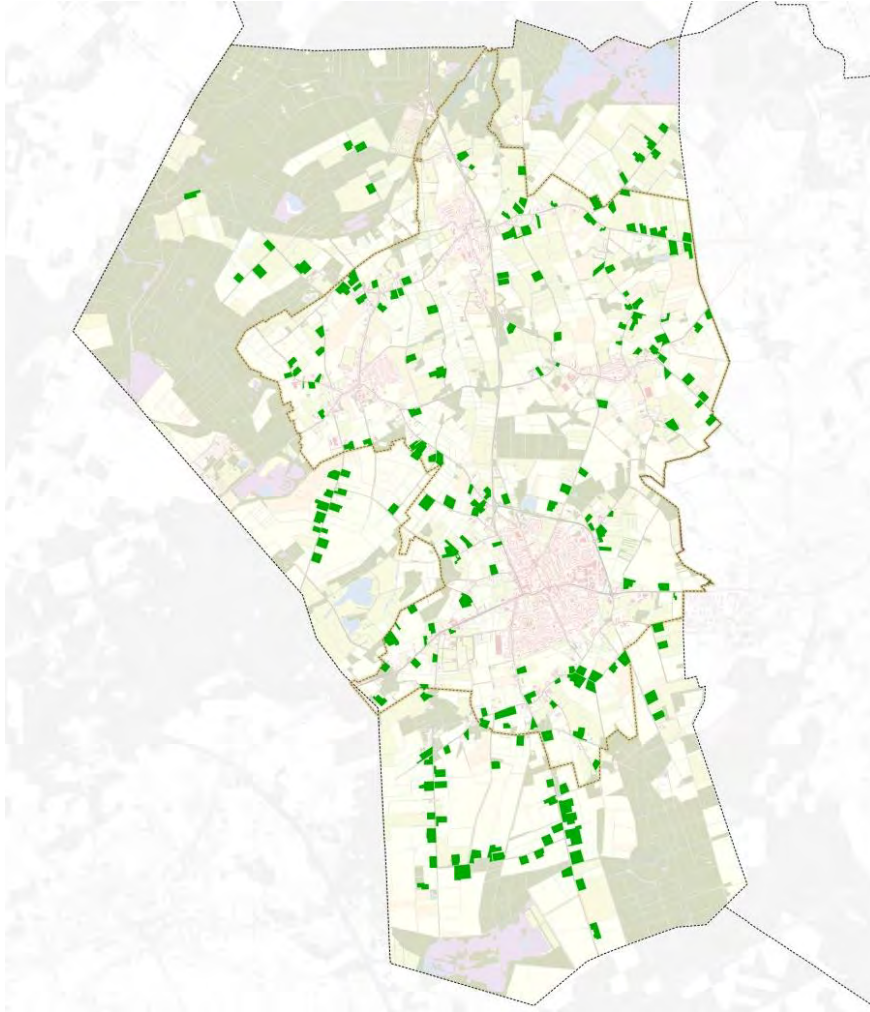
Unaniem onderschrijven de werkgroepen het uitgangspunt dat voor het herstel van het vertrouwen tussen agrariërs, overheid en inwoners een afwaartse beweging vanuit de kernen van intensieve dierhouderij noodzakelijk is. Tijdens het onderzoek stelden de werkgroepen voor alle bestaande agrarische bouwblokken in Reusel-De Mierden te analyseren op de toekomstmogelijkheden voor intensieve dierhouderij. Dit moet leiden tot een nieuwe balans tussen de intensieve dierhouderij en de leefomgeving, met ruimte voor nieuwe functies zoals wonen, werken, recreatie en natuur in transitiegebieden en ruimte voor intensieve dierhouderij op geschikte locaties. Door samen te zoeken naar die nieuwe balans, wordt ook het vertrouwen tussen agrariërs, overheid en inwoners versterkt.

J. Het vigerende bestemmingsplan ‘Buitengebied 2009’ van de gemeente Reusel-De Mierden kent 243 agrarische bouwblokken. Van dit aantal kan er op 110 locaties intensieve dierhouderij plaatsvinden. De overige bouwblokken bieden ruimte voor grondgebonden melkveehouderijen en/of akkerbouwbedrijven. Een aantal bouwblokken heeft inmiddels een andere bestemming gekregen. Alle agrarische bouwblokken zijn beoordeeld. Transformatie is in deze businesscase alleen van toepassing in geval van intensieve dierhouderijen.

Als basis heeft gediend een genummerde lijst van 243 agrarische bouwblokken die de gemeente in 2012 heeft opgesteld op basis van het vigerende bestemmingsplan ‘Buitengebied 2009’. Van al die bouwblokken is de omvang en het aantal vergunde dieren (naar soort) opgegeven. Uit een vergelijking met het ontwerp-bestemmingsplan Buitengebied 2017⁷ en het vigerende bestemmingsplan Buitengebied fase 1A blijkt dat er 2 agrarische bouwblokken niet waren opgenomen op de lijst uit 2012, dat er 4 zeer kleine bouwblokken zijn die direct bij een ander bouwblok horen en dat er inmiddels 35 bouwblokken zijn waar geen werkende agrarische bestemming (meer) op zit⁸. De 4 kleine bouwblokken zijn toegevoegd aan het moederbouwblok, de 35 niet meer in werking zijnde bouwblokken zijn verwijderd en de 2 gemiste bouwblokken zijn toegevoegd, zodat er 206 agrarische bouwblokken resteren (weergegeven in figuur 5).

⁷ Ondanks dat het ontwerp-bestemmingsplan is ingetrokken biedt het waardevolle basisinformatie over de bestaande situatie.

⁸ Hier vindt nog een laatste controle plaats, omdat gebleken is dat enkele locaties onterecht uit de analyse zijn gehaald, omdat daar nog wel de mogelijkheid voor akkerbouw op zit. Deze locaties zitten allemaal in de dorpsrand en zijn dus geen duurzame locaties. Voor het eindbeeld is de laatste controle niet relevant.

Figuur 5. Alle agrarische bouwblokken

K. *Duurzame locaties, dit zijn locaties die ook op termijn een vestigingsplaats kunnen bieden aan een intensieve dierhouderij met een stevig ruimtebeslag en substantiële dieren aantallen. Een duurzame locatie wijzen we aan op grond van de volgende criteria:*

1. *Niet in een beekdal;*
2. *Op een afstand van meer dan 250 meter van kernen of buurtschappen;*
3. *Voldoet aan de gezondheidkundige advieswaarde voor endotoxinen en geur;*
4. *Transportbewegingen van en naar het hoofdwegennet voeren niet door een kern of een buurtschap;*
5. *Op een afstand van meer dan 250 meter van een woonbestemming;*
6. *Buiten eerder aangewezen extensiveringsgebieden.*

Criteria

De criteria zijn gekomen uit de gesprekken met de verschillende werkgroepen.

Ad. 1 Beekdal

Op grond van landschappelijke kenmerken vormen de agrarische bouwblokken in het beekdal geen duurzame locaties. De beekdalen zijn immers van eminent belang voor klimaatadaptatie, een steeds belangrijker onderdeel van de ruimtelijke agenda van de Kempen. De grenzen van de beekdalen zijn bepaald op basis van de analyse van H+N+S in het kader van de ontwerp-structuurvisie.

Ad. 2 Afstand tot kern of buurtschap

In oktober 2011 is door GGD Nederland het standpunt naar buiten gebracht dat bij planontwikkeling (nieuwe woningen/gevoelige bestemmingen of nieuwe veehouderijen) bij voorkeur een afstand van minimaal 250 meter aangehouden wordt tussen veehouderijen en een bebouwde

kom of gevoelige bestemmingen (inclusief burgerwoningen). Dit afstandsadvies is destijds onderbouwd met uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat er tot een afstand van 250 meter verhoogde blootstelling is ten opzichte van achtergrondniveaus aan fijnstof, endotoxinen en zoönosen.

In deze analyse wordt voor varkens-, geiten- en konijnenhouderijen dan ook een straal van minimaal 250 meter aangehouden van de grens van een concentratie van gevoelige bestemmingen, zijnde een kern of buurtschap en/of een school, zorginstelling of kinderdagverblijf. Scholen, zorginstellingen en kinderdagverblijven in Reusel-De Mierden liggen allemaal binnen een kern of buurtschap. De grenzen van kernen en buurtschappen zijn bepaald op basis van de historische analyse van H+N+S in het kader van de ontwerp-structuurvisie.

Ad.3 Endotoxine en geur

Blootstelling aan endotoxinen leidt waarneembaar tot gezondheidseffecten bij werknemers wanneer zij een werkdag lang worden blootgesteld aan een hoge concentratie. De gezondheidkundige advieswaarde voor de algemene bescherming tegen acute effecten bedraagt 30 EU/m³, en afstanden waarbinnen deze norm wordt overschreden zijn te berekenen door middel van de Handreiking Endotoxine 1.0. Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat bij een afstand van 250 meter rond een duurzame locatie voor varkens-, geiten- en konijnenhouderijen voldoende rekening is gehouden met het endotoxinecriterium. Dit geldt expliciet niet voor pluimveehouderijen.

Voor geur speelt een soortgelijke systematiek. Meer dan 12% geurgehinderden binnen de bebouwde kom wordt vanuit gezondheidsperspectief als onacceptabel beschouwd. In het buitengebied mag dit toenemen tot 20%. De niveaus van 12% en 20% komen overeen met respectievelijk 4,7 OU/m³ en 10,3 OU/m³ voor de achtergrondbelasting. Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat bij een afstand van 250 meter rond een duurzame locatie voor varkens-, geiten- en konijnenhouderijen voldoende rekening is gehouden met het geurcriterium. Berekening op grond van de Handreiking Endotoxine 1.0 en van de geurcontouren zal nog worden uitgevoerd voor de duurzame locaties, waarbij ook met de mate van reductie als gevolg van innovatieve toepassingen kan worden gevarieerd.

Ad. 4 Transportbewegingen

Intensieve dierhouderij onderscheidt zich van grondgebonden landbouw door veelvuldiger transporten met zwaar vrachtverkeer gedurende het hele jaar van voer, vee en mest. Transportbewegingen door een kern of buurtschap zorgen dan voor geluidsoverlast en schade aan bestrating. Vergelijkbaar met een bedrijventerrein is een aansluiting op grotere infrastructuur zonder over erftoegangswegen langs woningen te moeten, verre te verkiezen. In de structuurvisie is parallel dan ook aangegeven dat de bedrijventerreinen van Hooge Mierde en Lage Mierde niet toekomstbestendig zijn voor bedrijfsactiviteiten met een grote transportbehoefte. De agrarische bouwblokken zijn beoordeeld op de mogelijke ontsluitingsroute van en naar de locatie. Als er een ontsluitingsroute is over verharde wegen naar het hoofdwegenet (N269, N284, E34) die niet leidt door kernen of buurtschappen, is er sprake van een potentieel geschikte locatie. De kwaliteit van de infrastructuur wordt op dit moment nog niet in de beoordeling betrokken, omdat (beperkte) ingrepen in de infrastructuur mogelijk zijn, waardoor er een duurzame locatie kan gaan ontstaan.

Ad. 5 Woonbestemmingen

In bestemmingsplannen en in de milieureggeving wordt verschil gemaakt tussen burgerwoningen en (agrarische) bedrijfswoningen, waarbij burgerwoningen een hoger beschermingsregime kennen. Een afstand van meer dan 250 meter tot een woonbestemming (burgerwoning) moet dan ook aangehouden worden om gezondheidsrisico's te vermijden. Het is denkbaar dat een individuele woning met woonbestemming wordt opgekocht en van bestemming verandert ten behoeve van een duurzame locatie voor intensieve dierhouderij. De afgelopen jaren laten evenwel een ander beeld zien: steeds meer woonbestemmingen worden gerealiseerd op voormalige agrarische locaties. Wonen in het buitengebied van de Kempen laat een groei zien, mede onder invloed van de economische groei in de Brainportregio. De agrarische bouwblokken zijn dan ook beoordeeld op het criterium of ze op meer dan 250 meter liggen van een individuele woonbestemming; het ontwerp-bestemmingsplan Buitengebied 2017 is hier – aangevuld met reeds gevoerde procedures voor postzegelbestemmingsplannen – leidend geweest.

Ad.6 Extensiveringsgebieden

In het kader van de reconstructie zijn destijds zogeheten extensiveringsgebieden aangewezen. Onderdeel daarvan vormt de afstand tot natuurgebieden die in het kader van de Wet Ammoniak en Veehouderij in acht genomen moet worden. Deze extensiveringslocaties zijn in het huidige provinciale beleid nog steeds aangewezen onder de noemer 'gebied beperking veehouderij'. Met de desbetreffende agrariërs is al een jarenlang proces aan de gang om de belasting van de activiteiten ter plaatse te verminderen. Het zou dan ook raar zijn locaties die in het 'gebied beperking veehouderij' liggen nu aan te duiden als potentieel duurzame locaties voor intensieve dierhouderij. De agrarische bouwblokken zijn dan ook beoordeeld op het criterium of ze in het gebied 'beperking veehouderij' liggen; de kaart behorende bij de Verordening ruimte van de provincie Noord-Brabant is hier leidend.

Resultaat

Het resultaat van de analyse is onderstaand weergegeven in aantallen, waarbij in de kolommen 2 en 4 het aantal bouwblokken is aangegeven dat cumulatief overblijft na elk criterium. Veel bouwblokken voldoen niet aan meerdere criteria. Deze bouwblokken worden bij het eerste criterium al in de cumulatieve kolommen van het totaal afgetrokken.

Criterium	Aantal bouwblokken totaal		Waarvan aantal bouwblokken met aanduiding iv	
	Dat niet voldoet	Dat overblijft	Dat niet voldoet	Dat overblijft
Beekdal	6	200	5	105
Afstand kern-buurtschap	85	118	41	66
Endotoxine en geur	pm	pm	pm	pm
Transportbewegingen	70	93	32	55
Woonbestemmingen	146	48	77	30
Extensiveringsgebieden	53	43	23	30

Conclusie uit de analyse is dat er 43 bouwblokken op grond van bovenstaande criteria te beschouwen is als duurzame locatie. Daarvan is op 30 bouwblokken in de huidige situatie de functie aanduiding 'intensieve veehouderij' van toepassing. Op de andere bouwblokken is nu grondgebonden veehouderij of akkerbouw mogelijk. Intensieve dierhouderij zou daar mogelijk moeten kunnen zijn.

Robuustheid van de analyse

De criteria om duurzame locaties te identificeren zijn in de bovenstaande analyse consequent toegepast. Vanuit het perspectief van de bedrijfsvoering van de intensieve dierhouderij is op de interpretatie van de criteria nog wel wat af te dingen. De belangrijkste daarvan zijn:

- De aanwijzing van buurtschappen;
- Het gebruik van grotere wegen met vrijliggende fietspaden door buurtschappen;
- De nabijheid van één solitaire woonbestemming.

Onderstaand heeft dan ook een robuustheidsanalyse plaatsgevonden, waaruit blijkt in hoeverre dat effect heeft op de identificatie van duurzame locaties. Daarbij moet bedacht worden dat veel locaties op meer dan één criterium niet voldoen; een enkele aanpassing leidt dan niet tot een vergroting van het aantal duurzame locaties.

Aanwijzing van de buurtschappen

Als buurtschappen vanuit een historische context zijn aangehouden: Achterste Heikant, Braakhoek, De Hoef, De Hoek, Heikant, Kippereind, Kuilenrode, Mispelend, Vloeiend, Vooreind, Voorste Heikant, Weijereind en Wellenseind. Deze komen naar boven op grond van hun ontstaansgeschiedenis en gebruik in het verleden. Vergelijking met de naamlijst van Nederlandsche gemeenten en plaatsen uit 1943 toont aan dat de buurtschappen De Hoef, Heikant en Kippereind destijds niet als officiële plaats erkend werden. Als deze buurtschappen niet worden meegerekend als buurtschap, voldoen er 12 locaties meer aan het criterium 'meer dan 250 meter van kern of buurtschap'. Het leidt tot geen enkele extra duurzame locatie, omdat 11 van de 12 locaties ook negatief scoren op het criterium 'meer dan 250 meter van een woonbestemming' en 9 van de 11 locaties ook negatief scoren op het criterium 'verkeer'.

Het gebruik van grotere wegen met vrijliggende fietspaden door buurtschappen

In de analyse is elke weg die door een kern of buurtschap leidt en die onderdeel is van een route naar het hoofdwegennet bepalend voor de vraag of een locatie voldoet aan het criterium verkeer. Vanuit de bewoners die langs de route wonen is dat een begrijpelijk uitgangspunt. Het is denkbaar om situaties waar sprake is van een brede weg met vrijliggende fietspaden niet bepalend te laten zijn. Het meest in het oog springend daarbij is de Neterselsedijk die door de buurtschap Mispelend voert, maar het geldt ook voor de weg Kuilenrode (door buurtschap Kuilenrode), de rondweg Bladel en de Turnhoutseweg (door buurtschap De Hoek). Als deze wegen in de analyse buiten beschouwing worden gelaten dan voldoen 35 locaties meer aan het criterium 'verkeer'. In 7 gevallen (rond de Meirweg) is dat het enige criterium, zodat er 7 locaties als duurzame locatie aangewezen zouden kunnen worden, waarvan er 1 de aanduiding 'intensieve veehouderij' kent.

De nabijheid van één solitaire woonbestemming

Op twee plaatsen zorgt één individuele woonbestemming ervoor dat enkele locaties niet als duurzaam uit de analyse naar voren komen. Als de woonbestemming verandert, neemt het aantal duurzame locaties toe. In de zuidelijke landbouwkamer kunnen op deze wijze 4 duurzame locaties worden toegevoegd, waarvan 2 met de aanduiding 'intensieve veehouderij'. In de landbouwkamer rond De Luther kunnen op deze wijze 8 duurzame locaties worden toegevoegd, waarvan 4 met de aanduiding 'intensieve veehouderij'.

Vanuit het perspectief van gezondheidsrisico's kan ook een zwaardere eis geformuleerd worden. Dit is bijvoorbeeld het geval als niet gerekend wordt met de minimaal aan te houden afstand, maar met de optimaal aan te houden afstand, zoals die uit gezondheidsonderzoeken naar voren komt. Er wordt daarbij gesproken over afstanden van 1.000 meter en meer. Als we een afstand van 1.000 meter tot een kern of buurtschap aan zouden houden, dan blijven er slechts 30 duurzame locaties over.

Resultaat bij robuustheidsanalyse

Criterium	Aantal bouwblokken		Aantal bouwblokken met aanduiding iv	
	Dat niet voldoet	Dat overblijft	Dat niet voldoet	Dat overblijft
Beekdal	6	200	5	105
Afstand kern-buurtschap	73	130	34	73
Endotoxine en geur	Pm	pm	pm	pm
Transportbewegingen	34	118	17	66
Woonbestemmingen	134	67	71	37
Extensiveringsgebieden	53	62	23	37

Conclusie

De robuustheidsanalyse leidt tot een beperkte vergroting van het aantal 'duurzame locaties' tot 62, waarvan er 37 de aanduiding 'intensieve veehouderij' hebben. Daar staat tegenover dat bij een aanscherping van criteria het aantal duurzame locaties vermindert. De robuustheidsanalyse leidt dan ook niet tot een compleet ander beeld. In het vervolg van deze rapportage wordt dan ook uitgegaan van de oorspronkelijke analyse, omdat die gestoeld is op oordelen van deskundigen.

Het is ook veel belangrijker de criteria goed te verankeren dan blind te staren op de aantallen. Immers wijzigingen in bijvoorbeeld de verkeerssituatie of in de situering van woonbestemmingen heeft direct invloed op de aantallen. De verschuivingen leiden dan tot plaatselijke veranderingen, niet tot een aanpassing van het totale beeld van het gemeentelijk grondgebied.

L. Elk agrarisch bouwblok wordt, na toepassing van de bovenstaande criteria, van één van de volgende drie aanduidingen voorzien, te weten:

- 1. Geschikt als duurzame locatie voor intensieve dierhouderij;*
- 2. Geschikt als voortzettingslocatie van de vergunde activiteiten op het gebied van intensieve dierhouderij (onder meer in geval van zijwaartse uitbreiding), maar zonder extra mogelijkheden;*
- 3. Sterke voorkeur als transformatielocatie naar wonen, werken en recreëren, al dan niet gecombineerd met omgevingsvriendelijke agrarische activiteiten.*

Op basis van de analyse is een aantal bouwblokken nog niet getypeerd. Per locatie en bedrijf bepalen agrariër en gemeente in overleg welke aanduiding (voortzetting agrarische activiteiten of transformatie gewenst) het meest in de rede ligt. 'Nog niet getypeerd' is een tijdelijke aanduiding, omdat die onzekerheid voor zowel ondernemer als omwonenden met zich mee brengt.

De overige locaties zijn dus niet geschikt als duurzame locatie voor de intensieve dierhouderij. De overige locaties worden verdeeld in:

- A. locaties met grote potentie voor herontwikkeling, waar herontwikkeling naar natuur, wonen, werken en/of recreëren wordt voorgestaan en derhalve vermogen van buiten wordt aangetrokken (verleiding) om de bestemmingsverandering te bewerkstelligen;
- B. locaties met beperkte potentie voor herontwikkeling en waar agrarische activiteiten zonder grote bezwaren kunnen worden voortgezet en die derhalve geschikt zijn als locatie voor 'zijwaartse uitbreiding'.

Deze verdeling wordt gemaakt op basis van locatiekenmerken ter bepaling van de uitersten enerzijds en een visie op de ontwikkeling van het grondgebied van Reusel De Mierden anderzijds.

Locaties waar agrarische activiteiten zonder grote bezwaren kunnen worden voortgezet

Op locaties waar agrarische activiteiten zonder grote bezwaren kunnen worden voortgezet, zijn ook mogelijkheden voor zijwaartse uitbreiding. Landbouweconomen geven aan dat de stallen op een bouwblok samen een minimale omvang van 1.000 m² moeten hebben, wil er voldoende perspectief zijn voor agrarische bedrijven om daarin te investeren. Als locaties waar agrarische activiteiten zonder grote bezwaren kunnen worden voortgezet, worden dan ook locaties aangewezen die:

- Niet voldoen aan maximaal één criterium die in het voorgaande zijn beschreven, én
- Planologische ruimte voor stallen met intensieve dierhouderij hebben met een omvang van minimaal 1.000 m², en/of
- In gebieden liggen die in de concept-structuurvisie zijn aangeduid met de strategie 'ontwikkelen' of 'bestendigen'.

Locaties waar de agrarische activiteiten kunnen worden voortgezet omvatten logischerwijs ook de locaties die in de robuustheidsanalyse bij een soepelere benadering ook als duurzame locaties kunnen worden beoordeeld. Resultaat van deze stap is dat er 47 locaties (25 met de aanduiding 'intensieve veehouderij') waar de agrarische activiteiten zonder veel discussie kunnen worden voortgezet. In totaal zijn er dan 90 locaties, waarvan 55 met de aanduiding 'intensieve veehouderij', waar duurzame ontwikkelingen in de agrarische sector zonder meer worden toegejuicht.

Locaties waar agrarische activiteiten niet meer kunnen voldoen

Andersom geredeneerd kunnen locaties die niet voldoen aan minimaal drie criteria, als niet geschikt voor grootschalige agrarische activiteiten worden aangemerkt. Dit is op 67 locaties het geval, waarvan er 32 de aanduiding 'intensieve veehouderij' hebben. Naar verwachting is op de helft van die 32 locaties de huidige eigenaar in 2024 gestopt. Dat biedt perspectieven voor een transformatie en een afwaartse beweging van de kernen.

Resterende locaties

Van de 110 locaties met de aanduiding 'intensieve veehouderij' zijn er nog 23 over die niet zijn getypeerd als duurzame locatie, voortzetting agrarische activiteiten zonder meer toegestaan of niet geschikt.

M. De mogelijkheden voor een duurzame ontwikkeling in de intensieve dierhouderij verschillen per type locatie. We hebben deze in de onderstaande matrix gekoppeld aan de 110 locaties voor intensieve dierhouderij, verdeeld over de typen locaties zoals bepaald onder L.

Type locatie	Duurzame locatie	Voortzetting agrarische activiteiten	Niet geschikt, transformatie gewenst	Nog niet getypeerd
Aantal locaties	30	25	32	23
Duurzame ontwikkeling	Ja	Ja	Nee, tenzij plusplus ⁹	Afhankelijk eindaanduiding
Verruiming van de planologische mogelijkheden	Ja, onder voorwaarden	Ja, onder voorwaarden	Nee	Afhankelijk eindaanduiding

Duurzame ontwikkeling op locaties waar een transformatie wordt voorgestaan is niet erg logisch, omdat er dan investeringen worden gedaan op locaties die op termijn een andere functie (zouden moeten) krijgen. Op lange termijn is alleen een duurzame ontwikkeling plusplus, waarbij alles uit de kast wordt gehaald en een bedrijfsvoering werkelijkheid wordt zonder afwenteling op de omgeving, nog denkbaar op een transformatielocatie. Een actieve zoektocht naar alternatieven is dan ook aan de orde voor de agrariërs op transformatielocaties die door willen met hun bedrijf. Een verplaatsing van het intensieve deel naar duurzame locaties of eventueel locaties waar voortzetting van agrarische activiteiten mogelijk is, ligt dan in de rede. Veruit het grootste deel van die locaties ligt in de landbouwkamers. Mocht een verplaatsing naar een andere locatie niet lukken dan blijft het bedrijf gebonden aan de huidige planologische mogelijkheden.

Verruiming van de planologische mogelijkheden op duurzame locaties is alleen aan de orde als de noodzaak vanuit de agrarische bedrijfsvoering daarvoor is aangetoond én onder de strikte voorwaarde dat tegelijkertijd op transformatielocaties de planologische mogelijkheden worden verminderd. Analooq aan de stalderingsregeling gaan we uit van een vermindering op transformatielocaties die minimaal 10% groter is dan de vergroting op duurzame locaties. Op voortzettinglocaties is verruiming alleen aan de orde voor dierenwelzijn of een herschikking van stalruimte in combinatie met een betere landschappelijke inpassing. Hierbij zal meestal sprake zijn van vormverandering van bouwblokken.

N. Locaties die nu een knelpunt vormen of die in de nabije toekomst een knelpunt gaan vormen voor de volksgezondheid, verdienen meer en sneller aandacht en inzet naar een toekomstbestendige oplossing, veelal door middel van transformatie.

Vanuit alle geledingen wordt aandacht gevraagd voor specifieke knelpunten, de zogenaamde hotspots. Immers een oplossing op knelpuntlocaties betekent direct een sterke verbetering van de leefomgeving en zal de bezorgdheid van burgers direct doen afnemen en het vertrouwen in de overheid doen toenemen. Deze hotspots verdienen dus in de komende periode veel aandacht. Aandacht die ertoe leidt dat er een werkbaar voorstel wordt uitgewerkt met een vermindering van de belasting ter plaatse en een investering in de bedrijfsvoering elders. Ook als dat tot gevolg heeft dat er gemeenschapsgeld moet worden benut om de knelpuntgevallen op te lossen.

⁹ Plusplus duidt hier op duurzame ontwikkelingen plusplus zoals gedefinieerd onder F.

- O. *Uit de analyse blijkt dat er sprake is van een sterke concentratie van duurzame locaties en voortzettingslocaties in de 'landbouwkamers', zoals aangeduid in de concept structuurvisie. In de landbouwkamers krijgt de landbouw het primaat. Hierin zijn ook meer industriële vormen van dierhouderij mogelijk. Een betere ontsluiting buiten de kern om is dan wel aan de orde. Het betekent verder dat in die gebieden nieuwvestiging door verplaatsing vanuit andere gebieden en grotere agrarische bouwvlakken dan nu toegestaan, denkbaar zijn. Tegelijkertijd worden nieuwe gevoelige functies, zoals wonen, hier niet meer toegestaan.*

Uit de analyse, zoals getoond onder K, wordt ook duidelijk waar de duurzame locaties geconcentreerd zijn. Veruit het grootste deel van de duurzame locaties blijkt zich te bevinden in de in de concept-structuurvisie aangewezen landbouwkamers. Onderstaande tabel laat zien meer dan driekwart van de locaties zich daar bevindt. Het betreft vooral de zuidelijke landbouwkamer en in mindere mate de landbouwkamers rond De Strook en rond De Luther.

Duurzame locaties	Totaal aantal	Gemiddelde omvang	In landbouwkamers	Gemiddelde omvang
Alle bouwblokken	43	17.488 m ²	34	17.717 m ²
Alleen bouwblokken met aanduiding iv	30	19.144 m ²	23	19.259 m ²

Dat betekent dat een afwaartse beweging vanuit de kernen voor het overgrote deel een verplaatsing van intensieve dierhouderijen naar de landbouwkamers betekent. De analyse sterkt de overtuiging dat het niet alleen belangrijk is de locaties nu te wegen, maar ook om "duurzame locaties" te beschermen, zodat ze ook in de toekomst nog als locatie voor intensieve dierhouderij te gebruiken zijn. Dat betekent onder meer dat in een straal van 250 meter geen woon- of andere gevoelige bestemmingen moeten worden toegelaten. Verder verdient het aanbeveling gelden voor het buitengebied in het kader van het Gemeentelijk Verkeer- en VervoerPlan (GVVP) vooral in te zetten voor het opwaarderen van routes vanuit de landbouwkamers naar het hoofdwegennet die niet door kernen of buurtschappen leiden.

In het GVVP is al voorgesorteerd op groei van de bedrijvigheid in de zuidelijke landbouwkamer. De infrastructuur ter plaatse wordt aangepast bij groei van de bedrijvigheid. Een eventuele groei van intensieve dierhouderij in de zuidelijke landbouwkamer maakt een aansluiting op de E34 niet noodzakelijk. Uit andere overwegingen (verbetering van de ontsluiting van de Kempen als onderdeel van de Brainportregio in westelijke richting, robuustheid van de wegenstructuur bij calamiteiten en vermindering van de druk op de N284) blijft de aansluiting wel op de agenda.

- P. Op duurzame locaties en op voortzettingslocaties buiten de 'landbouwkamers' nemen we de bestaande planologische mogelijkheid om de intensieve dierhouderij voort te zetten en te ontwikkelen, als vertrekpunt. In geval van verdergaande ontwikkeling moet nadrukkelijk sprake zijn van meerwaarde voor de omgeving.*

Zoals ook aangegeven onder H worden geen rechten afgenomen. De bestaande planologische rechten en rechten uit de vergunning worden gerespecteerd. Groeiplannen zonder onderliggende onderbouwing en zonder nadrukkelijke meerwaarde voor de omgeving worden niet geaccepteerd. Plannen van agrariërs die ertoe leiden dat op de locatie zelf en/of op transformatielocaties substantiële winst voor de leefomgeving behaald wordt, bij voorkeur zonder end-of-pipe oplossingen, worden welwillend bekeken. Daarbij hoort een realistische onderbouwing en een open communicatie met de omgeving.

- Q. Op transformatielocaties is het verplaatsen of beëindigen van het intensieve deel van het bestaande agrarische bedrijf nadrukkelijk onderwerp van gesprek. Voortzetting van bestaande activiteiten blijft gegarandeerd totdat een nieuwe situatie is ontstaan. Duidelijk is dan wel dat op de desbetreffende locatie met de nu bekende vorm van intensieve dierhouderij, geen lange-termijnperspectief bestaat. Transformatie naar wonen, recreëren, kleinschalig werken of anderszins biedt dan niet alleen een alternatief voor de agrarisch ondernemer, maar draagt ook bij aan een verbetering van de leefomgeving, de ruimtelijke kwaliteit en de samenleving in met name buurtschappen. Transformatie kan daarbij per erf plaatsvinden, maar vanwege de invloed op agrarische bedrijven in de directe omgeving, beter in een gebiedsontwikkeling. De termijn waarop transformatie plaats kan vinden is sterk afhankelijk van de persoonlijke situatie van de agrarische ondernemer en de financiële uitvoerbaarheid.*

Een financiële botsproef, waarbij we de financiële parameters scherp zetten, is in de maak. Deze is gereed in de voorbereiding voor de structuurvisie. De verwachting is dat we in een buurtschap en in de uitlopers van de kernen voldoende opbrengend vermogen kunnen genereren vanuit nieuwe woningen, recreatie-eenheden en/of kleine werkunits. Het gemeentelijk woningbouwprogramma zal zich dan –conform de ingezette lijn in de concept-structuurvisie- in de toekomst niet meer op uitleglocaties maar op transformatielocaties in buurtschappen en uitlopers van kernen moeten richten. In gebiedsontwikkelingen kunnen dan ook transformatielocaties die minder evident voor woningbouw, recreatie of kleinschalig werken in aanmerking komen, worden meegekoppeld in financiële zin.

- R. Bij de verdere inrichting van duurzame locaties en voortzettingslocaties en bij transformatie spelen vanuit het concept van positieve gezondheid de volgende elementen een belangrijke rol:*
- 1. Constructieve dialoog met een onpartijdige gespreksleider;*
 - 2. Een robuuste landschappelijke inpassing met aandacht voor ecologie en cultuurhistorie;*
 - 3. Aandacht voor voldoende bewegen;*
 - 4. Versterking van sociale structuren.*

Ad. 1 Dialoog

Het vermogen van burgers om zelf inzicht en inspraak te hebben in gemeentelijke besluiten verhoogt het gevoel van regie over het eigen leven. Het is van belang om burgers en omwonenden al vroegtijdig te betrekken bij de planvorming van een gebied. Dit kan helpen in het bepalen wat inwoners belangrijk vinden en op welke manier inwoners graag invulling zouden geven aan hun omgeving. Daarnaast kan een dialoog dé mogelijkheid zijn om omwonenden te informeren en eventuele ongerustheid grotendeels weg te nemen. Een onpartijdige gespreksleider kan helpen om een dergelijk dialoog constructief op te zetten en alle aspecten van een goed dialoog aan bod te laten komen¹⁰.

¹⁰ Zie ook kennisplatform veehouderij en humane gezondheid (www.kennisplatformveehouderij.nl)

Ad. 2 Landschappelijke inpassing

Landschappelijke inpassing heeft een directe relatie met gezondheid. De aanwezigheid van groen in de omgeving wordt positief geassocieerd met het ervaren van een goede gezondheid van bewoners. Uit onderzoek van de Gezondheidsraad blijkt dat mensen de aanwezigheid van en het zicht op 'natuurlijk erfgoed' en 'natuurlijke symbolen' als prettig ervaren. Verder helpt contact met groen bij het herstel van stress en aandachtsmoeheid en gaat zo het ontstaan van chronische stress tegen. Er blijkt een verband te zijn tussen de hoeveelheid natuur en groen in de nabijheid en de algemene gezondheid, geestelijke gezondheid en de overlijdenskans. Daarnaast kan groen aanzetten tot beweging en gezond gedrag stimuleren. Ten slotte kan het aanbrengen van groenvoorzieningen het ervaren van geluidshinder verminderen, zonder dat het feitelijke geluidsniveau wordt verlaagd.

Landschappelijke inpassing heeft ook veel invloed op de beleving van inwoners als het gaat om de agrarische sector in het geheel en de intensieve dierhouderij in het bijzonder. In de recreatieve beleving worden bijvoorbeeld koeien-in-de-wei hoog gewaardeerd. In de huidige situatie staan de agrarische opstallen en zeker ook de grote stallen voor intensieve dierhouderij naakt in het landschap. Een strook niet onderhouden groen eromheen is onvoldoende voor een robuuste landschappelijke inpassing. Landschappelijke inpassing zal rekening moeten houden met de gebiedskenmerken. In de jonge heideontginningen (deze zijn aangewezen als landbouwkamers) is het eenvoudiger grote stallen in te passen dan in een kleinschalig cultuurlandschap rond de kernen. Landschap is dan ook leidend voor de inpassing.

Ad. 3 Bewegen

Voldoende beweging beperkt risico's op het ontstaan van hart- en vaatziekten, beroertes, depressies, suikerziekte, dikke darm- en borstkanker en osteoporose. Daarnaast heeft het een gunstige invloed op onder andere de bloeddruk, het cognitief functioneren, overgewicht, cholesterol en depressies. Het is dus belangrijk om voldoende beweging onder burgers te stimuleren. Deze stimulatie vertaalt zich in gemeentelijk beleid door de aanleg van voldoende goede fiets- en wandelvoorzieningen (denk hierbij ook aan fietsenstallingen en een auto-ontmoedigingsbeleid), in Nederland de twee populairste vrijetijdsbestedingen buitenshuis. Ook kunnen er buitenspeelruimtes, ontmoetingsplekken en sportaccommodaties worden gerealiseerd. Al deze faciliteiten zorgen ervoor dat mensen gemakkelijker de door de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB) opgestelde minimale hoeveelheid van dertig minuten per dag, vijf dagen per week, kunnen bewegen. Voor kinderen ligt deze norm op 60 minuten, voor een goede groei, ontwikkeling van spieren en het voorkomen van overgewicht.

Ad. 4 Sociale structuren

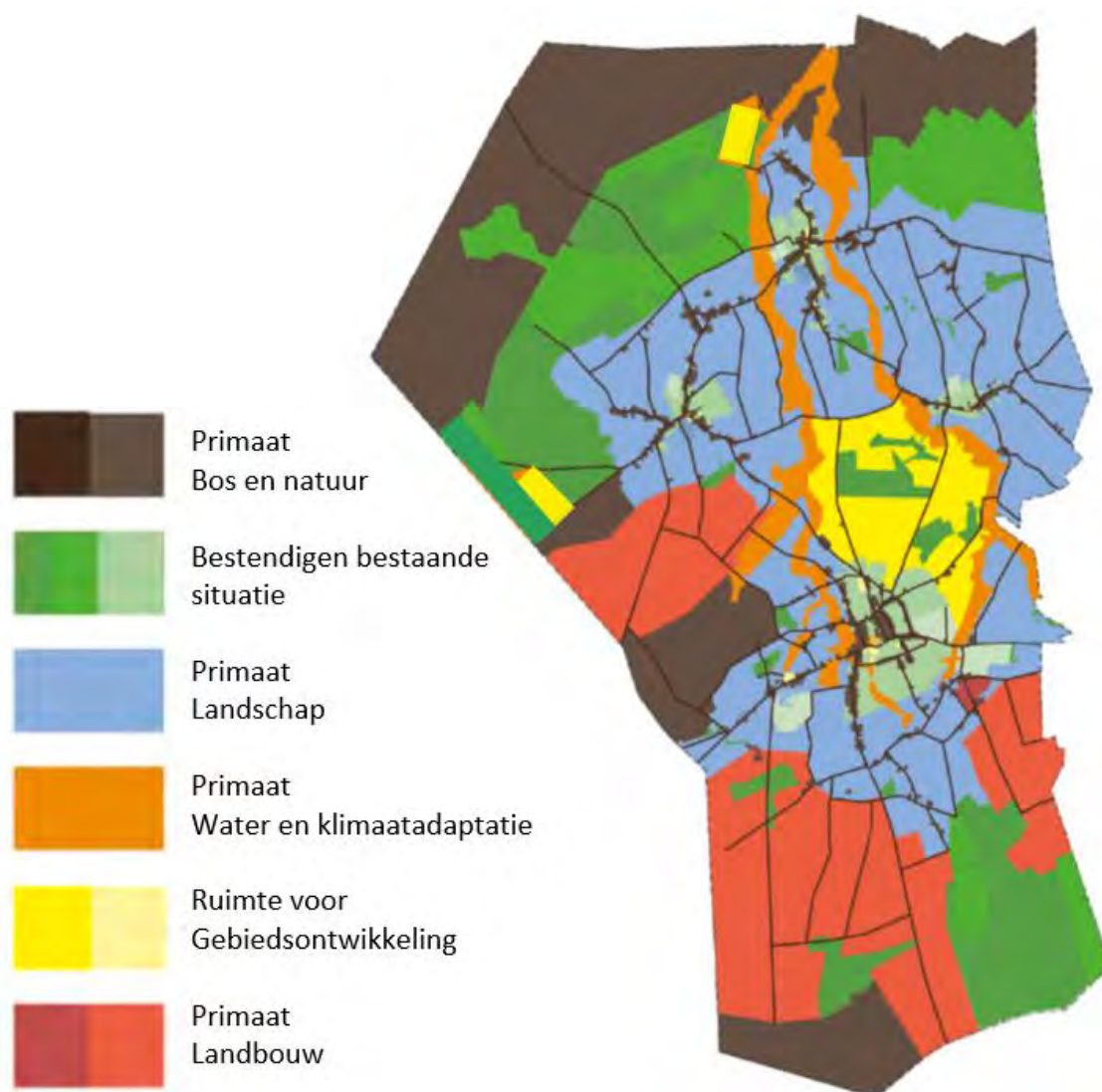
Het stimuleren van het hebben van sociale contacten en betekenisvolle relaties verhoogt bij burgers het gevoel van maatschappelijke betrokkenheid. Burgers voelen zich beter geaccepteerd en zullen hierdoor minder gezondheidsklachten ervaren. Onderzoek laat zien dat mensen die veel steun ervaren vanuit hun omgeving, minder klachten hebben.

Hierbij is ook sociale cohesie van belang; de mate van verbondenheid en solidariteit tussen buurtgenoten, zijnde niet-familie- en werkgebonden contacten. Inwoners van gemeenschappen met meer sociale cohesie blijken gezonder dan wanneer deze cohesie minder is. In deze gemeenschappen wordt een hogere kans om langer te leven gezien, een kleiner risico op hart- en vaatziekten en een positieve invloed op de psychische gezondheid. Afwezigheid van een sociaal netwerk leidt tot eenzaamheid, wat weer een negatief effect heeft op de gezondheid.

'Samen doen', zoals bij de totstandkoming van deze businesscase is betracht, is een eerste stap. In de verdere uitwerking van planvorming kunnen sociale structuren in buurtschappen en andere woonclusters bepalend zijn voor een gebiedsontwikkeling of de transformatie van een erf. De agrariërs en hun gezinnen spelen hierbij een belangrijke rol. Hun positie in de gemeenschap en de impact van de veranderende situatie op hen mag niet uit het oog verloren worden.

S. De eindconclusie in relatie tot de doelstelling van de businesscase luidt:

1. Het realiseren van een High Tech Agro Campus (HTAC) is, in ieder geval in het huidige tijdvak, niet realistisch;
2. Het onderscheid tussen landbouwkamers en minderingsgebieden is te rigide, maar biedt wel handvatten bij de verdere uitwerking, gekoppeld aan duurzame ontwikkelingen in relatie tot locaties.

Figuur 6. Strategiekaart uit de concept-structuurvisie, waarbij de begrenzingen van de gebieden ongewijzigd blijven.

Ad 8. Consequenties

- T. De bevindingen leiden tot een verfijning van de structuurvisiekaart. In figuur 3 is de nieuwe visiekaart voor de structuurvisie opgenomen. Hierin zijn de volgende wijzigingen verwerkt:*
- 1. De aanduidingen van de agrarische bouwblokken die in verschillende kleuren terugkomen.*
 - 2. De noordelijke landbouwkamer, tegen de noordgrens van de gemeente aan, komt te vervallen. Op grond van natuuroverwegingen is daar geen concentratie van intensieve dierhouderij wenselijk.*
 - 3. De landbouwkamer rond De Luther krijgt dezelfde betekenis als de zuidelijke landbouwkamers en biedt ruimte voor landbouw, waaronder intensieve dierhouderij, zoals opgenomen onder O.*
 - 4. De High Tech Agro Campus is niet het geschikte 'middel' voor de transitie van de intensieve dierhouderij en krijgt geen plaats in de structuurvisie.*
 - 5. Buurtschappen en uitlopers van kernen, waar transformaties het meest aan de orde zijn, al dan niet in de vorm van gebiedsontwikkeling, krijgen een prominentere positie in de structuurvisie. Daar is meer ruimte voor wonen, recreëren en kleinschalig werken, al dan niet in relatie met omgevingsvriendelijke landbouw.*
- U. De bevindingen leiden ertoe dat in de (definitieve) structuurvisie de verdeling van gebieden, zoals die op de strategiekaart in de concept-structuurvisie is aangegeven, overeind blijft. De betekenis van de strategieën krijgt echter een genuanceerdere lading, te weten:*
- 1. Primaat Landbouw (was strategie 'Voorwaardelijk ontwikkelen');*
 - 2. Primaat Bos en natuur (was strategie 'Beschermen');*
 - 3. Primaat water en klimaatadaptatie (was strategie 'Verbeteren');*
 - 4. Primaat landschap (was strategie 'Minderen');*
 - 5. Bestendigen van de bestaande situatie (was strategie 'Bestendigen');*
 - 6. Ruimte voor gebiedsontwikkeling (was strategie 'Herontwikkelen').*

In figuur 6 is de aangepaste benaming op de strategiekaart weergegeven.

- V. Het ruimtelijk spoor is slechts één van de sporen die moeten leiden tot een transitie van de intensieve dierhouderij. Andere sporen zijn zeker zo belangrijk. Denk maar aan het duurzaam oplossen van de nu bestaande knelpunten. Of het toezicht op het naleven van afspraken in een vergunning dan wel het helder maken van de afspraken in een vergunning. Maar ook ontwikkelingen in de keten van voedselproductie en distributie en veranderende patronen in consumentengedrag spelen een belangrijke rol in de brede maatschappelijke discussie die gaande is.*

Ad. 9 Vervolgstappen

- W. De uitkomsten van de businesscase krijgen een plek in de structuurvisie, zoals hierboven aangegeven. Dit wordt een "Omgevingsvisie" zodat we direct voorsorteren op de nieuwe Omgevingswet. De omgevingsvisie wordt ter vaststelling aangeboden aan de gemeenteraad.
- X. De omgevingsvisie werken we in samenspraak uit naar duidelijke regels waar een ieder zich aan heeft te houden. De aanduidingen per agrarisch bouwblok, de op deze locatie voorgestane ontwikkeling en de gebiedsindeling in de omgevingsvisie vormen de basis voor deze regels. Deze regels kunnen we bundelen in een bestemmingsplan of een omgevingsplan in het kader van de nieuwe Omgevingswet.
- Y. In de uitwerking besteden we onder meer aandacht aan:
1. De concretisering van de begrippen 'duurzame ontwikkeling' en 'duurzame ontwikkeling plusplus', zodat ontwikkelingen toetsbaar zijn;
 2. De wijze waarop we transformatielocaties gebiedsgericht of per locatie perspectief kunnen geven. Dat kan door daar ook andere functies toe te staan die kapitaal opleveren voor de verplaatsing of het opheffen van het intensieve deel van het agrarisch bedrijf;
 3. De eventuele maatregelen waarmee we de voortzetting van agrarische activiteiten willen ondersteunen, zoals het verbeteren van de ontsluiting buiten kernen of buurtschappen om en het robuust maken van de landschappelijke inpassing.
- Z. De omgevingsvisie werken we daarnaast uit in een aantal acties. Onder meer gericht op:
1. Het vormgeven van een Handreiking Ruimtelijke Ontwikkeling, waaruit een individuele ondernemer inspiratie kan putten op welke wijze hij/zij een transformatie kan bewerkstelligen. Een transformatie die financieel aantrekkelijk kan zijn en maatschappelijke meerwaarde kan opleveren.
 2. Het versterken van het besef dat met een keuze voor concentratie van intensieve dierhouderijen in de landbouwkamers de gezondheidkundige situatie in de gehele gemeente sterk verbetert, maar in de landbouwkamers zelf met een mindere kwaliteit genoeg moet worden genomen. Uiteraard wel binnen wettelijke normen.
 3. Het verder verkennen van de (financiële) uitvoerbaarheid, waarmee we laten zien onder welke condities en in hoeverre transformatie financieel aantrekkelijk is.
 4. Het inrichten van een proces, waarin de overheid met vereende krachten ondernemers stimuleert en begeleidt bij het verwezenlijken van innovaties die duurzame ontwikkelingen en duurzame ontwikkelingen plusplus dichterbij brengt.
 5. Het duurzaam oplossen van de belangrijkste knelpunten.
 6. Het verder herstellen van vertrouwen tussen agrarische ondernemers, overige bewoners en de gemeente.

Colofon

Uitgave : gemeente Reusel-De Mierden
December 2017

Aan de businesscase transitie intensieve dierhouderij Reusel-De Mierden werkten mee:

- Accent Adviseurs
- Agrarisch ondernemer, akkerbouw
- Agrarisch ondernemers, intensieve dierhouderij
- Dorpsraden
- Dierenarts
- De Beweging
- Gemeente Reusel-De Mierden (Bestemmingsplan, Communicatie, Maatschappelijke Ontwikkeling, Planeconomie, Ruimtelijk beheer, Structuurvisie)
- Gezondheid Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant
- H+N+S Landschapsarchitecten
- NHTV Hogeschool, verkeer
- Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant
- Onafhankelijk veterinaire adviseur
- VTH de Kempen
- Provincie Noord-Brabant
- Technische Universiteit Eindhoven
- Van Kerkhoff Maatwerk in RO
- Vd2 Advies B.V.
- Wageningen University & Research
- ZLTO Reusel-De Mierden

